

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 18.

Onsdagen den 23 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Undertecknad får med stöd av bifogade läkarintyg värdsamt anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet till den 29 dennes.

Vä den 21 april 1947.

Gustaf Elofsson.

Riksdagsman *Gustaf Elofsson*, Vä, har av mig sedan den 19 april 1947 behandlats för en lymphanngit å dorsum pedis sin., uppkommen efter en infekterad fotblåsa. På grund av alltjämt kvarstående ömhet och svullnad av foten är riksdagsman Elofsson oförmögen att inställa sig till riksdagen före den 29 dennes, vilket på heder och samvete intygas.

Kristianstad den 22 april 1947.

Y. Olsson,
lasarettsläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa biträden å häradsskrivarkontor;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för tillsyningsmannen E. H. Hansson m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); samt

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 217, angående godkännande av ett mellan Sverige och Polen träffat avtal rörande regleringen av varuutbytet mellan Sverige och Polen m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 221, angående pension åt vissa förutvarande bilbesiktningsmän m. fl.; och nr 223, angående tjänstepensionsunderlag för vissa befattningshavare vid polisväsendet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 224, med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 225, angående förbättrad lönestatistik; och
nr 226, angående Sveriges anslutning till världshälsoorganisationen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 270, av fröken *Osvald* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till skolöverstyrelsen;
nr 271, av herrar *Hage* och *Grym*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till avlöningar åt distriktsbarnmorskor och distriktssköterskor m. m.;
nr 272, av fröken *Andersson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till avlöningar åt distriktsbarnmorskor och distriktssköterskor m. m.; samt
nr 273, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1947/48.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herr *Mannerskantz* m. fl. väckta motionen, nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid hushållningssällskapen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herrar *Widner* och *Norman* väckta motionen, nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantmäteri-personalens organisation och avlöningsförhållanden m. m.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. varuutbytet mellan Sverige och Italien m. m. Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsprotokoll till de mellan Sverige och Italien den 24 november 1945 träffade handels- och betalningsöverenskommelserna.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 39, meddela av Kungl. Maj:t äskat godkännande av ett med propositionen överlämnat, den 30 november 1946 undertecknat tilläggsprotokoll till de mellan Sverige och Italien den 24 november 1945 träffade handels- och betalningsöverenskommelserna.

Reservation hade anmälts av herr *von Heland*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **von Heland**: Herr talman! Under inflationsdebatten före påsk fann förre handelsministern det egendomligt att handelspolitiken endast i ringa grad debatterades, och från annat socialdemokratiskt håll fann man det anmärknings-

Ang. varuutbytet mellan Sverige och Italien m. m. (Forts.)

vårt att kritiken mot handelspolitiken endast kom till synes i tidningar och föredrag. »Vågar man så skall man naturligtvis opponera sig i utskottet och ej tillstyrka handelsavtalspropositionerna», påstod herr Lindström. Min blanka reservation är inte direkt beroende på dessa påstötningar; jag hade annonserat denna reservation långt tidigare. Reservationen är beroende på att jag önskar fortsätta min kritik av handelspolitiken.

Bondeförbundet har opponerat mot denna politik, och handelsminister Myrdal och jag ha sedan två år tillbaka haft återkommande sammanstötningar i handelsfrågorna. Om regeringen tagit hänsyn till kritiken från olika håll, hade Sveriges folk enligt min mening i dag inte haft ett så bekymmersamt försörjningsläge som vi nu ha. Det synes emellertid som om regeringen skulle börja taga hänsyn till oppositionen, ty detta italienska avtal har till skillnad mot många andra avtal åtminstone en fördel, nämligen att vårt land i utbyte mot export av cellulosa och tidningspapper erhåller för oss viktiga textilvaror. Importförbudet, som regeringen ordnat, har emellertid föga inverkan på detta bilaterala avtal, ty vi utlova däri licenser för de fastställda årskontingenterna. Jag är fullt på det klara med att avtalet är ett ramavtal och icke ett köpeavtal, men köpkraften tar sig utlopp där det går. Statsministern har själv i medborgarhuset erkänt, att »varumängden räcker inte till för att tillgodose den köpstarka efterfrågan». Det kan enligt uppgift ej heller garanteras, att vi i utbyte mot de eftersökta svenska varorna (den reciproka bestämmelsen undantagen) erhålla de varor som vi ha behov av från Italien, och endast prisförhållandena kunna bromsa lyximporten.

Jag konstaterar alltså att vi för svenska synnerligen eftersökta varor kunna i utbyte alltjämt få lyxvaror. Med hänsyn härtill ställde jag den frågan i utskottet, om de för vårt land mindre goda avtalen voro beroende på antingen att storindustriens män och exportörerna önskade exportera dessa för oss viktiga svenska varor, på vilka vi själva lida en väldig brist, eller att italienarna och andra voro så svåra att komma överens med. Jag fick det svaret, att storindustrien önskade denna export. Jag konstaterar alltså att den för stora exporten av för oss själva viktiga varor, såsom maskiner, motorer, kullager, telefonmateriel, som vi svenska konsumenter ej nu kunna få köpa, beror på storindustriens önskemål. Då socialdemokraterna alldeles felaktigt beskyllt bondeförbundet att gå storfinansens ärenden, kan jag också konstatera att det tydligen är ett gott samarbete mellan den socialdemokratiska regeringen och storfinansens.

Varpå beror då industriens stora exportintresse av dessa varor? Ja, de enda skäl som angivas är angelägenheten att upprätthålla våra handelsförbindelser och att man vill hjälpa gamla kunder. Detta är naturligtvis vällovligt, men det borde kunna ske med mera måtta, och man kan fråga sig om det inte kan finnas flera skäl. Jag frågade därför priskontrollnämndens representant, om storindustriens önskan att få sälja på export i stället för till svenska köpare kunde bero på att exportörerna fingo så mycket bättre pris på exportmarknaden än på hemmamarknaden. Svaret blev att priskontrollnämnden ej direkt har något att göra med exportpriserna, men att man visste att exporten lämnade så bra priser att stoppriserna på hemmamarknaden kunnat bibehållas sedan år 1942. Man kunde också ge exempel på att den utländska prisnivån var högre. En viss motor kostar vid import i lire 360 kronor men i dollar 140 å 150 kronor. Detta sista pris kan anses acceptabelt vid import trots att priset är 20 procent högre än priset på en svensk motor av samma typ. En svensktillverkad Halda-maskin har ett stoppris i Sverige på 590 kronor, under det att en likvärdig italiensk eller amerikansk skrivmaskin kostar 695 kronor. Jag vet visserligen, att tack vare priskontrollnämnden exporten av skrivmaskiner nu

Ang. varuutbytet mellan Sverige och Italien m. m. (Forts.)
stoppats, men dessa uppgifter belysa förhållandet. Man kan alltså konstatera att regeringen bedriver en sådan näringspolitik, att storindustrin hellre exporterar varorna än säljer dem hemma, samt att regeringen för en sådan handelspolitik, att dylik export underlättas t. o. m. i så hög grad att vi förstört våra valutatillgångar på lyximport och på väldiga statskrediter.

På en fråga i statsutskottet svarade en representant för industrikommissionen, att det givetvis kunde förekomma, att industrien slutade att tillverka en vara, som var för snävt priskontrollerad, för att tillverka något mer lönande. Är det att undra på att allmänheten inte kan få de varor den önskar och att man drivs av tvånget att erhålla motorer och annat att köpa dyrare varor med sämre service från utlandet? Det synes vara en synnerligen egendomlig politik, att vi skola sälja våra varor till utlandet mot mer eller mindre säkra krediter och köpa liknande varor mot kontant betalning till högre priser. Jag har tagit mig friheten att likna regeringsbolaget vid Ebberöds bank, och jag tycker att den liknelsen är ganska träffande.

Regeringen har angripit exportörerna och redarna för illojalitet därför att de inte taga hem valutorna. Ja, men vems är felet, om det verkligen är en kapitalflykt? Är det inte sannolikt att det är regeringens politik som gör att de, som så kunna, föra över kapital till andra länder, där kapitalet bättre vårdas? Jag försvarar inte den som så gör, men som svensk reagerar jag emot att det förs en politik som leder till detta och att regeringen inte åstadkommer rättelse.

Under inflationsdebatten diskuterades ingående den förlust som drabbat Sverige på grund av att regeringen hindrat exportörerna att taga ut fulla priset på varorna. Ingående bevisades att statsministerns påstående att förlusten är 270 000 kronor var felaktigt. Man påvisade att de svenska cellulosaeexportörerna haft ett officiellt pris, som legat cirka 25 procent under de norska och finska exportörernas priser. Statsrådet Ericsson förklarade, att de stora exportörerna varit nöjda med detta pris. Kan regeringens och exportörernas förnöjsamhet endast ha berott på att man härigenom hindrat prishöjningar på skogens produkter, varigenom man mot all rättfärdighet förhindrat en bättre betalning åt dem som huggit och kört i skogarna? Kan det inte tänkas att vissa exportörer varit belåtna därför att de under tiden kunnat, utan att något valutakontor kan upptäcka det, föra över pengar till andra och för dem mer förmånliga länder? Många stora exportörer ha egna agenter i främmande länder. Till dessa ha de kunnat sälja cellulosan enligt det svenska officiella priset, under det att den egna agenten kunnat taga ut det fulla priset. Kan statsministern ange, hur mycket svenskt kapital och värdefull valuta som lämnat Sverige utan minsta möjlighet för någon myndighet att kontrollera detta? Man kan endast konstatera att regeringens planhushållning är mycket dyrbar för svenska folket.

Med det sagda har jag visat hur mina här i kammaren deklarerade farhågor tyvärr ha besannats. Genom den förda närings- och handelspolitiken har svenska folket redan under en väldig högkonjunktur försatts i ett mycket bekymmersamt läge. Jag är övertygad om att jag sorgligt nog även får rätt beträffande mina varningar, att den förda näringspolitiken leder till en farlig snedbelastning, som kommer att få fruktansvärda konsekvenser.

Löne- och skattepolitiken leder till att flykten från landsbygden fortsätter in till stadernas gynnade verksamhetsgrenar. Handelspolitiken åstadkommer forcerad byggnadsverksamhet för exportindustrin och för bostäder åt arbetarna inom industrien. Det enda som bromsar landsbygdens avfolkning till städerna är bostadsbristen därstädes. Tror verkligen regeringen att detta är en lycklig utveckling för landet? Regeringen tycks inte tro på bakslaget för exportindustrin.

Det jag finner mest bekymmersamt är sålunda inte de nuvarande svårighe-

Ang. varuutbytet mellan Sverige och Italien m. m. (Forts.)

terna, utan det är att regeringens politik kommer att leda till en mycket svår kris i framtiden. Jag nämnde, att det håller på att bli en snedbelastning för näringslivet, och arbetsmarknadskommissionen har tydligen klart för sig att detta redan är ett faktum. Inför statsutskottet har det från arbetsmarknadskommissionens sida redovisats, att det inte bara är jordbruket, som håller på att avfolkas, utan att man flyr även från övrig produktion i första ledet, alltså från skogen, gruvorna, järnbruken, tegelindustrien, kalkbruket m. m. Man vill inte ha grövre och smutsigare arbete, och man vill bort från landsbygden in till städerna med deras nöjesliv. Gruvsamhällena i Norrland avfolkas enligt arbetsmarknadskommissionen från yngre arbetskraft, och när det åter blir full gruvdrift blir det en väldig brist på arbetskraft därstädes. Ett drastiskt exempel är, hur man i Höganäs för att få arbetskraft måste ge två dagars ledighet per vecka. Det är i sanning en egendomlig planhushållning som bedrivs, när man av brist på arbetare under en tid, då högsta arbetsintensitet behövs för ökning av produktionen, måste begränsa arbetstiden! Vårt lands styrka har till stor del berott på att vi ha goda naturtillgångar och ett rikt näringsliv. Nu hålla vi på att förstöra detta och ha allt mindre arbetskraft för att kunna utnyttja naturtillgångarna. Bristen på arbetskraft i första ledet av produktionen kan också bli en orsak till arbetslöshet i det andra produktionsledet.

Bör man vidare inte tänka sig, att det kommer att bli ett väldigt bakslag för svensk industri på världsmarknaden, när det åter är normala tider? Vilken säkerhet har man för att de näringar, som nu suga till sig arbetskraften, kunna fortsätta sin expansion eller åtminstone bibehålla sin produktionsvolym?

I statsutskottet redogjorde industrikommissionens representant för hur man begärt att statens järnverk i Luleå skulle upptaga tunnplåtstillverkning. Dess chef slog emellertid med bestämdhet ifrån sig. Han hade kommit från Amerika, där han sett automatiserad tunnplåtsfabrikation med miljontals ton i årsproduktion. Svensk konkurrens var utsiktslös. Och hur blir det med den nu omhuldade verkstadsindustrien och dess framtida konkurrensmöjligheter på världsmarknaden? En svensk industriman berättar, att vid en större fabrik i U. S. A., där det endast tillverkas högtrycksventiler, blev priset på en viss högtrycksventil endast fem kronor, medan samma ventil i Sverige ej kunde tillverkas för mindre än 30 kronor. En annan svensk industriman ger några siffror från en industri som endast gör lampglas till elektriska lampor. Produktionen var här 1 800 lampor i minuten av två aggregat, antalet arbetare var cirka 200 på varje skift, och hela framställningsprocessen var automatisk från beskickning av ugnarna till paketering och leverans. Personalen hade endast till uppgift dels att se efter, att maskineriet, som utförde genialiskt uttänkta arbetsoperationer, och transportanordningarna fungerade, dels att kontrollera lampor och plocka bort kasserade.

Det är att märka, att prisbildningen på verkstadsprodukter i Amerika icke påverkas av lönenivån på långa vägar så mycket som i Sverige. I Amerika är det material- och maskinkostnader, som närmast bestämma prisbildningen, men i Sverige är det materialkostnader och löner. Verkningarna av höga maskinkostnader i ett stort land med stora avsättningsområden elimineras helt naturligt av stora tillverkningsserier, och just därför kunna vi i Sverige lätt bli distanserade på grund av ett löneläge som icke passar in i prisbildningen för den allmänna marknaden.

Jag är övertygad om att man inom verkstadsindustrien genom rationalisering och icke minst genom specialisering kommer att väsentligt öka konkurrensförmågan, men därför är icke säkert att exportmöjligheterna bli goda i framtiden.

Ej heller inom industriförbundet är man belåten med läget och utveckling-

Ang. varuutbytet mellan Sverige och Italien m. m. (Forts.)

en. I dess styrelseberättelse, som väl nu debatteras på dess stämman, framhålls bland annat:

»Den onormala omsättningen på arbetsmarknaden har ofta märkbart minskat produktionen per arbetstimme. Den under trycket av allmän varuknapphet och växande varuefterfrågan mycket betydande ökningen av antalet nyetablerade företag och den ganska allmänna tendensen till utvidgningar av äldre företag innebär vidare risker för felinvesteringar och konjunkturbakslag. Denna risk accentueras också av de tendenser till snedvridning av produktionen, vilka kunnat märkas som en följd av svårigheterna att uppehålla tillverkningen av sådana produkter, som är föremål för hård priskontroll. Arbetskraftens sugning till områden, där produktionen är svår att priskontrollera och där högre löner än enligt gällande kollektivavtal därför kan betalas, har sålunda blivit påtaglig på många håll. Dolda prisstegringar har dessutom framträtt med större styrka än tidigare. De industriella investeringarna torde under 1946 ha uppgått till omkring 800 milj. kr. mot omkring 600 milj. året förut. Trots den kraftiga ökningen motsvarar de emellertid ej på långt när de investeringsplaner, som förelåg vid slutet av 1945. Dessa belöpte sig nämligen för 1946 till över 1 000 milj. Karakteristiskt för den extrema högkonjunkturen är att utomordentligt omfattande investeringsplaner föreligger även för 1947. Enligt industriföretagens — inklusive kraftverkens — egna uppgifter skulle de belöpa sig på inemot 1 500 milj. kr. Av dessa kommer emellertid endast ungefär hälften att kunna realiseras inom ramen för den skärpta statliga investeringskontrollen.»

Ja, herr talman, trots att industrien i snabb takt suger till sig arbetskraft behövas med nuvarande produktionsmöjligheter ytterligare 90 000 man enligt senaste uppgifter. Samtidigt kommer tillgången på yngre arbetskraft att minskas ett par decennier framåt. Antalet personer i åldersgruppen 20—40 år utgjorde vid 1943 års slut 2 140 000, och det väntas minska till 2 000 000 år 1950 och till 1 750 000 år 1960. Vid brist på arbetskraft få givetvis de näringar svårast att få arbetskraft, som ej kunna ge arbetskraften konkurrenskraftiga förmåner. Flykten från jordbruket och från landsbygden är redan katastrofartad för landsbygden, och denna folkomflyttning kommer enligt min uppfattning att bli till katastrof för hela landet om man ej i tid vidtar förnuftiga motåtgärder. Den svåra arbetslöshetskris, som säkert kommer med den politik som nu bedrivs, kan ej heller botas med det system, som föreslogs av den socialdemokratiska majoriteten i efterkrigsplaneringskommissionen och som av direktör Söderlund döptes till »berg- och dalbanan».

Herr talman! Med den uppfattning jag åter har deklarerat här i kammaren är det självklart att jag opponerar mot den nu förda närings- och handelspolitiken, och jag slutar med ett beklagande av att socialdemokraterna, kanske av experiments- och aktivitetslusta, försämra samarbetsmöjligheterna.

Lugnare banor vore önskvärda i dessa tider.

Herr **Sandler**: Herr talman! Jag har begärt ordet i det föredragna ärendet. Herr von Heland har gjort en hel rad av allmänna uttalanden och därvid rört sig över mycket vida fält vid sidan av det nu till behandling föreliggande utlåtandet. Till dessa allmänna uttalanden skall jag bara göra två reflexioner.

Den ena är den, att vid handläggningen av frågor om avtal med främmande länder i utrikesutskottet ha hittills samtliga dessa avtal under alla partiernas medverkan blivit bifallna.

Den andra reflexionen hänför sig till de omständigheter, under vilka vi nu träffa sådana avtal. På grund av förhållandena i världen måste vi ju i

Ang. varuutbytet mellan Sverige och Italien m. m. (Forts.)

ett mycket stort antal fall förhandla på kontingenteringsbasis. Det är klart att det då förekommer, i detta fall liksom i alla möjliga andra, att vi komma att få exportera vissa varor, som vi kunde ha användning för själva, och att vi å andra sidan få importera vissa varor, om vilka det må råda befogad tvekan, huruvida de äro så nödvändiga för det svenska folkhushållet.

Att då, herr talman, uppställa det direktivet för den svenska förhandlings-taktiken, att avtalen skola vara så beskaffade, att vi få exportera allt det som vi önska exportera, precis det och ingenting annat, och att vi få importera just det som vi helst vilja ha och ingenting annat, det är ett för-handlingsdirektiv som det är omöjligt att arbeta efter. Sverige kan icke finna en förhandlingspart, som är så okunnig, så menlös och så svag, att den skulle finna sig i en sådan förhandlingsmetod, att avtalet skulle bestämmas uteslutande av vad den ena parten önskar. Och om det skulle finnas en så-dan förhandlingspart någonstans i världen, så tror jag det är en part, med vilken det inte är lönt att överhuvud taget ha något handelsavtal!

Detta rörde nu herr von Helands allmänna uttalanden, såvitt de på något sätt höra till det föreliggande ämnet.

Vad det italienska avtalet beträffar, kan jag upplysa kammaren om att, frånsett avtalet med Sovjetunionen, är det ingen avtalsfråga som så lång-varigt och under så många sammanträden har sysselsatt utrikesutskottet med uppbådande av den expertis, varöver man kan förfoga. Det är för utskottet lika väl känt som för herr von Heland, att avtalet är av den beskaffenheten, att, som det sägs i utskottsutlåtandet, en viss tveksamhet kan råda i nu-varande läge rörande sammansättningen av varuutbytet, och det säges också, att det är mycket svårbedömbart, vilken utveckling detta avtal kan komma att få. Men konklusionen inom utskottet har blivit, att med hänsyn till önsk-värddheten av att upprätthålla vårt traditionella handelsutbyte med Italien finns det övervägande skäl för att bifalla vad Kungl. Maj:t har föreslagit. I denna uppfattning har utskottet varit enigt. Det har icke inom utskottet förelegat något avslagsyrkande.

Herr von Heland står nu såsom reservant i detta utlåtande, och kammaren kan ju fråga sig: mot vad är det som herr von Heland reserverar sig? Det är icke mot klämman i utskottets utlåtande. Herr von Heland har ju inte heller gjort något yrkande. Det är inte heller mot utskottets motivering, såvitt jag har kunnat förstå av handläggningen inom utskottet. Mot vad är det egent-ligen som herr von Heland är reservant? Det tycks vara mot regeringens all-männa handelspolitik. Eller mot storindustriens praxis och metoder. Kanske när allt kommer omkring det är det allmänna läget i världen, som herr von Heland reserverar sig mot!

Herr talman! Jag tror inte vi äro hjälpta med att någon stiger upp här i kammaren och säger, att han inte tycker om det allmänna läget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Heland: Utskottets ärade ordförande skulle tydligen helst vilja trollo bort möjligheten för en medlem av utrikesutskottet att reservera sig mot »det allmänna läget» när det gäller vår handelspolitik. Jag förbehåller mig dock rätten att i det fallet få göra en reservation, ty utskottets ärade ordförande måste annars tala om för mig, hur en lednot av utrikesutskot-tet skall bete sig i ett sådant läge som nu är rådande, när man sluter avtal.

När utskottet får propositionerna, ha avtalen som regel redan varit slutna, och det är ju mindre angenämt att yrka avslag på ett avtal som är gällande. Det polska avtalet är ju de facto gällande från den 1 april, men nu skall utrikesutskottet börja behandla det. Dessutom blir det ju en svårighet för en

Ang. varuutbytet mellan Sverige och Italien m. m. (Forts.)

ledamot av utrikesutskottet, om han endast skulle få anmärka på de avtalsfrågor som ligga i utskottet och icke vid lämpligt tillfälle skulle få taga upp hela frågekomplexet, d. v. s. att få in detaljerna i det stora sammanhanget. Det är detta, som jag har velat förbehålla mig att göra, och det är därför jag alltjämt riktar en kritik mot det sätt, på vilket handelspolitiken bedrivs. Det italienska avtalet är bara en liten del av det hela och ett avtal som blivit bättre än vissa tidigare avtal.

Utskottets ärade ordförande försökte göra gällande, att det är små möjligheter att föra en för vårt land positivare handelspolitik. Det är omöjligt, sade herr Sandler, att andra länder skulle finna sig i att avtalet bestämdes uteslutande av den ena parten. Det är väl ingen här som kan säga annat än att vi när kriget var slut stodo i ett utmärkt läge med mycket stabila finanser, med ett orubbat näringsliv och med en industri i full produktion. Andra länder voro utan dessa tillgångar. De hade sönderslagna industrier och förstörda finanser. Vem var det då som satt med de bästa möjligheterna? Det är alltså egendomligt, att vi behövt sluta det ena dåliga avtalet efter det andra, när vi ställt till förfogande de mest eftersökta varorna i världen och till och med gett exportkrediter och gåvor på 4 miljarder. Ha vi inte haft trumf på hand vid avtalsunderhandlingarna, då tycker jag det är mycket egendomligt? Jag opponerar mig alltså mot att vi med dessa trumfkort icke kunde skapa oss bättre förhandlingsmöjligheter. Vi borde för våra värdefulla varor och exportkrediter i stället för en mycket omfattande lyximport ha kunnat få mera råvaror och bränsle, så att vi därigenom kunnat öka vår produktion.

Sedan anförde utskottets ärade ordförande att avtalen blivit bifallna; det har inte framställts några avslagsyrkanden. Jag har ju med vad jag sagt redan besvarat den saken. Det är inte lätt att yrka avslag, utan det enda man kan göra är att förmå regeringen att vid avtalsunderhandlingar försöka driva en hårdare underhandling från vår sida.

Till sist kommer jag till det polska avtalet. Det var ju så lysande, när förre handelsministern kom hem från sina polska underhandlingar; han hade gjort storverk. Vad bestodo de i? Jo, exportkrediter i stor omfattning till Polen, export av för oss mycket värdefulla varor och i utbyte kol från Polen. Hur har det lyckats? Jo, i går omtalade överdirektör Ljungdahl, att av de omskrutna 6 miljonerna ton ha vi icke ens fått 2.5 miljoner och att polackerna, som haft sämre utgångsläge än vi — de ha kol, men de ha icke så goda finanser som vi — nu pressat oss till det avtal, som utskottet nu skall behandla och som jag tycker är en mycket hård pressning från polsk sida. Det är ju ett bevis för att den part, som har en trumf på hand, i alla fall kan förmå den andra parten till handelspolitiska medgivanden, som åtminstone äro till större fördel för den part som använder sina trumfkort på rätt sätt.

Herr Sandler: Jag har naturligtvis ingen behörighet att hindra en utskottsledamot att anförda en reservation, och jag har heller ingen lust att göra det. Men om det anföres en blank reservation, som icke riktar sig vare sig mot klämman eller motiveringen, är det väl av ett visst intresse för kammaren att få veta, mot vad vederbörande egentligen har reserverat sig.

För övrigt är det ju klart, att det tillkommer envar ledamot av kammaren att även utan att han anför reservation hålla vilket anförande han behagar vid ett ärendes föredragning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratificering av ändringar i stadgan för Internationella arbetsorganisationen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om statens övertagande av en del av de politiska partiernas kostnader för riksdagsmannaval m. m.

Om tillhandahållande av valsedlar på det allmännas bekostnad m. m.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 70, av herrar *Holmbäck* och *Lindblom*, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag dels rörande tillhandahållande på det allmännas bekostnad och genom dess försorg av valsedlar vid val till riksdagens andra kamare och eventuellt vid andra val och dels rörande distribution till väljarna, ävenledes på det allmännas bekostnad och genom dess försorg, av nu nämnda valsedlar, varvid eventuellt det tryckande folkregistret borde komma till användning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Holmbäck* och *Johnsson* i Stockholm, som inom utskottet yrkat bifall till motionen.

Herr Lindblom: Herr talman! Det avslagsyrkande, i vilken detta utlåtande utmynnar, har icke kommit som någon överraskning. Jag kunde mycket väl ana, att det konservativa konstitutionsutskottet inte gärna skulle gå med på en så pass revolutionerande reform som den här föreslagna, åtminstone inte i första taget. Motionärerna äro ju betydligt före sin tid i denna fråga. Jag tror mig dock med ganska stor visshet kunna förutsäga, att frågan i alla fall så småningom kommer att lösas i en eller annan form, oavsett ställningstagandet i dag.

Det är ju ganska uppenbart för oss alla, som i någon mån ha sysslat med valarbetet, att det är tämligen irrationellt ordnat, som det nu är. Den som har sett en vallokal, när ett val hållits där, kan få en ganska skrämmande bild av det svenska slöseriet med papper. Jag har en gång tagit med mig en finsk medborgare till en vallokal strax efter det att ett val hade hållits, och han stod där alldeles häpen och frågade: »Men hur kan ni bära er åt på det här sättet? Här ser ju ut som en svinstia och inte som en ordentlig lokal; papper, papper och åter papper i alla vinklar och vrår och över golv och överallt!» Jag tror inte att det i det långa loppet kommer att vara möjligt att fortsätta på detta sätt. Sedan kan man naturligtvis diskutera de olika former, efter vilka en ändring kan ske. Det är ju inte lätt att på rak arm säga, att det skall ske så eller så. Motionärerna ha här inskränkt sig till att hänvisa till vad som förekommer i andra länder, och meningen var ju att man skulle med ledning av de olika valsystemen i andra länder kunna bilda sig en uppfattning om vad som är lämpligt för svenska förhållanden.

Jag har ägnat denna fråga ett ingående studium bland annat i Finland och i Danmark, och jag får erkänna, att när jag första gången tog kontakt med detta problem, så hesiterade jag också, och det inte minst med hänsyn till den valsedel, som då stacks mig i handen.

Jag kan ju få roa kammaren med att visa hur en finsk valsedel ser ut. Det har ju ett format som en hel tidning, som gör att man vid första påseendet hesiterar. Jag frågade vederbörande i Finland, hur det kunde vara möjligt att använda en sedel av sådant format. — Ja, sade man, det går alldeles utmärkt.

Om tillhandahållande av valsedlar på det allmännas bekostnad m. m. (Forts.) — Men blir det inte många sedlar som måste kasseras, frågade jag. De sade, att av omkring en och en halv miljon avlämnade röster hade endast ungefär femtusen röster behövt kasseras, så proportionen mellan avgivna och kasserade röster tycks inte vara större än i Sverige.

Nu är det ju klart, att man kan ställas inför frågan: hur stor del av den här verksamheten skall överföras till staten, och hur stor del skall fortfarande ombesörjas av de politiska partierna? Utskottet har ansett, att den i motionen föreslagna åtgärden inte skulle innebära någon större ändring, eftersom partierna i alla fall skulle få lov att skicka ut viss valpropaganda, som givetvis inte kan skötas av staten. Det är klart, att valpropagandan — affischering och dylikt — skall i fortsättningen bedrivas på samma sätt som nu, men det skulle göra en himmelsvid skillnad om man kunde komma ifrån bland annat slöseriet med papper i fråga om valsedlar och slöseriet med arbetskraft för utsändandet av dem.

Nu såg jag att någon log här i kammaren; han menade förstås att det är slöseri att använda så stora valsedlar som de finska. Det kan man naturligtvis säga att det är, men saken är den, att på denna valsedel inrymmas alla partiernas listor. Det finnes också möjlighet för röstning på en kartell. Om någon till äventyrs skulle vilja rösta på en person, som inte står på denna sedel, så har han dessutom möjlighet att skriva dit dennes namn på sedeln. Eljest har han endast att sätta ett streck på sedeln vid den lista han vill godtaga eller den person han vill rösta på. När man skall göra propaganda för en viss lista eller typ av lista, så gör man det på det mycket enkla sättet, att man t. ex. sätter upp affischer, på vilka det står: »Rösta på lista 42!» Det är mycket enkelt för de personer, som då ha fått uppgift om vilka personer det här gäller, att rösta på lista 42. I Finland sätter väljaren ett streck i kanten vid den lista han vill rösta på, och därmed är röstningen klar. I Danmark äro förhållandena något annorlunda, men även där äro kandidaterna uppsatta på en gemensam valsedel, där väljaren — genom att sätta ett kryss på sedeln — anger vem han vill välja. I den norska vallagen finns det även åtskilliga andra variationer.

Jag skall inte trötta kammaren med att lämna någon utförligare redogörelse.

Då jag har varit i de olika länderna och studerat förhållandena och fått reda på att man t. ex. i Finland, där man, om jag minns rätt, har haft detta system sedan år 1931, och fortfarande är mycket nöjd med det, måste jag säga, att detta är någonting som vi böra ta under övervägande. Att man nu är försiktig och inte hoppar på det med detsamma må väl vara, men jag tror dock att man är alltför försiktig. Det kommer väl en dag då man inser att den här reformen är en praktisk reform, som kommer att spara både papper och arbetskraft.

Herr talman! Jag skall nöja mig med detta. Jag tycker att man hade kunnat begära en utredning — i det läge, som nu råder, hade varit så pass behövt att pröva denna fråga, att man borde kosta på en utredning. Sedan hade vi fått se vad resultatet hade blivit; det kan hända att utredningen skulle ha kommit till det resultatet, att systemet inte passar för våra förhållanden, och då hade man fått avstyrka reformen, men en allsidig prövning tror jag i alla fall vore mycket välbehövlig.

Jag vill, herr talman, i anslutning till det anförda yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Johanson, Karl: Herr talman! Jag skall göra en bekännelse redan från början och meddela, att i utskottet fingo vi inte tillfälle att se den vackra val-

Om tillhandahållande av valsedlar på det allmännas bekostnad m. m. (Forts.)
sedel, som herr Lindblom här har demonstrerat för kammaren. Men jag vill samtidigt säga, att jag är övertygad därom, att om denna demonstration hade skett inom utskottet så skulle resultatet ha blivit enahanda.

Jag har nämligen själv varit med om åtskilliga valförberedelser — jag vet också att många andra i denna kammare ha varit med om sådana — och jag måste säga, att med de erfarenheter jag har på detta område hade åtminstone jag för min del inte nappat på den krok, som har slängts ut med denna vackra valsedel som lockbete.

Herr Lindblom erinrade om att Finland och Danmark ha ett system med statligt tryckta valsedlar, och jag tror att man har något liknande i England, men där får man inte rösta med någon annan valsedel än med den officiellt fastställda, alltså just med något sådant som det exemplar herr Lindblom här har demonstrerat.

För att återkomma till själva sakfrågan vill jag påpeka, att utskottet i sitt utlåtande har lämnat en sammanhängande redogörelse för hur denna fråga har behandlats ända sedan 1903. Det året framkom efter en utredning ett förslag bland annat om införande av officiell registrering av valkandidater samt tryckning av valsedlar på statens bekostnad. Frågan har sedan varit föremål för såväl en hel del utredningar som också enskilda motioner i riksdagen, men vid intet tillfälle har det kommit fram ett sådant förslag som det nu föreliggande, nämligen att staten skulle bekosta tryckning och distribution till väljarna av valsedlar.

Vi fingo inom utskottet ett underhandsmeddelande om vad distributionen av en del av valmaterialet i Stockholm kostade vid höstens val 1946 — det gällde cirka 50 000 väljare. Det sysselsattes då inte mindre än 14 kontorsbiträden under en månads tid, och kostnaden blev 45 000 kronor. Det är bara en glimt av vad kostnaderna skulle bli om herr Lindbloms förslag genomfördes, och även inför de utsikterna ha vi hesiterat inom utskottet.

Jag ställer till slut bara den lilla frågan: vart skulle det bära hän, om staten skulle övertaga kostnaden för valapparaten i den utsträckning som har föreslagits av motionärerna? Jag tror att konsekvenserna skulle bli så pass vittgående att man redan av den anledningen inte skulle kunna vara med om att sanktionera detta förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag känner ett behov av att säga någonting i denna fråga, trots att jag inte tillhör samma parti som motionärerna och inte heller tillhör konstitutionsutskottet.

Det framgick emellertid av den förste ärade talarens anförande, att vad han framför allt siktade till var, att det skulle åstadkommas ett system med användande av ett annat slags valsedlar än som nu användas. För min del har jag ett mindre intresse för *den* saken, och hade jag tidigare fått klart för mig, att *detta* var huvudpunkten i den liberala motionen, skulle jag inte ha gått upp i denna debatt. Men när jag har läst motionen och konstitutionsutskottets utlåtande, har jag fått den uppfattningen, att huvudpunkten i motionens yrkande var en annan, och det är från den utgångspunkten jag vill säga några ord i den här frågan.

Nu kanske någon säger, att den i denna motion berörda frågan om huruvida det allmänna skall övertaga en del av valkostnaderna eller huruvida det skall vara på det gamla sättet, icke är någon stor fråga, och det är naturligtvis i och för sig riktigt. Men man kan möjligen säga, att bakom denna fråga och ståndpunktstagandet till densamma ligger ett annat spörsmål, som verkligen har en stor betydelse. Många av oss som sitta i denna kammare ha

Om tillhandahållande av valsedlar på det allmännas bekostnad m. m. (Forts.) varit valmakare och äro det kanske fortfarande, och vi veta att valmakeriet drar med sig stora kostnader. I ett litet parti — kanske även i andra partisammanslutningar — inträffar det därför ofta, att en person i ledande ställning nödgas skriva på växlar och med sitt namn ansvara för lån för att skrapa ihop de pengar, som behövas för valrörelsen. Då kan man fråga sig: finns det verkligen skäl för att den enskilde medborgaren, som kanske även tar på sig en hel del andra bördor för agitationens skull, skall pressas till att ta sådant ekonomiskt ansvar?

Jag för min del vill svara nej på den frågan. Jag har den principiella uppfattningen, att om nu staten fordrar av medborgaren i landet, att han skall deltaga i ett val och på det sättet ge till känna, vilken politik han anser bör föras i landet, så är det inte alls någon orimlig åskådning, att staten skall bestrida en mycket stor del av valkostnaderna. Jag säger detta rent principiellt. Varför skola överhuvud taget valmännen kosta på detta, som ju är en statsangelägenhet?

Från den utgångspunkten tycker jag, att resonemanget i motionen är alldeles riktigt. Men det är klart, att det i ett land som vårt — som sedan flera årtionden tillbaka följt principen att det är valmännen som i stort sett skola ansvara för kostnaderna — är mycket svårt att åstadkomma en opinion med en annan inställning i detta hänseende. Därför förstår jag, att det inte finns någon utsikt att få igenom vad som yrkas i motionen, men jag skulle ändå vilja säga några ord om vad som ligger bakom detta.

Emellertid vore det efter mitt sätt att se — och med hänsyn till alla de olika slag av kostnader, som det allmänna får taga på sig — inte någon angenäm anordning för skattebetalarna om det allmänna skulle taga på sig en mängd kostnader på detta område, utan det skulle kanske kunna betecknas som något ont. Men det finnes någonting annat, som kanske ännu mera är ett ont, nämligen om det inom något eller några partier saknas möjligheter att av de egna valmännen få in pengar för valens skötande och om dessa partier därför frestas att vända sig till makter i samhället, vilkas åskådning och strävan egentligen inte gillas av partiets medlemmar. Om partiet vänder sig till en utomstående organisation, vilken har samma inställning som partiet, då är saken klar, och då är det ingenting att säga om att partiet får ett anslag från det hållet. Men antag att det inträffar, att ett parti frestas eller tvingas att vända sig till en makt i samhället, vilken har gott om pengar och vilken gärna ser, att den eller den åskådningen föres fram och vinner understöd inom det eller det partiet. Det kanske finns skäl att säga, att det har skett sådant här i landet.

Att det kan inträffa är enligt min mening en mycket otrevlig sida av det nuvarande systemet. Om ett parti, som inte kan skrapa ihop tillräckligt med pengar från sina egna medlemmar, tvingas att — för att kunna finansiera sin valrörelse — vända sig till utomstående sammanslutningar med en annan strävan än partiet, då är detta, menar jag, början till en utveckling som är synnerligen betänklig. Det är att märka, att i andra länder har sådant förekommit och förekommer alltjämt. Man har ibland betecknat denna utveckling med namnet »politisk prostitution», och jag anser att, om en sådan utveckling tar sig särskilt tråkiga former, så kan man med rätta tala om politisk prostitution. Nu är det ett bekant förhållande, att vi under gångna tider i vårt land inte haft kännning av en sådan utveckling som ägt rum i utlandet. Därför menar jag att det vore mycket beklagligt, om underlåtenheten från det allmännas sida att ställa medel till förfogande för valarbetet m. m., skulle leda till en sådan utveckling. Ty när ett parti tvingas till en sådan politisk prostitution, användes just detta faktum av antiparlamentariska kretsar — det har skett i

Om tillhandahållande av valsedlar på det allmännas bekostnad m. m. (Forts.) utlandet, och det skulle sannolikt ske även här — för att misskreditera demokratin och parlamentarismen överhuvud taget.

Från denna utgångspunkt vill jag säga, att den i motionen och utskottsutlåtandet berörda saken har en stor politisk betydelse. Det finns någonting bakom, som konstitutionsutskottet så vitt jag kan förstå knappast har observerat.

Nu har jag inte tänkt yrka bifall till motionen. Såväl i denna motion som i huvudmotionärens anförande här förekomma nämligen en hel del andra funderingar, som jag inte alls gillar. Men jag har som sagt förståelse för den sida av saken, som jag nu har uppehållit mig vid. Jag undrar, om inte i detta land så småningom kan inträffa en utveckling i stil med den, som har ägt rum i andra länder, där politiska partier och parlamentsmedlemmar efter hand kommit att i hela sitt politiska ställningstagande bestämmas av makter i samhället, som de innerst inne egentligen inte gilla men av vilkas ekonomiska stöd de äro beroende.

Jag kan inte direkt påstå, att denna sak skulle kunna sägas vara aktuell i vårt land för närvarande, men så vitt jag förstår, är en utveckling i denna riktning på väg. En del tendenser ha visat sig, och om utvecklingen skulle fortskrida på samma sätt som i främmande länder, skulle det enligt min mening vara en olycka för vårt land. Om man då ställes inför valet mellan två onda ting — å ena sidan att ge anslag från det allmänna till tryckningen av valsedlar och till valrörelsen och å andra sidan att låta de politiska partiernas verksamhet finansieras på samma sätt som skett i vissa främmande länder — så följer jag den gamla regeln att av två onda ting välja *det minst onda*, och det är enligt min mening att ge tillräckliga anslag till valrörelsen, så att inte politiska partier drivas in på den väg jag har antytt.

En sådan synpunkt bör, tycker jag, komma fram i en diskussion som denna. Den har mycket litet berörts av konstitutionsutskottet, men jag anser, att utskottet bort ägna större uppmärksamhet åt just den sidan av problemet, som är den stora och viktiga.

Jag har, så som frågan nu ligger till, intet yrkande att göra.

Herr Andersson, Jones Erik: Herr talman! Jag tänker inte bli mångordig, men när herr Lindblom talar om det slöseri med papper, som nu förekommer vid partiernas valförberedelser, vill jag fråga: tror verkligen herr Lindblom, att det blir mindre slöseri med papper, om staten skulle ta hand om det hela? Våra erfarenheter i allmänhet på det området äro nog inte av den naturen.

När herr Lindblom ville demonstrera fördelarna av ett system, där staten tar hand om det hela, valde han exempel som knappast kunna tänkas stimulera oss till att bli anhängare av detsamma. Jag må verkligen säga, att har man ingenting annat än sådana stora blaskor att presentera inför valmanskåren, så står nog menige man färdig att säga rent ut: »Gud bevare oss från slika metoder!»

Jag vill bara tillägga, herr talman, att staten för framtiden torde ha gudi nog att syssla med och plåstra med utan att den också på detta område skall uppträda såsom dadda för partierna i angelägenheter, som de uppenbarligen böra ha skyldighet att sköta om själva.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblom: Herr talman! Med anledning av det sista anförandet vill jag säga, att man inte får förivra sig i anklagelserna mot statens slöseri, att man inte kan objektivt bedöma varje sak för sig, sådan den verkligen förelig-

Om tillhandahållande av valsedlar på det allmännas bekostnad m. m. (Forts.)
ger. Man får inte bara bygga på ett talesätt, utan man måste pröva frågan sakligt och objektivt.

Och det är uppenbart, att det här endast gäller frågan om själva valsedeln. Något annat kan det icke bli tal om. Och det är dock en himmelsvid skillnad, om man har en för alla partier gemensam valsedel, upprättad på grundval av uppgifter från de olika partierna, eller om man behåller den nuvarande ordningen, som innebär att partierna skicka ut valsedlar till samtliga väljare och att dessutom högar av valsedlar skola finnas upplagda på partiernas expeditio- ner och i vallokalerna, varjämte alla partiernas valsedelsutdelare skola ha sina högar för att dela ut framför vallokalerna. Med den nuvarande ordningen är det inte att undra på, att hela vallokalen belamras med överflödiga valsedlar på det sätt, som är välkänt för envar, som har deltagit i ett val.

Jag tror inte heller att man skall se saken så, att den här föreslagna ordningen skulle innebära något slags förmynderskap från statens sida och att den därigenom skulle uppträda som något slags dadda för väljarna. Här är icke fråga om något annat än att valkretsförbunden skola anmäla sina listor precis som nu och att tryckningen av valsedlar skall ske på statens bekostnad, var- jämte utsändandet av valsedlar till exempel när det gäller röstning före val- dagen skulle ombesörjas av det allmänna.

Man bör se nyktert på denna fråga och objektivt bedöma den från olika syn- punkter utan att låta sig bindas av någon ideologisk åskådning, om jag så får säga, som hindrar en att klart se saken sådan den är.

Herr Johanson, Karl: Herr talman! De farhågor beträffande partiernas oberoende i samband med valförberedelserna, som här framförts av herr Hage, ha ingalunda varit främmande för utskottet. Jag har deltagit i hela utskotts- behandlingen av detta ärende, och jag kan försäkra herr Hage att de ledamö- ter, som stå för konstitutionsutskottets avslagsyrkande, också ha övervägt de synpunkter som herr Hage framförde.

Till herr Lindblom skulle jag bara vilja säga, att jag för min del tror att man med fullt fog kan påstå, att vi i utskottet ha sett både nyktert och sakligt på denna fråga, då vi ha yrkat avslag på motionen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder före- komna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. den kyrkligt-kom- munala orga- nisationen i Stockholm.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om utredning rörande den organisatoriska regleringen av de kyrkliga primärkommunerna i Stockholm.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 118 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Linderot* och nr 196 i andra kammaren av herr *Lager* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skri- velse till regeringen hemställa om utredning av den organisatoriska regleringen av de kyrkliga primärkommunerna i Stockholm baserad på kammarrådet *Tom Wohlins* förslag till lösningar.

Berörda förslag utgingo från att hela den kyrkligt-ekonomiska medelsför- valtningen i huvudstaden skulle centraliseras till ett enda organ och inneburo, att den kyrkligt-kommunala budgeten skulle hänläggas under stadsfullmäk-

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)
tiges beslutanderätt eller att en gemensam kyrkligt-kommunal representation skulle bildas för Stockholm.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Lindén* och *Nilsson* i Göteborg, som inom utskottet yrkat, att utskottet i anledning av förevarande motioner skulle hemställa, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av den organisatoriska regleringen av de kyrkliga primärkommunerna i Stockholm, främst med hänsyn till önskemålet att den kyrkligt-kommunala budgeten måtte läggas under stadsfullmäktiges beslutanderätt;

2) av herrar *Larsson* i Stockholm, *Björck*, *Gustavson*, *Arrhén*, *Kyling*, *Lindmark* och *Dickson*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Lindén**: Herr talman! Till detta yttrande från konstitutionsutskottet är fogad en reservation av herr Nilsson i Göteborg och mig med yrkande om att riksdagen måtte besluta »att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av den organisatoriska regleringen av de kyrkliga primärkommunerna i Stockholm, främst med hänsyn till önskemålet att den kyrkligt-kommunala budgeten lägges under stadsfullmäktiges beslutanderätt».

Jag är livligt medveten om att man skulle behöva kunna tala med änglars tungor och spela på silvertrumpeter för att förmå första kammaren att acceptera denna reservation, och det kan måhända under sådana förhållanden anses tämligen meningslöst att under några minuter uppehålla kammaren. Men bakom den motion, som är anledningen till konstitutionsutskottets utlåtande, skymtar en fråga med något större perspektiv än den, som gäller de kyrkliga förhållandena och den kyrkliga organisationen i Stockholms stad. Utskottsutlåtandet ger mig anledning att upptaga en rent principiell diskussion, därför att detta ärende blottar en fråga av för hela riket allmängiltig betydelse.

Beträffande utskottsutlåtandet måste jag säga, herr talman, att det i åtskilliga av sina uttalanden kan ge anledning till erinringar. De sista dagarna har jag haft tillfälle att studera de siffror, som äro anförda i utskottets motivering. Jag är inte övertygad om att dessa siffror redovisa de verkliga förhållandena. Jag skulle tro, att de kunde ge anledning till åtskillig kritik, om de komme under ögonen på någon statistiker av facket, och eftersom jag ser professor Wahlund närvarande här i kammaren, skulle det vara av utomordentligt intresse att höra vad han har att säga om dem. Jag skall emellertid inte vidare uppehålla mig vid denna fråga.

Jag fäster mig vid, herr talman, att konstitutionsutskottet i sitt yttrande över motionen har ansett sig kunna rikta kritik mot förhållandena i Stockholm utan att därför komma fram till någonting annat än dels ett avslagsyrkande på motionen och dels en hänvisning till den utredning — den Schallingska utredningen — som nu är ute på remiss.

För mig är, låt mig säga det, frågan om den kyrkokommunala och kyrkligt-ekonomiskt budgetära regleringen i Stockholm av ganska måttligt intresse. När jag emellertid har upptagit denna fråga och ställt mig såsom reservant, sammanhänger det närmast med en passus i konstitutionsutskottets yttrande, där utskottet säger: »Frågan om den borgerliga kommunens övertagande av den kyrkliga kommunens samtliga ekonomiska angelägenheter har i sitt större

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

sammanhang flera gånger och senast år 1943 varit föremål för riksdagens behandling men alltid fallit. Vid sistnämnda tillfälle uttalade konstitutionsutskottet (utl. nr 1), att en sådan reform skulle medföra, att blott ett ganska litet antal ärenden bleve kvar under församlingarnas vård, vilket skulle leda till den kyrkliga kommunens försvinnande och uppgående i den borgerliga; en åtgärd med sådana konsekvenser ansåge sig utskottet för sin del icke kunna förorda.»

Det förefaller påtagligt, att konstitutionsutskottets majoritet fortfarande vidhåller den meningen, att man helst inte alls bör pröva frågan om att lägga de kyrkligt-ekonomiska förhållandena under den borgerliga kommunen, och detta är anledningen till att jag har antecknat min reservation. Det synes mig som om man i denna situation, när hela frågan för Stockholms vidkommande är under utredning, borde ha använt sig av tillfället att från riksdagens sida allvarligt diskutera, om inte tiden nu snart skulle kunna anses mogen för att ta allvarligt på detta problem.

Konstitutionsutskottet kan ju i sin motivering hänvisa till att man här i Stockholm från de kyrkliga kommunernas sida tangerar eller till och med ingriper i den borgerliga kommunens befogenheter och uppgifter. Utskottet har bland annat pekat på de ärenden, som gälla anslagsgivning till allehanda sociala ändamål. När utskottsmajoriteten skall försöka komma förbi den anledning till kritik mot stockholmsförhållandena, som finnes, visar man närmast sympati för det andra av kammarrådet Wohlin framlagda alternativet, som innebär att en total kyrklig samfällighet skulle skapas i Stockholm. Man förbigår då hans första alternativ, som går ut på att de kyrkligt-ekonomiska förhållandena skulle kunna läggas under den borgerliga kommunen. Jag för min del tror, att det hade varit klokt om utskottet nu upptagit denna sak till behandling, inte minst med hänsyn till att vi stå inför en ny kommunindelning, som så långt jag kan förstå måste komma att leda till även en ny församlingsindelning. Hade riksdagen nu velat göra ett uttalande, byggt på motionen, och i enlighet med reservationen uttalat sympatier för kammarrådet Wohlins första alternativ, d. v. s. att de kyrkligt-kommunala angelägenheterna skulle läggas under den borgerliga kommunens bestämmanderätt, så hade därmed också på sitt sätt direktiv blivit givna för en bättre ordning i landet i övrigt.

Önskemålet att de kyrkligt-kommunala angelägenheterna skola läggas under den borgerliga kommunen är inte speciellt radikalt. Det är inte kommunisterna, som ha hittat på det eller mer än andra känna behov av en sådan reform, utan varhelst man resonerar med ledande kommunalmän i städer och landsbygdskommuner märker man ofta missnöjet med den dualism, som råder i det kommunala livet därigenom att två myndigheter oberoende av varandra besluta om skatterna och om anslag för ändamål, som dock i det stora hela inte äro någonting annat än kommunala angelägenheter. Jag har för min del mycket svårt att begripa, varför inte t. ex. ett kyrkoråd skulle kunna självständigt och ansvarsfyllt handha rent kyrkliga angelägenheter i en kommun på samma sätt som t. ex. fattigvårdsstyrelser, barnavårdsnämnder eller kommunalnämnder handha sina kommunala uppgifter.

Detta är således, herr talman, anledningen till min reservation. Jag har i den föreliggande motionen sett en möjlighet att få till stånd en principdebatt om detta ärende. Motionen inrymde ingenting annat än ett förslag om ordnande av dessa förhållanden i Stockholm. Men jag har anknutit till detta förslag i förhoppningen att det skulle kunna bli en inkörspport till en allmän reglering efter ungefär samma linjer för hela vårt land.

Jag vågar nog påstå att det förhållandet, att det råkade vara några kommunister som väckt motionen, kanske har inverkat på en del kammarkamraters

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

sätt att reagera inför detta förslag. Men här gäller väl fortfarande vad den gamle P. P. Waldenström en gång sade, att om än den lede själv säger att två gånger två är fyra, så måste han få rätt, ty två gånger två är fyra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Nilsson i Göteborg avgivna reservationen.

Häri instämde herrar *Franzon* och *Krügel*.

Herr **Öhman**: Herr talman! I denna motion och det utlåtande, som med anledning av densamma avgivits av konstitutionsutskottet, beröras vissa sär-egna förhållanden, som råda i Stockholm mellan å ena sidan staden och å andra sidan de kyrkliga församlingarna.

Jag vet inte, om alla ledamöter av kammaren äro helt informerade om hur dessa frågor här i staden ligga till. Jag tror därför att det skulle kunna vara på sin plats att i korthet lämna några sakupplysningar om vad det hela egentligen gäller. Stockholms stad har — av anledningar som jag inte här skall närmare ingå på — blivit efter det övriga landet i fråga om den kyrkliga administrationen och relationen mellan denna å ena sidan och den kommunala förvaltningen å andra sidan. Överallt annorstädes i landet finns ju kyrkligt-ekonomisk samfällighet. Detta är fallet inte bara i de mindre städerna och i landsbygdskommunerna, utan också i storstäder som Göteborg, Malmö, Norrköping och alla de övriga. I Stockholm råder däremot ännu det förhållandet, att staden är uppdelad i 19 territoriella kyrkliga församlingar. Enligt det nu föreliggande förslaget till ny församlingsindelning kommer staden inom kort att vara uppdelad i 27 olika kyrkliga församlingar, och när de planerade inkorporeringarna efter någon tid äro genomförda, räknar man med att det skall finnas icke mindre än 30 olika kyrkliga församlingar. Alla dessa församlingar skola var och en leva och verka under egen administration, naturligtvis med egen kyrka och eget prästerskap, församlingshus, kyrkofullmäktige, egen rätt till uttaxering skattevägen och allt som hör samman med en kyrklig församling.

Detta förhållande skapar en rad ekonomiska och administrativa besvärligheter, som skulle kunna undvikas ifall vi också i Stockholm kunde komma fram till en total kyrklig samfällighet. Bland de olägenheter, som särskilt framträda, vill jag nämna ojämnheten i beskattning de olika församlingarna emellan. Den nuvarande ordningen här i Stockholm gör, att man inte kan tala om någon enhetlig skatt, utan uttaxeringen är beroende på de olika kyrkliga församlingarnas beslut. Uttaxeringen för den enskilde medborgaren är alltså avhängig av var han bor i staden. Man kan säga, att skatten är olika inom praktiskt taget alla de 19 församlingarna beroende på vad varje församling anser nödvändigt att uttaxera för sitt eget behov. Det kan bli sådana orimligheter som att man får betala olika skatt icke endast beroende på i vilken stadsdel man bor, utan i vissa fall också med hänsyn till på vilken sida om en viss gata man är bosatt.

Skatteunderlaget i Stockholm är ju icke jämnt, utan ganska slumpartat fördelat inom tämligen vidsträckt stadsområden. Det sämsta skatteunderlaget ha en del församlingar, där i huvudsak mindre bemedlade äro bosatta. Jag skall bara ge ett enda exempel för att belysa hur läget i själva verket är. Jakobs församling är till folkmängden en av de minsta här i staden med blott 4 500 invånare, men år 1945 hade denna församling 1.05 miljoner skatte-kronor, d. v. s. närmare 225 skatte-kronor per huvud. Enskede församling, som hör till de medelstora, hade ungefär lika många skatte-kronor som Jakobs församling, medan invånarantalet var omkring 50 000. I Enskede blev det alltså

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

bara 21 skatte kronor per invånare. Det är givet, att detta skapar mycket olikartade förhållanden och inte på något sätt kan betraktas såsom tillfredsställande ur kommunal administrativ synpunkt och framför allt inte ur befolkningens egen synpunkt.

Nu resonerar utskottsmajoriteten på det sättet, att visserligen finnas dessa olägenheter, men man skall kanske någon gång i framtiden upptaga frågan till prövning för att se, huruvida en rättelse kan åstadkommas. Man skall alltså vänta och se, om den ekonomiska samfällighet kan genomföras här i Stockholm, som i Göteborg redan på 1880-talet betraktades som en nödvändighet. Vi ha med vår motion velat råda bot på dessa olägenheter.

Det är ju inte första gången denna fråga behandlas här i riksdagen, utan den har varit före flera gånger tidigare. Jag erinrar om att kammarrådet Tom Wohlin år 1938 fick Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda frågan och att resultatet av hans utredning blev, att man borde åstadkomma en total ekonomisk samfällighet eller alternativt att den kyrkligt kommunala budgeten skulle hänläggas under stadsfullmäktiges beslutanderätt. Detta förslag förkastades som bekant av dåvarande ecklesiastikministern Bagge, som i stället från den 1 januari 1944 fick ett slags partiell samfällighet införd, som innebär att de s. k. församlingsdelegerade erhållit utvidgade befogenheter med bland annat rätt att bevilja anslag till territoriell församling för kyrkobyggen med belopp motsvarande högst $\frac{4}{5}$ av de sammanlagda kostnaderna. Men denna nu existerande partiella samfällighet har inte alls löst det problem som skulle lösas.

Reservanten Lindén har här redan påtalat en del andra olägenheter, som jag också vill understryka. Vi ha här i Stockholm kommit därefter, att gränsdragningen mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunens befogenheter allt mer och mer suddats ut. Trots att i gällande lagstiftning stadgas, att kyrklig församling endast har rätt att uttaxera medel för den s. k. församlingssvården, beviljas av Stockholms 19 olika kyrkofullmäktigeförsamlingar årligen stora summor till ändamål, som den borgerliga kommunen har att sörja för och som icke ligga inom kyrkofullmäktiges verksamhetsområde. Jag har här en sammanställning som visar, att man bara under ett år i icke mindre än 207 olika fall har från kyrkofullmäktigets sida beviljat anslag till ändamål, som icke med bästa vilja i världen kunna hänföras till vad som inrymmas under begreppet församlingssvård. Jag skall ge endast ett fåtal exempel: man anslår pengar till Stockholms enskilda hantverksskola, till Arbetarnas bildningsförbund — i och för sig ett behjärtansvärt ändamål, som dock icke den kyrkliga kommunen bör draga försorg om — till arbetsstugor, till dövsstumsföreningen, till Stockholms blindförening, till Röda korset, till skollovskolonier, hembygdsföreningar, luftskyddsföreningar, värmestugor, semesterhem och annat, som man inte med den allra vidaste tolkning av begreppet församlingssvård kan säga hör till den kyrkliga kommunens i författningarna stadgade befogenheter. Herr Forslund säger här, att den borgerliga kommunen kanske har underlåtit att tillgodose dessa ändamål, men så är knappast fallet. Samma anslagsposter förekomma nämligen undantagslöst i Stockholms stadsfullmäktiges budget. Det blir alltså här en dubbel anslagsgivning utan någon som helst behovsprövning eller kontroll av huruvida de anslagna medlen komma till den mest rationella användningen.

Dessa förhållanden ha också uppmärksamrats av konstitutionsutskottet, som har påtalat dem men kommit till den något konstifika ståndpunkten, att missförhållanden skulle kunna undanröjas genom att de olika besluten överklagas. Jag vet inte vad de myndigheter, som ha att handlägga överklagningarna, säga om det. Det kan ju inte vara så värst rationellt att upprätthålla en ordning,

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

som man vet medför klara överträdelser av de i lag stadgade befogenheterna, och så förlita sig på att det skall bli så många överklagningar som möjligt. Om inte annat så borde ju rådande pappersbrist avhålla konstitutionsutskottet från att uppmana till sådant papperslöseri. Strävandena borde väl i stället gå ut på att skapa sådana förhållanden, att möjligheterna till överskridande av befogenheterna bli de minsta möjliga.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om en annan konsekvens av de rådande förhållandena, nämligen att därigenom skapas en stark stimulans till en viss kohandel i de olika kyrkofullmäktigesammanslutningarna. Vid stat-behandlingen förra året inom en kyrkofullmäktigesammanslutning här i Stockholm stod frågan om höjt anslag till kyrkosången på dagordningen. Den överväldigande majoriteten — det var visst, om jag inte minns fel, alla utom fem — ansåg att det anslag, som tidigare hade utgått till kyrkosången, också var tillräckligt under år 1948 och ville icke gå med på en höjning. Men samtidigt hade man också en annan anslagspost uppe till behandling, nämligen frågan om anslag av medel till skollovskoloniföreningen, och då förklarade kyrkosångsanhängarna att om man icke var så god och tillgodosåg deras krav om höjning av anslaget till kyrkosången skulle de komma att överklaga beslutet om anslag till skollovskoloniföreningen, varvid följden kunde bli att denna icke fick någonting alls. Majoriteten måste böja sig inför detta överklagnings-hot och kyrkosångarna fingo det höjda anslaget.

Säga vad man vill men jag tycker inte att det är någon sund metod i en parlamentarisk församling att använda överklagningsmöjligheten till en sådan utpressning, som här faktiskt har förekommit. Det är sådana osunda företeelser som vi med vår motion ha velat undanröja.

Nu har ju utskottet på flera väsentliga punkter givit oss rätt i den kritik av rådande förhållanden som presteras i motionen, men ändå har man i detta ärevärdiga konstitutionsutskott lyckats utföra konststycket att komma fram till ett avslagsyrkande på motionen. Jag beundrar denna ekvilibristik från konstitutionsutskottets sida, men jag kan verkligen inte finna något spår av logik i det resonemang som utskottet härvidlag fört. Då hela motiveringen styrker motionens ståndpunkt, kan man ju inte rätteligen komma fram till en konklusion, som innebär ett blankt avstyrkande av densamma.

Herr Lindén har nu avgivit en reservation, i vilken han ställer sig på den ståndpunkten, vilken jag också principiellt delar, att kyrkofullmäktiges angelägenheter böra samordnas och underställas stadsfullmäktige. Det är att gå ett stycke längre än vi vågat sträcka oss i motionen. Vi ha föreslagit en försättningslös utredning med två alternativ, innebärande att antingen det hela skulle läggas direkt under stadsfullmäktige eller under en gemensam kyrklig samfällighet.

Då emellertid herr Lindén vill gå ett stycke längre och jag principiellt ingenting har emot, utan tvärtom är anhängare av hans ståndpunkt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Lindéns reservation.

Herr **Wahlund**: Herr talman! Jag vill bara helt kort svara på herr Lindéns fråga.

Herr Lindéns misstro mot de siffror, som redovisas i utskottets utlåtande, är fullt berättigad. Redan inför metoden att gripa ut den högsta och den lägsta utdebiteringen inom församlingarna känner man en viss osäkerhet. Det är klart att därvidlag rent slumpmässiga förhållanden kunna komma att spela in.

Men detta är inte det viktiga, utan det viktiga är den reala diskussionen om utdebiteringen i de olika församlingarna. Man har konstaterat att under de fyra första åren under perioden 1940—1947, således före ikraftträdandet av

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)
1942 års reform, den genomsnittliga avvikelser från medelutdebiteringen utgjorde 18,4 procent och för de fyra sista åren 8,6 procent, och man säger: det är ju en avsevärd skillnad — alltså har det blivit en icke oväsentlig skatteutjämning. Ja, men är det så underligt att dessa siffror visa en utjämning? I den senare siffran, 8,6 ingår ju en för hela samfälligheten, således för alla stadens församlingar, gemensam utdebitering, och det är ju klart att denna utdebitering blir lika för alla. Men om man i dessa senare siffror räknar ifrån de ändamål, som numera bestridas av utdebiteringen till samfälligheten kommer man till ett annat resultat. Man får för de fyra åren 1940—1943 en högsta utdebitering av 87 öre i Johannes församling och en lägsta på 39 öre i Jakobs församling, vilket alltså innebär en skillnad på 48 öre eller 120 procent. Tar man högsta och lägsta tal efter reformens genomförande visar det sig, att det högsta värdet blir 29 öre i Maria församling och det lägsta 14 öre i Jakobs församling. Här är alltså skillnaden mellan den högsta och den lägsta utdebiteringen 100 procent, mot tidigare 120 procent och det är ju ingen större skillnad. Jag vill emellertid, herr talman, betona att jag inte vill gå i god heller för dessa siffror, men det är de enda, jag har till hands. Även här bör man verkställa beräkningar på ett annat sätt.

Jag har endast helt kort velat säga, att de siffror, som av utskottet redovisats, ingenting säga. Jag har inte någon anledning eller någon möjlighet att yttra mig i sakfrågan och har därför inte något yrkande.

Herr Andersson, Jones Erik: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att helt kort och gott lämna en liten resumé över utskottets uppläggning av denna fråga.

Utskottet har i sitt utlåtande sagt, att det nuvarande sakläget kan ge anledning till vissa erinringar, och vidare framhållit att det knappast kan anses tillfredsställande med en ordning, som i princip överläter beslutanderätten i fråga om byggandet av kyrka och församlingshus m. m. åt *en* institution — den enskilda församlingen — medan en annan institution — samfälligheten — svarar för de erforderliga kostnaderna, låt vara att i regel samarbete förefinnes mellan de båda institutionerna vid själva beslutets fattande.

Utskottet säger sig vidare ha uppmärksammat den anslagsgivning till allmänna sociala ändamål, som församlingarna i Stockholm tillämpa och som till vissa delar faller utom ramen för deras kompetens. Det förekommer att samma ändamål understundom tillgodoses med anslag från både den borgerliga och den kyrkliga kommunen, vilkas stater uppgöras oberoende av varandra. Denna dualism måste betecknas såsom egendomlig och anmärkningsvärd.

Vidare redogör utskottet för det Wohliniska förslaget nummer ett, som ju går i den riktning, som herr Lindén här pläderar för, nämligen den kyrkligt-kommunala budgetens hänläggande under stadsfullmäktiges beslutanderätt. Det talas här om, vilket även herr Lindén nämnde, att denna fråga vid många tillfällen varit föremål för riksdagens behandling, men alltid fallit.

Herr Lindén var inte belåten med utskottets uppläggning av denna fråga. Han fann utskottets uttalande, att utskottet inte kan förorda en åtgärd med sådana konsekvenser, att den kyrkliga kommunen skulle försvinna och uppgå i den borgerliga, mycket egendomligt. Utskottet tillägger emellertid, och det vill jag göra herr Lindén uppmärksam på: »Då frågan nu väckts endast för Stockholms del, saknar utskottet anledning att taga ställning till den i hela dess vidd.» Det är just detta förhållande som gör att utskottet just nu inte kan ge denna sida av saken någon särskild rekommendation.

Vidare redogör utskottet för det Wohliniska förslaget nummer två, som ju går ut på en total samfällighet i ekonomiskt hänseende mellan Stockholms för-

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

samlingar med gemensam kyrkofullmäktigerepresentation. Utskottet talar om detta förslags eventuella fördelar och även om dess eventuella nackdelar.

Utskottet har här alltså gjort en kartläggning av det verkliga läget på detta område, men i nuvarande sakläge inte ansett sig kunna ta någon verklig position.

Härtill kommer den Schallingska utredningen, som för närvarande befinner sig på remiss. Utskottet har ansett att man bör låta med det hela anstå till dess remissinstanserna hunnit yttra sig över denna utredning.

Till utskottets utlåtande har fogats en reservation, som vill utesluta den redogörelse i utskottets motivering, som jag nu uppehållit mig vid, och endast ta med det sista stycket. Det är ju för all del tänkbart, att man skulle kunnat ta det så kortfattat, men jag tycker ändå att det kan vara intressant att ha denna redogörelse med såsom en överblick av det hela. Det kan ju i varje fall inte på något sätt skada saken.

Med denna lilla redogörelse för utskottets avsikter och mening ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Arrhén: Herr talman! I debatten har flera gånger påtalats den dualism, som man anser föreligga mellan den kyrkliga och den borgerliga kommunens funktioner i de sammanhang, som här varit på tal. Men det väsentliga synes mig i detta fall vara, att man inte från något håll har kunnat påvisa, att några praktiska olägenheter uppstått av denna anledning.

Herr Öhman talade om, att skatterna drabba så olika inom de olika församlingarna. Men detta är ju just anledningen till, att man under de senaste åren börjat verkställa en översyn av dessa förhållanden. Det var anledningen till både kallandet av kammarrådet Wohlin och sedermera professor Hassler, och det var anledningen till framläggandet av 1942 års proposition i ämnet. Utskottet har också i dag, vilket jag inte tror att professor Wahlunds anförande jävat, kunnat påvisa, att en skatteutjämning dock ägt rum.

När det vidare sägs, att den kyrkliga kommunen griper in på den borgerliga kommunens område, vad socialpolitiken angår, och att där föreligger ett virrvarr av mycket odefinierbart slag, skulle jag vilja påpeka, att det sociala klientel, som den borgerliga respektive kyrkliga kommunen har att arbeta med, är av något olika struktur. Jag föreställer mig och jag har hört andra säga detsamma, att det klientel, som är föremål för den kyrkliga socialvården, består av helt andra människor än det, som är föremål för den borgerliga kommunens motsvarande verksamhet. Den som kommer till den kyrkliga verksamheten och tillgodogör sig den drar sig för att gå till den borgerliga myndigheten. Man får på detta sätt en dubbelsidigt verkande socialverksamhet, men emot detta kan det väl inte vara någon anledning att resa några praktiskt välgående invändningar.

Något »ingripande» från kyrkligt håll på den borgerliga kommunens område tror jag således inte man kan påvisa, utan det försiggår snarare en uppdelning på området, vilket sker i bästa endräkt och efter tankeutbyte om dessa spörsmål.

Herr Öhman talade också om, att det skulle föreligga missbruk på det kyrkligt-administrativa området, och hans logiska slutsats av detta konstaterande var, att han ville avskaffa hela kyrkofullmäktigeinstitutionen såsom sådan när det gäller handhavandet av den verksamhet, det här gäller. Jag skulle då vilja fråga: varför skulle inte i detta fall besvärsrätten få gälla? Jag antar, att herr Öhman inser, att hans resonemang inte håller. När han konstaterar missbruk även i den borgerliga kommunens verksamhet föranleder detta honom inte att säga: låt oss avskaffa hela den borgerligt-kommunala förvaltnings-

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)
apparat som vi ha! I detta fall godtar han säkerligen möjligheten att på besvärsvägen vinna rättelse.

Anledningen till att jag jämte några andra ledamöter av utskottet underskrivit reservationen nr 2), som finns fogad till utskottets utlåtande, har varit, att vi finna det resonemang, som utskottet för, dels motsägelsefullt och dels fullkomligt onödigt i det sammanhang, i vilket det förekommer. Utskottet säger, att det inte kan anses tillfredsställande att ge beslutanderätten i fråga om byggnad av kyrkor och församlingshus m. m. åt *en* institution — den enskilda församlingen — medan en annan institution, samfälligheten, svarar för de erforderliga kostnaderna. Men utskottet trubbar av sin egen kritik i det avseendet — om man nu har avsett det såsom en kritik — genom att i samma mening erinra om, att i regel samarbete förefinnes mellan de båda institutionerna vid själva beslutets fattande. Här om är ytterligare att säga, att samarbetet inte inskränker sig till själva tidpunkten för beslutets fattande. Det är inte så, att samfällighetens representation, församlingsdelegerade, också är *tvungen* att bevilja bidrag till församlingen, utan så, att praktiskt taget intet mera omfattande kyrkligt bygge i Stockholm kan komma till stånd utan överensstämmande beslut av vederbörande församling och församlingsdelegerade. Det är alltså i själva verket församlingsdelegerade, som indirekt bestämma omfattningen av den kyrkliga byggnadsverksamheten här i Stockholm, och utskottets »erinran» i detta avseende är alltså inte föranledd av påvisade praktiska olägenheter.

Utskottet erinrar vidare om, att anslagsgivningen till allehanda sociala ändamål sker på det dualistiska sätt, om vilket det här i dag talats, vilket utskottet finner mindre tilltalande, men erkänner samtidigt, att eventuella olägenheter i Stockholm liksom i riket i övrigt kunna undanröjas genom att församlingarnas anslagsbeslut i förekommande fall överklagas. Det är alltså återigen detta »dualistiska» sätt att resonera från utskottets sida, vilket gör, att utskottet till slut inte säger någonting.

Utskottet kommer sedan på s. 10 i utlåtandet fram till att uttala vissa sympatier för kammarrådet Wohlins andra alternativ, som går ut på en gemensam kyrkofullmäktigerepresentation, och menar att en sådan ordning, som det heter, inte »skulle behöva lägga hinder i vägen för det lokala församlingsarbetet». Men utskottet erkänner samtidigt, att en centralisering av hela den kyrkligt-kommunala budgeten läser »medföra vissa nackdelar, betingade av de för storstäderna speciella svårigheterna att vidmakthålla den enskildes intresse för kommunala angelägenheter». Som detta enskilda intresse emellertid torde vara av central betydelse för det lokala församlingsarbete, som man talar om, synes utskottet även på denna tredje punkt ha vederlagt sig självt.

Vi reserverar oss alltså funnit, att dessa motstridiga och delvis onödiga uttalanden inte äro behövliga för att motivera ett avslag på motionen. Detta desto mera som utskottet i sin motivering konstaterar, att utredningsförfarandet ännu inte är avslutat. Den Schallingska utredningen befinner sig, som här redan omnämnts, på remiss. Jag har emellertid låtit mig berättas, vilket ytterligare kanske stärker den ställning, som jag i denna fråga intar, att det torde vara ganska säkert att inte heller det Schallingska förslaget blir godtaget, åtminstone inte utan mycket starka modifikationer. Man har till och med ifrågasatt nödvändigheten av en ny utredning.

Vad beträffar förslaget att antingen låta den kyrkliga budgeten handhavas av stadsfullmäktige eller av en för hela Stockholm gemensam kyrkofullmäktigerepresentation ha ju dessa förslag varit underställda församlingsdemokratien för yttrande i samband med framläggandet av kammarrådet Wohlins utredning år 1941, samt dessutom avvisats av samtliga hörda myndigheter och korporationer. Därför bör man här låta livet råda och icke doktrinerna.

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

Jag skall, herr talman, sluta med det konstaterandet, att det för oss är påtagligt, att utskottet *velat* säga någonting i det parti av utlåtandet, som vi föreslå skall utgå, men att utskottet misslyckats i denna sin måhända lofvärda avsikt. Under sådana omständigheter ha vi inte kunnat dra någon annan slutsats av detta beklagliga förhållande än att vi föreslagit, att denna del av motiveringen bör utgå. Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta, brukar det heta, och till tankegången i de orden ha vi anslutit oss.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till den med siffran 2) be- tecknade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Björck* och *Gustavson*.

Enär herr statsrådet Gjöres anmält sig vilja avlämna en kungl. proposition, avbröts nu behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 227, angående förslag till förordning rörande förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m.

Fortsattes överläggningen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 14.

Herr **Johanson, Karl**: Herr talman! Jag vill passa på tillfället att avgiva en deklARATION.

Vid 1943 års riksdag väcktes en motion, vari hemställdes om utredning och förslag om den borgerliga kommunens övertagande av beslutanderätten i vad anginge de kyrkliga församlingarnas ekonomiska frågor och utgifter. Konstitutionsutskottet avstyrkte denna motion, men till utlåtandet hade fogats en reservation, undertecknad av fem av utskottets ledamöter, av vilka jag var en, som yrkade på utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter jämväl i vad de avse kyrkliga ändamål må kunna handläggas av den myndighet, som äger besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter.

Då jag denna gång anslutit mig till majoriteten och således avstyrkt bifall till motionen, är det av den anledningen, att jag ansett att denna fråga inte enbart berör Stockholms stad, utan att den berör landet i dess helhet. Jag anser, liksom flera inom utskottsmajoriteten, att först när den nya kommunindelningen är klar tiden är inne att ta upp detta problem i hela dess vidd. Det är således av denna anledning, herr talman, som jag denna gång ställt mig på majoritetens sida.

Sedan några ord också om utdebiteringen inom församlingarna. Jag har här en uppgift om den verkliga utdebiteringen, alltså med bortseende från utdebiteringen till samfälligheten, som visar att det har skett en avsevärd förändring under de senare åren. Maria Magdalena församling har för år 1947 den högsta utdebiteringen, 29 öre, och Brännkyrka den lägsta utdebiteringen, 15 öre. Om man jämför denna tabell med den andra och där drar bort utdebiteringen till samfälligheten, skall man finna, att sedan år 1938 skett en avsevärd förändring till det bättre med avseende på utdebiteringen till de kyrkliga kommunerna i Stockholm. Detta ger mig ytterligare en anledning att stå kvar på den ståndpunkten, att man bör vänta med att ta upp hela detta problem i ett sammanhang till dess den nya kommunindelningen är klar.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Karl Johansons yttrande instämde herr *Karlsson, Gottfrid*.

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

Herr **Lindén**: Herr talman! Jag inregistrerar med stor tillfredsställelse det anförande, som herr K. A. Johanson höll, i vilket han redan i dag utlovade att så småningom återvända till fadershuset, när det gäller denna fråga.

Anledningen till att jag begärde ordet var emellertid närmast herr Jones Erik Anderssons yttrande, att han misstänkte att jag inte var belåten med konstitutionsutskottets yttrande. Jag vill gärna betyga, att hans antagande är fullt riktigt. Vad som gör att jag ytterligare vill motivera min ståndpunkt är ett uttalande från hans sida, att denna fråga endast berör Stockholm. Jag sade i mitt förra anförande att jag är fullt medveten om detta, men jag är å andra sidan också medveten om att riksdagens behandling av denna fråga i dag, med hänsyn till den förestående kommunindelningen, i en kommande diskussion kan få prejudicerande betydelse för ställningstagandet till församlingsindelningen och de kyrkligt-kommunala angelägenheternas handhavande.

För övrigt vill jag säga — på den punkten ger jag herr Arrhén och herr Wahlund alldeles rätt — att man nog har rätt stor anledning att vara misstänksam emot konstitutionsutskottets utlåtande. Det är fyllt av motsägelser, och när man läser igenom det förefaller det — i all synnerhet när man åhört diskussionen i konstitutionsutskottet — som om olika meningar vore hopblandade till en smaklig pytt i panna, som skulle göra avslagsyrkandet aptitligt i dag. Man har avvisat det Wohlinska alternativet nr 1 genom att säga, att då frågan nu väckts enbart för Stockholms del, saknar utskottet anledning att taga ställning till den i hela dess vidd, men slutsatsen präglas av ett triumferande tonfall, då man talar om att frågan om de kyrkliga angelägenheternas läggande under den borgerliga kommunen så många gånger varit före i riksdagen och — gudskelov — alltid fallit. Då går man i stället på det Wohlinska alternativet 2 och åstadkommer därigenom en viss dimbildning — man flörtar så att säga med det förslaget, ger tillkänna vissa sympatier för det, men även av utskottets uttalande om alternativ 2 framgår tydligt att inte ens det är helhjärtat. Man säger att vad som i utlåtandet anförts icke talar emot en lösning i enlighet med det andra alternativet och att en sådan ordning kanske inte heller skulle lägga hinder i vägen för det lokala församlingsarbetet, men så fortsätter man: »En centralisering av hela den kyrkligt-kommunala budgeten lär emellertid även medföra vissa nackdelar», och till yttermera visso skriver konstitutionsutskottet i samma stycke, att en kommande utredning av den kyrkliga organisationen i Stockholm även bör taga hänsyn till frågan, huruvida inte de enskilda församlingarna i Stockholm skulle på nytt tilläggas full beslutanderätt i alla anslagsfrågor. Då vandrar man bakåt! Man ger tillkänna en viss sympati för detta alternativ, men man tar i denna motivering så mycket hänsyn till andra omständigheter, att det inte ges några anvisningar från riksdagens sida till Kungl. Maj:t. När sedan en av dem som undertecknat reservationen nr 2 dessutom anser sig ha fullgoda skäl att deklarerar här i debatten, att det Schallingska förslaget, på vilket konstitutionsutskottet äntligen häktar upp hela sin något haltande motivering, inte heller har någon sannolikhet för att gå igenom, då hänger utskottets yttrande i luften, försävt man inte hela tiden med de många orden bara vill säga ifrån, att man inte vill vara med om att diskutera, huruvida de kyrkligt-kommunala angelägenheterna böra läggas under den borgerliga kommunen eller inte.

Jag hade i utskottet ingen möjlighet att komma fram någon annan väg än via denna motion, som upptar stockholmsförhållandena, men jag har ansett det möjligt att få till stånd åtminstone en liten gnutta av opinionsbildning för den nya ordning, som skulle innebära att de kyrkligt-kommunala angelägenheterna hänfördes till den borgerliga kommunen och att kyrkorådet skulle likställas med andra kommunala myndigheter, genom att få fram ett beslut beträf-

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

fande Stockholm. Det skulle nämligen vara prejudicerande, och går kammaren på reservation nr 1, skulle detta, såvitt jag förstår, innebära att kammaren säger ifrån, att den kommande behandlingen av denna fråga ovillkorligen måste taga stark hänsyn även till möjligheterna att lägga de kyrkligt-kommunala angelägenheterna under den borgerliga kommunens domvärjo.

Herr Öhman: Herr talman! Jag kan inte underlåta en reflexion, när jag hör representanterna för konstitutionsutskottets majoritet, att de tala i frågor, om vilka de tydligen inte ha tillräcklig sakkännedom. De ärade ledamöter som här talat för utskottsmajoriteten kunna inte heller ha den erfarenhet och den kännedom om frågan, som borde vara nödvändiga för att taga en riktig ståndpunkt.

Jag måste fråga: varför skall riksdagen sitta här och förhindra, att Stockholms stad kommer åtminstone lika långt i utveckling beträffande den kyrkliga administrationen som man har kommit i övriga delar av Sverige? Herr Andersson i Ovanmyra och herr Arrhén veta mycket väl, att i edra hemorter ha ni *en* kyrkfullmäktiginstitution och *en* kommunal- eller stadsfullmäktiginstitution. Varför skola ni hindra Stockholms stad att komma lika långt som Ovanmyra? Det förstår jag inte. Varför skola vi ha 19 olika kyrkofullmäktige? Motionen går ju ut på en utredning för att se om vi kunna komma lika långt här som i övriga delar av Sverige, och det motsätta ni er!

Så säger herr Andersson i Ovanmyra, att man skall vänta tills det Schallingska förslaget om församlingsindelning är genomfört. Då vill jag fråga herr Andersson i Ovanmyra: vad har det med saken att göra? Kommer saken i nytt läge, om vi få ytterligare 8 kyrkofullmäktigförsamlingar i Stockholm? Blir det bättre ordning då? Motsatsen är väl fallet: då blir det väl ännu starkare motiv för att få en annan ordning än för närvarande.

Sedan talade herr Arrhén om att skattejämnheten håller på att elimineras, och han hänvisade till de siffror som konstitutionsutskottet publicerat och som redan herr Wahlund har polemiserat emot. Det är riktigt att man med tillhjälp av statistiska, tillåt mig säga knep, kan få fram en skenbar skatteutjämning, men man skall inte glömma bort att denna skenbara skatteutjämning i hög grad påverkas av det faktum, som herr Wahlund redan påpekat, att man där inte tar med utdebiteringen till församlingsgemenskapen. Dessutom har skatteunderlaget under senare år förskjutits så att det blir litet annorlunda. Men nu räknar den Schallingska utredningen själv med att en ny församlingsindelning skulle medföra en sådan skattedifferens mellan de olika församlingarna, att en del skulle få en skatteminskning på 8 öre och andra få en skattehöjning på upp till 23 öre. Då tycker jag inte att herr Arrhén eller herr Andersson skall säga, att det blir en skatteutjämning, när detta förslag blir genomfört. Det håller inte streck; det finns faktiskt inte något som helst sakligt underlag för ett sådant påstående.

Jag vill också erinra om något som har stor betydelse för frågan om skatteutjämningen. Nu planerar man som sagt till en början åtta nya församlingar. Det är åtta nya kyrkobyggen, nya församlingshus, en rad nya prästtjänster och andra saker som följa med nya kyrkobyggen. Detta kommer att kosta åtskilligt med kapital, och utgiften kommer att drabba i första hand de församlingar som bli föremål för delning, ty vi skola komma ihåg att församlingsdelegerade icke ha skyldighet att bidra med fyra femtedelar av kostnaderna. De ha endast rätt att bidra med det, om de önska, men lejonparten kommer att läggas på de delade församlingarna, och jag kan försäkra kammaren, att en sådan entusiasm för massnybyggnader av kyrkor icke finns bland den breda

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)
allmänheten i Stockholms stad att den är beredd att ta väsentliga skattehöjningar.

Herr talman! Jag vill med dessa ord ytterligare understryka, att jag vidhåller mitt tidigare yrkande om bifall till herr Lindéns reservation.

Herr Andersson, Jones Erik: Herr talman! Jag försökte i mitt föregående anförande här klarlägga, att utskottets mening är ingen annan än att allt som med denna fråga sammanhänger bör tagas i beaktande. Det gäller på den ena kanten och på den andra. Det gäller både herr Öhmans åsikter, herr Lindéns och herr Arrhéns. Då allt material, även det Schallingska materialet, föreligger fullfärdigt med remissvar och annat, kan tiden vara inne att taga under överbäggande, hur man skall kunna få en ordentlig lösning av hela denna sak. Detta är innebörden av utskottets uppläggning av frågan, det och intet annat. Vi få avvakta tiden, och när man kommer så långt, att allt är klart med de förberedande åtgärderna, är det en kommande utrednings sak att taga under överbäggande alla härmed sammanhängande spörsmål, både åt det ena och det andra hållet.

Så enkelt har jag för min del fattat utskottets uppläggning av det hela, och det har nog även varit utskottsmajoritetens mening.

Herr Forslund: Förååt att jag blandar mig i denna diskussion, men jag vill till herr Öhman säga, att jag undrar om han uttrycker Stockholms befolknings bestämda vilja och mening. Är det inte så, herr Öhman, att ni ha ett stort bekymmer i Stockholm att söka förhindra centralisering av förvaltningen och beslutanderätten och i stället söka skapa en form för decentraliserade förfaranden? Ett förslag i den riktning som herr Öhman talar för här innebär ju att även dessa angelägenheter skulle flyttas ned till stadshuset, och när församlingsborna ofta tycka att man koncentrerar för mycket där, då undrar jag om det är rätta tidpunkten att säga till dem: »Nu skola ni inte längre sköta edra kyrkliga angelägenheter var för sig, utan nu skola de skötas på ett enda ställe». Herr Öhman säger visserligen, att vi skola ha en gemensam kyrkofullmäktigorganisation för det hela, men om Spånga, som jag representerar, skulle komma att tillhöra Stockholm, får jag anmäla, att jag har den uppfattningen, att Spånga vill sköta sin kyrkliga församling i fortsättningen som hittills. För det fall att jag skulle komma att bli mantalsskriven i Stockholm ber jag att få anmäla, att jag icke delar herr Öhmans uppfattning. Det ligger någonting i församlingsslivet, som man icke skall kväva genom en centraliserad förvaltning. I ett utlåtande från ett tillfälligt utskott, som skall behandlas senare i dag, framställes till och med krav på en decentraliserad statsförvaltning. Jag ber då herr Öhman överbäga, om man då inte bör vara försiktig i ett sådant fall som vi nu behandla. I en församling som består av två borgerliga kommuner — det är en sådan församling jag bor i — handlägger man i församlingen allt vad som rör skolväsendet. Det ha vi gjort i många år. Arrangemanget har minsann inte varit till någon skada, utan jag tycker att vi ha skött vårt skolväsen på sådant sätt, att vi kunna mäta oss med kommuner i allmänhet.

Sedan skulle jag vilja säga, att detta kan inte vara någon stockholmsangelägenhet, utan det måste vara också en landsbygds angelägenhet. Och hur är det då? Vi ha ännu icke kommit fram till en hundraårig kommunal förvaltning. Vi hade ända fram till 1860-talet kyrkoförsamlingar som skötte om den kommunala förvaltningen, men nu är barnet i färd med att köra bort föräldrarna genom det arrangemang som här ifrågasättes. För min del vill jag säga, att den uppdelning vi ha tror jag tills vidare kan vara lämplig att

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

bibehålla. Jag tror att församlingshemvistet har betydligt djupare betydelse än herr Öhman i sitt anförande här försökt göra gällande, varvid han delvis fått hjälp av herr Lindén. Jag tror icke att förändringen av det gamla systemet är till nytta för församlingarna, och därför kommer jag för min del att följa utskottet.

Herr Arrhén: Jag kan i stort sett instämma i den uppfattning som herr Forslund framlagt. Jag begärde emellertid ordet för att fråga herr Lindén, om inte den omständigheten har något att säga honom och hans medreservanter, att förslaget om att lägga den kyrkliga budgeten under stadsfullmäktige redan en gång varit föremål för prövning här i Stockholms stad, nämligen 1941, och att samtliga hörda myndigheter och korporationer då avstyrkte ett sådant arrangemang. Jag känner inte närmare till motiveringarna, men jag förmodar att de vore av samma art som den herr Forslund nyss framförde.

Herr Öhman frågade, om jag uppfattade honom rätt, varför Stockholms stad skall ha 19 kyrkofullmäktigförsamlingar, under det Ovanmyra hade bara en. Ja, det kan man ju fråga sig. Det hör nog samman med den historiska utvecklingen på det kyrkliga området, som vi i dag kunna se resultatet av här i Stockholm, och denna utveckling representerar helt säkert ett både andligt och materiellt värde för huvudstadens befolkning. Den största faran för en storstads befolkning är att dö stendöden, om jag får uttrycka saken så, d. v. s. förlora sambandet med livsamfälligheter av den natur som även den kyrkliga församlingen utgör. Därför betyder det en förarmning av det andliga livet, om denna gemenskap utsättes för hotet att bli slängd ut ur boet efter att, som herr Forslund mycket riktigt erinrade om, tidigare kanske i väsentliga avseenden ha byggt det.

Herr Öhman: Herr Forslund frågade mig, om jag uppfattade honom rätt, huruvida jag talade å hela den stockholmska befolkningens vägnar. Jag kan försäkra herr Forslund, att sådana anspråk har jag aldrig haft. Jag vet att det finns delade meningar, och den mening som herr Forslund gör sig till tolk för försvaras mycket varmt av högermannen professor Åke Hassler och andra, som enligt mitt sätt att se tillhöra de allra mest reaktionära kretsarna i huvudstaden. Jag beklagar herr Forslund, som annars inte är reaktionär, att han hamnat i sådant sällskap.

Jag är inte alls anhängare av någon övercentralisering, och därom rör sig inte heller denna diskussion. Det är fråga om vi skola ha i ekonomiskt avseende *en* beslutande instans eller icke. Det är det, det handlar om. Däremot finns det säkerligen möjligheter att hitta former för den s. k. församlingsvården. Jag hoppas att om Spånga någon gång blir inkorporerat man då skall finna någon form att ordna det för Spångas vidkommande så att herr Forslund blir tillfredsställd, men jag kan försäkra herr Forslund, att det är väldigt svårt att i Stockholm hitta någon utpräglad församlingskänsla. Säg mig, herr Forslund: en person som är bosatt i Klara församling eller i Jakobs, var känner han sig hemma någonstans, i Klara eller i Jakob? Det spelar absolut ingen roll för en sådan person på vilken sida av gatan han bor. Jag kan möjligen förstå att en som bor i gamla staden kan ha en viss känsla för att vårda gamla traditioner, jag medger att det finns en alldeles speciell slags hembygdskänsla där hos ett visst skikt, men i de övriga centrala delarna av staden skiljer man annars inte på i vilken församling man bor: i Klara, Jakob, Johannes eller Matteus eller vad de heta. Det vet herr Forslund lika väl som jag. Man känner sig icke som jakobsbo eller klarabo, utan som bosatt i Stockholms stad. Det är den allmänna mentaliteten. Dessutom tillkommer ju det förhållandet, att

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)
 det inte är så gott att välja församling här i staden. På grund av den permanenta bostadsbristen får man vara så god och ta bostad där man kan komma över en sådan. Den s. k. församlingskänslan vill jag därför i mycket hög grad hänföra till myternas område.

Det är, som sagt, icke därför att jag är anhängare av en överdriven centralisering, som jag förfäktar min ståndpunkt, utan därför att jag är anhängare av en ordning, som har prövats på andra håll och befunnits rätt så bra. Jag ber bara att kammaren skall vara så hygglig och tillåta, att Stockholm finge praktisera samma ordning som finns överallt annars i landet. Det kan ni väl i alla fall inte förneka oss; det tycker jag skulle vara litet för hårt mot vårt lands huvudstad.

Herr Johanson, Karl: Bara ett par ord till herr Öhman. Det är alldeles riktigt, att vi ute i landsorten inte alltid kan fatta och förstå de stora problem som föreligga i huvudstaden, men jag måste säga, att både jag själv och många andra kommunalmän många gånger ha fallit i en stilla förvåning över hur huvudstaden löser sina problem. Så en liten reflexion. Om den nu föreliggande frågan hade varit ett stort och trängande problem för Stockholms stad, borde väl stockholmsbanken ha sett litet tätare befolkad ut än den gör just nu.

Herr Lindén: Med hänsyn till det nyss sagda vill jag åter understryka, att för en hel del av oss här i kammaren gäller detta icke enbart ett stockholmsproblem utan framför allt ett problem för riket i övrigt.

Gent emot herr Forslund vill jag säga, att nog kunna väl ändå församlingarna tänkas sköta sina kyrkliga angelägenheter och sina övriga uppgifter lika bra, även om pengarna anslås av en enda central myndighet i syfte att få en ekonomisk översyn och enhetlighet inom kommunen.

Då herr Arrhén frågar, om det inte säger mig något, att frågan varit under prövning och fallit, vill jag svara, att många stora samhällseliga frågor här i riket och ännu större frågor än denna ha haft en lång lidandets väg att gå, innan de äntligen nått fram till sin lösning. Jag skulle tro, att förr eller senare komma vi fram på den linje, för vilken jag bland andra är talesman i dag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade beträffande det nu föredragna utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Lindén och Nilsson i Göteborg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Lindén begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Lindén och Nilsson i Göteborg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. den kyrkligt-kommunala organisationen i Stockholm. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lindén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 47.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, anförde nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den motivering, som förordats i den av herr *Larsson* i Stockholm m. fl. vid utlåtagandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtagande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 3 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehafat dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Heiding* m. fl. (I: 79) och den andra inom andra kammaren av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl. (II: 151), ävensom en inom andra kammaren av herr *Sandberg* m. fl. väckt motion (II: 95), såvitt den avsåg nu förevarande anslag, i vilka motioner hemställt, att riksdagen ville besluta att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svedberg* m. fl. (I: 48) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Varuträsk m. fl. (II: 97), i vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en skyndsamt utredning angående statens övertagande av vintervägunderhållet på de enskilda vägar, som vore byggda på sådant sätt, att motorplogning kunde förekomma, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, som av utredningen kunde föranledas,

*Anslag till
underhåll av
enskilda vägar
m. m.*

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)
 dels en inom andra kammaren av herrar *Jacobson* i Vilhelmina och *Skoglund* i Umeå väckt motion (II: 153),
 dels ock en inom andra kammaren av herr *Vigelsbo* m. fl. väckt motion II: 154.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 79 och II: 151 samt II: 95, sistnämnda motion i vad den avsåge förevarande anslag, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av motionerna II: 153 och II: 154 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet beträffande de i motionerna avhandlade spörsmålen anfört;

II. att motionerna I: 48 och II: 97 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»I motionerna I: 48 och II: 97 har hemställts om utredning angående statens övertagande av vinterväghållningen å vissa enskilda vägar. Utskottet får härvidlag erinra om den möjlighet som står enskilda eller kommunala väghållningsskyldiga till buds att till självkostnadspris förhyra maskiner och redskap hos vägförvaltningarna i den mån detta är möjligt med hänsyn till det nuvarande underhållsarbetet. Under hänvisning jämväl till fjolårets riksdags uttalande att riksdagen förutsatte, att lämpliga maskiner i erforderlig omfattning skulle kunna tillhandahållas i angivna syfte samt att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ägnade detta spörsmål fortsatt uppmärksamhet, får utskottet avstyrka bifall till ifrågavarande motioner.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Näsström*, *Ragnar Bergh*, *Åkerström* och *Jansson* i Kalix ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning — — — mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av motionerna I: 48 och II: 97, II: 153 och II: 154 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet beträffande de i motionerna avhandlade spörsmålen anfört.

I den av reservanterna förordade motiveringen hade för det nyss återgivna stycket föreslagits följande avfattning:

»I motionerna I: 48 och II: 97 har hemställts om utredning angående statens övertagande av vinterväghållningen å vissa enskilda vägar, nämligen de som äro byggda på ett sådant sätt att motorplogning kan förekomma. Utskottet anser i likhet med motionärerna att skäl tala för att det statliga vägväsendet övertager denna väghållning, även om därigenom icke skulle kunna garanteras att plogning av enskild väg skall kunna utföras samtidigt med plogning av allmänna vägar. Utskottet anser lämpligt att ifrågavarande spörsmål utredes i samband med den i det föregående omnämnda utredningen.»

Herr Svedberg: Herr talman! Några ledamöter i denna kammare ha i en motion hemställt att riksdagen måtte besluta skriva till Kungl. Maj:t med anhållan om en skyndsam utredning angående statens övertagande av vintervägunderhållet på de enskilda vägar, som äro byggda på sådant sätt, att mo-

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

torplogning kan förekomma. Det aktade statsutskottet har redovisat motionen under den nu föredragna punkten i detta utlåtande och har tydligen betraktat denna framställning såsom representerande ett mycket litet minoritetsintresse i detta land. Man har endast hänvisat till att det föreligger möjligheter för de enskilda väghållarna att hos vägförvaltningarna låna maskiner och redskap, och därmed har tydligen statsutskottet ansett allan rättfärdighet vara uppfylld när det gäller att hjälpa dessa väghållare i deras stora svårigheter.

Det är ingalunda här fråga om ett minoritetsintresse. Av en statistik, som jag har tillgång till över dels de enskilda vägarna och dels de allmänna vägarna inom Västerbottens län, framgår att där finnas icke mindre än 840 vägföretag, som äro byggda med ett statsbidrag av en krona per sträckmeter och som omfatta en väglängd av icke mindre än 125 mil. Av dessa enskilda vägar inom denna grupp erhålla endast 78 stycken statsbidrag till underhållskostnaden. Av de övriga enskilda vägarna inom länet utgöras 766 stycken av bygdevägar med en sammanlagd väglängd av icke mindre än 305 mil och dessutom finnas inte mindre än 180 stycken sådana vägföretag, som ha sökt statsbidrag till vägbyggnader. 94 vägföretag med en väglängd av 240 vägkilometer voro enligt denna statistik under byggnad. I övre Norrland få nämligen dessa enskilda väghållare vidkännas en ganska stor kostnad för vägbyggen, eftersom väglängderna i de flesta fall äro betydligt större där än i andra delar av landet. Skoldistriken ha också stora svårigheter när det gäller att transportera skolbarn fram till skolorna. Skolformen är i många av dessa bygder på grund av de långa avstånden till skolorna mycket sämre än i de tätbebyggda delarna av landet. I många fall hade barnen fått vara kvar i hemmet, om inte vintervägunderhållet kunnat skötas på bättre sätt utan att väghållarna i ekonomiskt avseende belastats för hårt med väghållningen. Jag lyssnade med intresse till herr von Helands inledning till debatten här i dag, då han pekade på glesbebyggelsen på landsbygden och de svårigheter som där förefinnas, och då tänkte jag: det är ju märkligt, då vi här i dag ha att behandla en fråga, som framför allt berör landsbygdens intressen, att bondeförbundets representanter i statsutskottet saknas bland reservanterna. Detta är så mycket mera märkligt som från det hållet alltid har hävdats nödvändigheten av att minska de svårigheter som i det avseendet äro rådande.

De enskilda vägar det här gäller ha icke minst under kriget och kristiden betytt mycket för hela samhället. De ha nämligen kunnat utnyttjas framför allt då det gällt framtransport av vedbränsle från skogarna. Men de enskilda väghållarna ha fått vidkännas ännu större uppoffringar genom den belastning som vägnas användning för vedbränsletransporter orsakat. Icke minst då det gäller Västerbottens län är det tydligt att vägavstånden där äro betydligt större än i andra län. Det finns som bekant där kommuner, som till ytvidden äro större än Skaraborgs län och som inte ha större befolkningssiffror än 7 000, 8 000 människor. Det är då också klart att vägavstånden för de enskilda väghållarna bli större, ju större glesbebyggelsen är och ju större avstånd som förekomma.

När vi ha hemställt om en utredning av detta slag, ha vi framför allt haft den tanken att man borde undersöka möjligheterna för vägförvaltningarna att i samband med vintervägunderhållet av de allmänna vägarna även kunna på ett billigt sätt omhänderväva plogningen av de enskilda utfartsvägar, som anknyta till de allmänna vägarna. Statsutskottet talar i sitt utlåtande om möjligheten att få låna den allmänna vägförvaltningens redskap och maskiner — således även erforderliga motorplogar. Men i de flesta fall äro de allmänna vägförvaltningarnas förråd placerade i de centrala delarna av de gamla vägdistriktet, och avstånden från förråden till de enskilda vägar, som anknyta

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

till de allmänna vägarna, äro så pass stora att enbart transporten av dessa redskap till ifrågavarande vägar blir dyrbarare än om plogningen kunde vidtagas av vägförvaltningarna i samband med plogningen av allmän väg.

Det är med tanke härfpå som vi, herr talman, ha väckt denna motion, och vi hade hoppats att statsutskottet i varje fall skulle ha accepterat förslaget om en utredning och undersökning av denna fråga. Den representerar inte ett så litet minoritetsintresse att man kan avfärda den på det sätt det ärade statsutskottet gjort i detta utlåtande, och jag vill därför, herr talman, framställa yrkande om bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande på denna punkt.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Herr Svedberg talade om, att utskottet hade ansett att motionen endast representerade ett minoritetsintresse. Jag vet inte vad han syftade på, men det är såtillvida riktigt att dess motivering koncentrerats till övre Norrland, men i klämman har det inte gjorts någon begränsning i förhållande till landet i dess helhet, utan där begäres en skyndsamt utredning angående statens övertagande av vintervägunderhållet på enskilda vägar.

Man begär här att ett ganska stort ekonomiskt projekt skall utredas, och vi förstå nog litet var, att om vägförvaltningarna skola övertaga vinterväghållningen på alla enskilda vägar, måste detta betyda en ytterligare utbyggnad av vägförvaltningarna i fråga om såväl ledning som maskiner och arbetskraft. Inför detta perspektiv har utskottet icke ansett sig kunna vara med om att begära en utredning.

Det förhåller sig nu också på det sättet att staten lämnar bidrag såväl till byggande som till underhåll av enskilda vägar, och dessutom har det på den senaste tiden ordnats så att enskilda väghållare eller föreningar av enskilda väghållare eller kommuner kunna hos vägförvaltningarna till självkostnadspris få förhyra vägförvaltningarnas maskiner och redskap för plogning. Vederbörande ha således vissa möjligheter att ordna med maskinell drift, och jag skulle vilja säga, utan att gå en utredning i förväg, att jag skulle vara ganska betänksam även såsom enskild väghållare — jag är nämligen också en sådan — att förorda den utredning som här ifrågasatts. Skulle staten övertaga hela vinterväghållningen på enskilda vägar, kunde man riskera att den satte ned statsbidraget till vägunderhållet; och statens utgifter för bidrag till vägunderhållet har dock höjts undan för undan till de enskilda väghållarnas förmån.

Jag tror således inte att man kan ge sig in på ett problem, som ligger vid sidan om den allmänna väghållningen — här gäller det sålunda särskilt den enskilda väghållningen. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergh, Ragnar: Herr talman! Jag tror, att utskottets ärade ordförande intog en alldeles riktig ståndpunkt, när han inledningsvis framhöll, att denna fråga inte allenast gäller ett norrlandsintresse. Enskilda vägar förekomma ju litet varstans, men att speciellt vi norrlänningar äro intresserade av denna fråga beror ju inte framför allt därpå, att enskilda vägar i Norrland skulle förekomma i förhållandevis större utsträckning än i andra delar av landet, utan därpå, att dessa enskilda vägar på grund av glesbebyggelsen i våra trakter fylla en funktion, som de allmänna vägarna fylla i mera tätbebyggda delar av landet.

Det kan möjligen intressera ledamöterna av denna kammare att få del av några siffror, som visa, hur förhållandet är hemma i Norrbotten i fråga om dessa vägar. Jag har här i min hand en tabell, som visar situationen i Norrbotten.

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

ten på hösten 1944 i fråga om antalet jordbruksfastigheter och deras avstånd till allmän väg.

Av de 20 923 jordbruk, som då redovisades, voro något fler än 370 belägna på mer än en mils avstånd från allmän väg. För 574 jordbruk var avståndet till allmän väg mellan en halv och en mil, och nära 700 jordbruk voro belägna på ett avstånd av 3—5 kilometer från allmän väg.

Av de 20 923 jordbruken lågo enligt dessa uppgifter, vilka som sagt avse hösten 1944, endast 5 830 stycken invid allmän väg. Därav följer, att när vi ha att göra med så stora avstånd, komma dessa enskilda vägar i förhållandevis stor utsträckning att fylla de funktioner, som i de mera tätbefolkade delarna av landet fyllas av de allmänna vägarna.

Om man alltså bör ge statuskottets ärade ordförande rätt i att det här inte enbart gäller ett norrlandsintresse, så är det dock tydligt, att det gäller ett intresse, som får sägas vara speciellt accentuerat däruppe.

Det finns emellertid också en annan sak att beakta i detta sammanhang. Man kan ju inte begära, att dessa enskilda vägar skola jämnställas med de allmänna vägarna i fråga om vintervägunderhållet. Reservanterna säga ju också, att de inte begära, att dessa vägar skola plogas så snabbt som de allmänna vägarna.

Jag förstår också mycket väl de invändningar som herr J. B. Johansson ytterligare anförde, då han talade om den ansvallning, som skulle bli följden av ett bifall till ifrågavarande framställning, i fråga om pengar och i fråga om vägväsendets administration. Jag tror, att allt detta är riktigt, och jag räknar inte med att denna utredning skall kunna komma därhän, att man restlöst skulle genomföra, att det allmänna övertog vinterväghållningen. Men jag tycker att ett något så när rimligt önskemål vore, att man kunde komma därhän, att där situationen vore som mest besvärlig vägunderhållarna skulle få litet mera hjälp än som för närvarande kan stå till buds.

Det är närmast av detta skäl, herr talman, som jag nu speciellt med sikte på de besvärliga förhållandena i Norrbotten och på övre Norrlands landsbygd överhuvud har ansett mig böra ansluta mig till reservationen.

Herr **Sundberg, Hugo**: Herr talman! Jag är förekommen i vad jag tänkt säga om de vägar, som behöva plogas, men jag kan ändå yttra något därom, eftersom jag har varit i tillfälle att i någon mån underhandla med vederbörande vägförvaltning om ett kontrakt, gällande plogning av sådana vägar.

Inom min hemkommun finnas flera sådana vägar med flera mils sträckning fram till huvudvägarna. Vi ha där ett bekymmer med att ordna skolbarnens resor fram till skolan eller till de centrala vägarna, där barnen kunna vidarebefordras till skolan med tillgängliga busslinjer. Vi ha gjort en framställning hos vägförvaltningen om att dessa mindre vägar skola plogas samtidigt med att vägförvaltningens egna vägar plogas, men vi ha ansett de villkor, som vägförvaltningen uppställt, vara i viss mån för hårda. Som första villkor föreskrevs nämligen, att vi skulle ansvara för den materiel, som begagnades, d. v. s. för vägmaskiner och plogar, och vi skulle också ansvara för reparationer av alla de skador å materielen, som kunde uppkomma vid plogningen av dessa enskilda vägar. Vidare skulle vi komma i ett andrahandsförhållande, i det att dessa mindre vägar inte skulle plogas förrän alla andra vägförvaltningens vägar voro uppbrutna och färdigplogade. Med hänsyn till de långa avstånd det gäller uppe i Norrland förstår man, att en vägplogning, t. ex. efter en snöstorm som rasat under 3 å 4 dygn, varunder vägförvaltningens maskiner hela tiden varit i gång, blir besvärlig. Det fordras verkligen mycket starka maskiner för att bryta upp en sådan här enskild utfartsväg efter en sådan snöstorm,

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)
och åtminstone de fattiga norrlandskommunerna kunna inte bestrida kostnaden för anskaffandet av sådana maskiner.

Man borde vid den utredning, som begäres i motionen, kunna få fram en norm för en sådan underhållningsbas mellan vägförvaltningen och kommunerna i den här berörda frågan. De enskilda vägföretagens intressenter komma nämligen nu till kommunalnämnderna med yrkande om bidrag av kommunala medel för att hålla dessa vägar farbara. Jag vill i det sammanhanget påpeka, att vid sjukdomsfall kunna ambulanserna köra ut till sådana mindre vägar utefter de stråkvägar eller vägförvaltningens vägar, som hållas ordentligt plogade, men man får sedan med hästskjuts forsla fram de sjuka till dessa större vägar.

Vidare vill jag påpeka, att de maskiner, som vägförvaltningen speciellt i Norrbottens län har, äro otillräckliga till antal. Vägförvaltningen får själv lov att upprätta kontrakt med privata bilägare om vissa vägsträckors plogning, och jag förstår därför till fullo vår vägförvaltnings ståndpunkt till de underhandlingsprinciper, som vi framlagt för densamma. Men man blir litet betänksam, när man ser, att statsutskottet här har gått in för att endast hänvisa väghållarna till vad riksdagen i fjol beslutade, ett beslut som överhuvud taget inte vad norrlandslänen beträffar kan realiseras på ett för människorna ute i dessa mindre byar betryggande sätt.

Med anledning av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr Näsström: Då jag finnes med bland reservanterna vid denna punkt av utlåtandet, skall jag be att få säga några ord.

Jag vill först och främst till statsutskottet och framför allt till dess fjärde avdelning framföra ett tack för utskottets relativt välvilliga behandling av våra motioner i vad de gälla nyanläggning av ödebygdsvägar och i vad de gälla underhållet av bygdevägar och enskilda vägar.

Jag har följt med diskussionen i denna fråga, och jag skulle för min del vilja säga, att den inte är någon norrlandsfråga utan en stor riksfråga. Jag håller med statsutskottets ärade ordförande om att det här gäller en mycket stor fråga och mycket pengar — det är bara den skillnaden mellan oss att vi dra skilda slutsatser, sedan vi ha konstaterat detta.

Jag drar också den slutsatsen att det kommer att kosta mycket pengar. Men kan man inte då samtidigt säga, att detta förhållande ju är ett bevis för att det nu kostar de enskilda precis lika mycket pengar? Det blir måhända bara en fördelningsfråga, kanske inte bara det heller. Men erkänner man, att det är en stor börda som nu ligger på de enskilda väghållarnas axlar, torde man väl också böra erkänna, att problemet är värt all uppmärksamhet.

Jag ber att få erinra statsutskottets ärade ordförande, som är en gammal skicklig vägman, om att det inte är så förfärligt länge sedan praktiskt taget hela ansvaret för vårt vägväsende låg på enskilda. Det var ju fastighetsägarna som då också fingo underhålla våra allmänna vägar. Man stred länge och tappert för att få till stånd en bättre tingens ordning på detta område, och det lyckades till sist att få det bättre ordnat. Vi äro väl för övrigt överens om att väghållningen har blivit billigare och framför allt att vi ha fått bättre vägar, sedan vägnätet samordnats och sedan vägförvaltningarna kunnat köpa in tillräckligt antal maskiner etc. för att underhålla våra s. k. allmänna vägar.

Jag vet mer än väl att man inte bör anlägga något känslotänkande på dessa problem, men jag hyser den förhoppningen att frågan skall falla framåt och att det inte skall dröja alltför länge, innan vi kunna ena oss om att lyfta även

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

denna börda från de enskilda väghållarna över till statsmakterna så att vi allesamman få bidra till kostnadernas täckande.

Jag vill erinra om att det här har sagts, att man redan nu kan få bidrag såväl till byggande som till underhåll av enskilda vägar, och detta är ju sant. Men bestämmelserna äro härvidlag kringgärdade med så pass mycket restriktioner att rätt många väghållare inte kunna få sådana bidrag. Dessutom veta ju alla, som ha sysslat med dessa vägfrågor, att det inte är någon lätt sak att få till stånd en vägförening och att hålla ihop medlemmarna i en sådan — man kanske rent av måste gå till länsstyrelsen för att få ut erforderliga belopp från de enskilda.

Statsutskottets ordförande sade sig befara att man genom den föreslagna anordningen skulle få lägre statsbidrag till vägunderhållet. Ja, det blir ju en fråga, som kommer att få lösas i framtiden. Det är mycket svårt att profetera om den saken. Men med kännedom om hur lång tid det brukar ta, innan en utredning är klar och man med anledning av en utredning kan få något beslut, har jag för min ringa del ansett, att tiden nu borde vara inne för att gå till en utredning. Därefter får ju riksdagen ta ställning till det resultat, vartill utredningen kan komma.

Jag tror att vad som begäres är en gärd av rättvisa, och jag vill ännu en gång betona, att det här gäller inte bara en norrlandsfråga utan en fråga av stor betydelse för alla människor, som leva och bo på den svenska landsbygden.

Härmed ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Svedberg: Herr talman! Motionärerna ha ingalunda haft den uppfattningen, att deras framställning skulle gälla alla enskilda vägar i landet, utan de ha framför allt tagit sikte på de vägar, som äro byggda på det sättet, att de äro framkomliga för motorfordonstrafik. Det finns bygder i Norrland, som blivit tvungna att bygga sina egna vägar, fastän dessa praktiskt taget hava allmän karaktär. Men om vederbörande skulle ha väntat så länge att det allmänna vägväsendet hade satt i gång detta vägbyggande, skulle de ha fått vänta i åtskilliga tiotal år på vägförbindelse. Det finns byar där de enskilda väghållarna fått vidkännas ganska stor skuldbelastning på grund av kostnader för sådana enskilda utfartsvägar.

Vi skola villigt erkänna, att de kostnadsförslag, som numera ligga till grund för de enskilda vägar som byggas, ha utförts på ett sådant sätt, att de i allmänhet tangera den verkliga kostnaden, men så har ingalunda skett tidigare. För att ta några exempel skall jag bara tala om, att det finns vägförslag, i vilka man kostnadsberäknat röjning och rothuggning på 1930-talet till inte högre belopp än 20 å 30 öre per sträckmeter, medan man nu räknar med en kostnad av 1:50 eller 1:80 per sträckmeter. Man kostnadsberäknade då sprängning av översten till 2 å 3 kronor per kubikmeter, medan man nu räknar med 6 å 7 kronor. Numera går man fram med sidolutningsprofiler, så att man i sidolutande terräng även kan inräkna de masskostnader, som vederbörande komma att få vidkännas. Tidigare gick man bara fram med en profilberäkning i raka mittlinjen av vägen och gjorde kostnadsberäkning och profil. När de enskilda väghållarna alltså då fingo statsbidrag med 38, 40 procent, innebar detta i verkligheten i många fall ett bidrag med 20 procent av den verkliga kostnaden, ifall kostnaden fått beräknas efter det allmänna prisläget.

Vi ha också den uppfattningen, att det finns andra delar av landet, även i södra Sverige, där de enskilda väghållarna ha byggt vägar på det sättet, att dessa kunna motorplogas. Där sammanfalla problemen ganska nära med de problem vi i övre Norrland ha haft att brottas med. Icke minst ha provinsialläkarna insett nödvändigheten av att dessa utfartsvägar underhållas bättre

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

på vintern. De ha gjort framställning till kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och ha personligen uppvaktat för att få en förbättring till stånd. Detta är alltså ingalunda ett fåtalsintresse, utan vi betrakta det som ett ganska stort allmänt intresse i övre Norrland, att en undersökning kommer till stånd.

Herr Andersson, Gustav Emil: Herr talman! När man hör dessa anföranden från Norrland, kan en smålänning, som bor i det glesast befolkade Småland, lätt föranledas att också säga några ord och göra några reflexioner.

Herr Svedberg tyckte, att det var underligt, att inte bondeförbundarna befunno sig bland reservanterna. Han kunde ju också ha undrat, varför det inte var fler socialdemokrater bland reservanterna eller varför inte folkpartiet har några reservanter där. Folkpartiet är ju tämligen talrikt representerat även i Norrland, åtminstone proportionsvis. Men en förklaring kan ju ligga däri, att vi se något annorlunda på frågan. Vi ha mycket väl reda på att de enskilda väghållarna behöva mer pengar till underhåll och byggande av enskilda utfartsvägar och att staten behöver överta vinterväghållningen på de enskilda vägarna. Men tror någon av herrar motionärer och reservanter, att det för närvarande är möjligt för vägförvaltningarna att sätta in så många plogar, att de kunna hålla de enskilda vägarna öppna samtidigt med de allmänna? Det lär inte finnas någon möjlighet därtill. De ha knappast så mycket plogar, att de kunna hålla de allmänna vägarna öppna. Åtminstone i min hemtrakt kan det ibland gå ett par dagar, innan vägarna äro öppnade efter ett svårt snöfall. Hur skulle det då vara möjligt att få tillräckligt med plogar för de många tusen milens enskilda vägar? Det är inte alls ovanligt, att enskilda utfartsvägar äro inte bara en mil utan bortåt två mil långa i min hemtrakt i sydvästra delen av Jönköpings län. Det torde vara tämligen jämförbart med Norrland. Man får se till vad som är möjligt. Vi bondeförbundare ha motionerat om större anslag till underhåll av dessa enskilda vägar, och jag tror, att det åtminstone i någon liten mån är vår förtjänst, att det i avdelningen och senare i utskottet blev en höjning med några hundra tusen kronor av anslaget. Det skulle naturligtvis ha blivit en betydligt större ökning av detta anslag, om socialdemokraterna, som ju utgöra majoritetspartiet, hade gått med på en större ökning av både dessa och andra anslag till den enskilda väghållningen. Jag vet inte, varför herr Svedberg behöver rikta någon anmärkning mot bondeförbundet. Jag tror det vore bättre, om herr Svedberg sökte intressera sina egna meningsfränder, som ha majoriteten här, plus kommunikationsministern för större anslag för dessa ändamål, på det att de avlägset boende skola få litet bättre möjlighet att komma i förbindelse med yttervärlden, vilket är både ett ekonomiskt problem och ett kulturproblem. Om man vill bevara befolkningen på dessa glest bebodda avlägsna trakter, måste det göras mycket mer för att skaffa dem vägar på billigast möjliga villkor. En deputation av representanter för Norrland, som uppvaktade statsutskottets fjärde avdelning, sade, att byarna hålla på att avfolkas i Norrland, så att där inte finns mer än hälften så många åboar kvar som förr, detta på grund av att det är så dåliga vägar.

Nu kan man fråga, om det verkligen inför den omvandlingsprocess, som jordbruket skall undergå, är till nytta eller skada med denna avfolkning av avlägsna byar. Är det så, att man skall rationalisera bort dem och slå ihop dessa småjordbruk till stora familj jordbruk, blir det kanske inte mer än en enda person kvar i var och en av småbyarna. De räcka inte till mer än ett familj jordbruk, och när man kommer dithän, ha redan de andra försvunnit på grund av de dåliga vägarna. Om man anser, att sammanslagningen är det viktigaste, har den dåliga vägen fyllt en uppgift. Jag ser saken på ett annat sätt, men man kan ställa den frågan.

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

Det stora hindret för närvarande är emellertid, såvitt jag förstår, det som jag förut sade, nämligen att det inte finns förutsättningar för vägförvaltningarna att ställa snöplogar till förfogande på vintern för att öppethålla även de enskilda vägarna. Jag tror knappast att det är möjligt att inom den närmaste tiden så utöka vägförvaltningarnas plogpark, att de kunna underhålla även denna stora mängd av enskilda utfartsvägar. Jag tror knappast att ens kommunikationsministern vägar begära så mycket pengar för detta ändamål som det skulle behövas.

Ytterligare tillkommer, att en stor del av dessa enskilda utfartsvägar icke äro av den beskaffenhet, att man utan större risker kan köra på dem med sådana plogar, som användas för vinterväghållningen på de allmänna vägarna. För det ändamålet måste dessa enskilda vägar genomgå en stor förbättring, och då kräves det ju ytterligare mycket stora anslag, vilket det torde vara tämligen svårt att erhålla inom den närmaste tiden.

Jag tror därför, att allt vackert tal om att hjälpa de avlägsset boende genom att överta vinterväghållningen strandar på den rent praktiska omöjligheten. Det finns inte maskiner för detta ändamål, och vägarna äro inte av den beskaffenheten, att man utan stora risker kan använda de stora plogarna på dem. Detta har åtminstone jag för min del tagit hänsyn till vid ställningstagandet till denna fråga, trots att jag av egen erfarenhet och med min kännedom om förhållandena i glest befolkade delar av södra Sverige vet, att det skulle vara mycket bra om man kunde förverkliga detta önskemål. Men det går inte för närvarande. Även om man uttalar sig för detta, kommer det i huvudsak att stanna på papperet. Vad beträffar Jönköpings län, som jag bäst känner till, äro samtliga vägförvaltningens maskiner, både plogar och andra, så strängt upptagna av vägförvaltningens egen verksamhet, att det är så gott som omöjligt att få hyra någon av dessa maskiner för de enskilda väghållarna. Därför ha vi i min hemtrakt bildat en enskild vägförening, som inköpt vägmaskiner, vilka stå till de enskilda väghållarnas förfogande till självkostnadspris — det ställer sig för övrigt billigare än att hyra vägförvaltningens maskiner.

Jag vill med detta ha sagt, att det inte är någon bristande förståelse för problemet, som gjort, att jag och majoriteten i utskottet ha ställt oss avvisande mot motionen, utan det har skett därför att vi anse, att tiden inte är inne, då det är möjligt att göra någonting. Det torde också dröja rätt länge, innan så mycket pengar kan ställas till förfogande för den enskilda väghållningen såväl som den allmänna, att syftet med dessa motioner helt och fullt kan nås.

Herr Näslund: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet, när jag lyssnade till den siste ärade talaren. Han började sitt anförande med att ställa en fråga till reservanterna, och det vore lämpligt, att de besvarade den, om det ytterligare behövs. Frågan löd: tro herrar reservanter, att det är möjligt med hänsyn till de höga kostnaderna att få alla enskilda vägar plogade? Såvitt jag kan förstå reservationen och vad som anförts i debatten här, ha reservanterna aldrig trott, att det är möjligt att få alla enskilda vägar plogade, men de tro, att vi inte ha råd att under vintern undvara de enskilda vägar, som det går att motorploga. Då blir frågan bara den: om vi gå ut från — vilket enligt min uppfattning är riktigt — att alla de enskilda utfartsvägar, som kunna motorplogas, skola motorplogas i det allmännas intresse — jag kan återkomma till den saken senare — skola då de enskilda väghållarna i fortsättningen bära den höga kostnad, som nu ligger på dem, eller skall den delvis läggas på det allmänna? Det är såvitt jag förstår den riktiga frågeställningen.

Vidare kan jag inte riktigt fatta logiken i statsutskottsrepresentanternas

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

resonemang, när de i utlåtandet hänvisa till att de enskilda väghållarna ha möjlighet att låna vägförvaltningarnas maskiner och redskap, men här i debatten säga att det inte finns någon möjlighet för vägförvaltningarna att hinna ploga de enskilda vägarna. De ha så mycket att göra ändå. Ja, om vägförvaltningarnas maskiner äro så strängt upptagna som statsutskottets representanter här göra gällande, vilket kanske är möjligt, hur i herrans namn ha de då någonting att låna bort till de enskilda väghållarna på rimliga villkor?

Nej, mina herrar, jag tror, att vi få tänka litet grundligare på detta spörsmål än vad vi hittills ha gjort. Det är klart, att denna fråga liksom så många andra får lov att vandra den lidandets väg, som man är van vid, nämligen att tränga sig fram steg för steg. Med kännedom om detta kan man förstå, att det är litet tungt i portgången, men jag är övertygad om att det inte dröjer alltför länge, innan man är övertygad om att det är ett stort allmänt intresse att tillmötesgå de önskemål, som här föras fram.

Jag vågar bestämt understryka vad som tidigare sagts från olika håll här i debatten, att de enskilda vägarna på den glest bebyggda landsbygden mer ha en allmän karaktär och mer fylla ett allmänt behov än ett enskilt. När jag gör detta påstående, grundar jag det på ganska långvarig personlig erfarenhet, dels såsom kommunalman, dels såsom ledamot i en vägstyrelse. Jag skulle kunna redovisa en ganska stor exempelsamling på hur under dessa krisår de enskilda vägarna ha fyllt en allmän uppgift genom att de gjort skogarna tillgängliga, inte minst för vedavverkning, men jag skall avstå därifrån.

Jag har, herr talman, inte kunnat underlåta att bidra med dessa synpunkter i den pågående diskussionen, i förhoppning om att de i någon mån skola kunna öka uppmärksamheten på detta spörsmål, som inte allenast gäller enskilda utan i mycket högre grad är en allmän angelägenhet än vad statsutskottets majoritet för närvarande tydligen anser.

Herr talman! Jag ber att få sluta med att yrka bifall till den i ämnet avgivna reservationen.

Herr Näsström: Jag skall bara be att få säga några ord till herr Andersson. Jag hörde inte riktigt, vad han sade, kanske har jag missuppfattat honom, men om jag hörde rätt, sade han, att det inte finns några plogar tillgängliga för öppethållande av de enskilda vägarna om vintern. Vi ha inte begärt, att detta skall ske nu. Vi begära en utredning på detta område, och vi förstå, att en utredning tar lång tid. Jag skulle tro, att om riksdagen sedermera skulle fatta ett positivt beslut i frågan, går det säkert att ställa plogar till förfogande. Detta bör väl inte vara ett huvudskäl för att gå på avslagslinjen på denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övernående ja besvarad.

Herrarna Svedberg och Näsström begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 19, röstar

Ja;

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläste, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svedberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 56.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 20—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner berörande anslagsberäkningen, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Grym* m. fl. (I: 51) och den andra inom andra kammaren av herr *Gavelin* m. fl. (II: 96),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsström* m. fl. (I: 80) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Alfredshem m. fl. (II: 160),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lars Andersson* m. fl. (I: 133) och den andra inom andra kammaren av herr *Boman* i Stavsund m. fl. (II: 158),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Lindahl* och *Petterson* i Degerfors väckt motion (II: 159).

I motionerna I: 51 och II: 96, I: 80 och II: 160 samt II: 159 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kronor.

I motionerna I: 133 och II: 158 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor.

Härjämte har utskottet till behandling förehaft

dels en inom andra kammaren av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl. väckt motion (II: 92),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Norrfors m. fl. väckt motion (II: 157).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 51 och II: 96, I: 80 och II: 160, I: 133 och II: 158 samt II: 159 till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor,

b) med bifall till motionen II: 92 och i anledning av motionen II: 157 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt de sakkunniga, som under senare delen av år 1946 tillkallats för utredning rörande det fortsatta bedrivandet av anläggnings- och bidragsverksamheten i fråga om vattenförsörjning och avlopp, att förutsättningslöst taga under övervägande i motionerna framställda förslag.

Reservation hade anförts av herrar *Karl Andersson, Heiding, Näsström, Gustav Emil Andersson, Ragnar Bergh, Rubbestad, Mårtensson, Åkerström, Persson* i Vinberg, *Johansson* i Mysinge och *Jansson* i Kalix, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 51 och II: 96, I: 80 och II: 160 samt II: 159 samt med bifall till motionerna I: 133 och II: 158 till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor.

b) med bifall — — — framställda förslag.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Vid denna punkt i utskottets utlåtande ha elva ledamöter fogat en reservation, vari de hemställa, att anslaget till vatten- och avloppsledningar måtte utgå med 10 miljoner kronor. I propositionen äskas 5 miljoner kronor för ändamålet. Det föreligger en rad motioner med yrkande om höjning. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt 15 miljoner för ändamålet.

Det föreligger ett mycket starkt behov av vatten- och avloppsledningar på den svenska landsbygden. En utredning har gjorts om detta behov. Kostnaden för dess tillgodoseende har uppskattats till i runt tal en miljard kronor, vilket med nuvarande bidragssystem skulle motsvara ett statsbidrag med 500 miljoner kronor. Det är uppenbart, att ett så stort behov inte kan avhjälpas på en relativt kort tid, utan under alla förhållanden kommer det att ta en ganska lång tid i anspråk. Detta är emellertid en rätt ny verksamhet, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade intill augusti förra året beviljat sammanlagt endast 15 ansökningar, men hade redan därmed väsentligt överskridit det anslag, som för det föregående budgetåret stod till dess förfogande. För innevarande budgetår har riksdagen beviljat fyra miljoner kronor för ändamålet, varav dock 500 000 kronor reserverats.

Den 1 september förelåg det inte mindre än 173 ansökningar med en sammanlagd kostnad av inte mindre än 45 miljoner kronor, och fram till den 1 april i år hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fått ytterligare 420 ansökningar med en kostnad av i runt tal 100 miljoner kronor. Det betyder således, att det förelåg ett omedelbart behov motsvarande ett statsbidrag av inte mindre än 75 miljoner kronor. För avhjälpande av detta behov stod för innevarande budgetår till förfogande 3.5 miljoner kronor. Såsom påpekas i motion I: 51, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett sig böra bifalla ansökningar i något större omfattning än medelstillgången har medgivit. Den har godkänt ansökningar, där arbetet kan påbörjas utan hinder av att statsbidrag kan utgå först senare. På så sätt ha ansökningar om ett sammanlagt statsbidragsbelopp av 9 miljoner kronor redan bifallits. Detta belopp motsvarar såväl hela innevarande års anslagssumma av 3 1/2 miljoner kronor som ock de reserverade 500 000 kronor plus de 5 miljoner, som Kungl. Maj:t nu har föreslagit för näst-

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

kommande år. Under sådana förhållanden finna vi det vara uppenbart, att arbetet på detta område i fortsättningen måste väsentligt inskränkas i brist på statsmedel.

Nu är det givet, att när Kungl. Maj:t har föreslagit ett anslag på 5 miljoner kronor, har Kungl. Maj:t bedömt frågan också ur materiel- och arbetsmarknadssynpunkt.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskande har varit föremål för såväl arbetsmarknadskommissionens som industrikommissionens yttrande. Den senare har därvid framhållit svårigheterna att anskaffa materiel för dessa arbeten. Industrikommissionen har särskilt pekat på svårigheten att få fram smidda galvaniserade rör, men även på cementrör råder det för närvarande en viss knapphet. Det är dock att märka, att industrikommissionen har avgivit sitt utlåtande med utgångspunkt från den arbetsmängd, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förutsatte, nämligen vid ett statsbidrag av 15 miljoner kronor, alltså lika med en totalkostnad av 30 miljoner kronor. Tar man detta i betraktande, torde det föreligga vissa förhoppningar om att det skall bli möjligt att inom den tid vi här avse, således det kommande budgetåret, få fram de rör och den materiel, som erfordras för en verksamhet motsvarande ett statsbidrag på 10 miljoner kronor, således en samlad prestation för 20 miljoner kronor.

Jag vill påpeka, att regeringen i sin för riksdagen framlagda allmänna investeringsbudget har upptagit en investering för detta ändamål med 40 miljoner kronor. Det gäller således den totala investeringsvolymen och omfattar alla arbeten av denna art, såväl statsbidragsberättigade som andra. Om man vågar utgå från att tillgången på materiel och arbetskraft kommer att medgiva, att denna investering sker, då skulle reservanternas förslag endast innebära, att de bidragsberättigade orterna och kommunerna skulle få vara med om att tävla om hälften av den investering, som kan ske. Man måste fråga sig, om det inte ändå är rimligt, att den stora del av vårt land, som består av landsbygd, tätorter, municipalsamhällen, köpingar och mindre städer upp till 10 000 invånare — som enligt gällande bidragsbestämmelser kunna komma i fråga för statsbidrag — får i varje fall teoretiska möjligheter att vara med om att dela halva den investeringsvolym, som kan tillåtas.

Jag vill inte förlänga debatten med att utförligare tala om det stora behovet. Jag vill bara i korthet påpeka, att städerna dock i allmänhet ha vatten- och avloppsledningar byggda, d. v. s. inom en viss ram. Det finns kanske ett par undantag, men vi kunna säga, att praktiskt taget varje stad numera har sitt vattenverk. Det är uppenbart, att de kunna behöva utbyggas i samma mån som städerna utvidgas. Men för landsbygden förhåller det sig så, att ännu den övervägande delen — både av den rena landsbygden och av tätorter och industrisamhällen, municipalsamhällen o. s. v. — är i total avsaknad av sådana ledningar.

Det är vidare uppenbart, att om halva investeringskvoten utnyttjas av de icke bidragsberättigade städerna, kunna dessa, då de redan förut ha ett vattenverk och de kunna utvidga, göra denna utbyggnad för en lägre kostnad per enhet som per hushåll än vad företagen kräva i samhällen, som nu sakna vattenverk och vattenledningar. Följaktligen kunna allttjämt de icke bidragsberättigade för samma belopp få ut vatten och avlopp till större antal enheter och hushåll än vad den rena landsbygden och orterna på landsbygden kunna göra. Det förefaller mig således, som om det vore en rimlig avvägning, att vi här inom ramen av de möjligheter som stå till buds — alltså inom den investeringskvot, som tillgången på material och tillgången på arbetskraft i sista hand bestämmer — få en sådan fördelning, att de bidragsberättigade orterna också kunna vara med och utnyttja sin andel.

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

När det sedan gäller anslaget, bör det vara uppenbart, att om man ser detta från den penningpolitiska sidan, spelar det en underordnad roll. Jag vill påstå, att det ur den synpunkten inte spelar någon roll, varifrån pengarna komma — om dessa arbeten utföras med statsbidrag, med kommunala medel av icke bidragsberättigade företag eller av lånemedel. Hålla vi oss inom investeringsramen, kan anslaget icke påverka vare sig inflationen eller penningpolitiken i någon som helst grad. Naturligtvis kan en höjning av anslaget statsfinansiellt ha någon betydelse, men därvidlag måste jag ju erinra om att anslagshöjningen är relativt blygsam och vidare om att vi i år, då vi behandla budgeten, röra oss med en överskottsbudget, där 5 miljoner kronor icke kunna spela någon avgörande roll för storleken av det överskott, som man möjligen räknar med.

Herr talman! Det kunde vara mycket mer att tillägga, men då här säkerligen komma att anföras många andra synpunkter och jag inte vill trötta kammaren mera, skall jag be att med dessa ord få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Grym**: Herr talman! I en motion har jag jämte 13 andra ledamöter av denna kammare hemställt, att riksdagen för det kommande budgetåret skulle bevilja 15 miljoner kronor till vattenförsörjning och avlopp. Det är alltså samma belopp som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt. Nu är det inte alls min mening att yrka bifall till denna motion, hur frestande det än känns och hur behövt det än vore, att vi finge dessa 15 miljoner. Men jag kommer givetvis att rösta för reservationen.

I det läge, vari frågan nu befinner sig, anser jag för min del det förmånligast och lämpligast att man går på reservanternas linje. Man må säga, att reservationen är stark och synnerligen välgrundad. Man har också all anledning att anta, att reservationen vinner riksdagens bifall. Jag skulle nästan tro, att även den större delen av statsutskottets ledamöter, alltså majoriteten, i grund och botten hoppas, att deras förslag skulle förkastas av riksdagen. Men om det nu skulle gå så galet, att riksdagen skulle fatta sitt beslut i enlighet med majoritetens förslag och alltså bevilja endast 5 miljoner kronor för ändamålet, skulle ett sådant beslut med säkerhet väcka förvåning för att icke säga förbittring i olika delar av landet. Det är inte någon tvekan om den saken. Det förhåller sig nämligen så — det veta vi ju alla, åtminstone vi landsbygdsbor känna till det utomordentligt väl — att allmänheten väntar, och det med rätta, att riksdagen nu tar ett verkligt krafttag på detta område och i gärning visar sin goda vilja, när det gäller att ordna landsbygdens vattenförsörjning och avlopp. Även om riksdagen nu skulle bevilja, vilket jag som sagt hoppas, de 10 miljoner kronor, som reservanterna föreslagit, blir takten inte den som man önskar, och det kommer ändock att ta lång tid, innan de förefintliga bristerna bli ens någorlunda avhjälpna.

Statsutskottets majoritet har i sitt ställningstagande i frågan åberopat åtminstone tre olika synpunkter, som enligt dess mening ha varit avgörande. Det är tillgången på material, tillgången på arbetskraft och slutligen det statsfinansiella läget. Det är alldeles uppenbart, att det är synpunkter som man måste beakta och som man inte kan avfärda utan vidare. Men när det gäller till exempel arbetskraftsfrågan, vill jag nämna, att varje särskilt arbetsföretag i regel kräver en tämligen liten arbetsstyrka. På många platser finns det också åtminstone en i hemmen bunden arbetskraftsreserv, som kan utnyttjas endast för arbeten i närheten av vederbörandes bostad. En sådan arbetskraftsreserv kan därför lämpligen tagas i anspråk för att utföra de arbeten, som det här nu närmast gäller.

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

I fråga om material kunna givetvis vissa svårigheter uppstå, men det kan också tänkas, att det lättar så småningom på det området. Under alla förhållanden bör man utnyttja de materialtillgångar, som finnas disponibla inom landet, och det är också därför som ett högre belopp bör ställas till förfogande än statsutskottets majoritet har tillstyrkt.

Även de 10 miljoner, som reservanterna ha yrkat på, äro ett relativt litet belopp jämfört med det stora investeringsbehovet och den stora investeringsviljan runt om i landet, framför allt på landsbygden.

Jag skall inte uppehålla kammarens tid mera. Herr Andersson i Rixö har ju på ett utomordentligt sätt utförligt refererat reservanternas ståndpunkt och i övrigt gått in på detaljer, som det säkerligen har varit värdefullt för kammaren att ta del av. Jag tror bestämt, att kammaren gör klokt i att gå på reservanternas linje, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Det föreligger ingen meningsskiljaktighet mellan utskottets majoritet och reservanterna i fråga om behovet på detta område. Statsutskottet har också i sitt utlåtande redovisat detta behov så långt det är möjligt. Det torde kunna beräknas, att det vid budgetårets utgång har för provning inkommit cirka 600 bidragsansökningar, avseende en kostnad av minst 150 miljoner kronor, vilket skulle innebära ett bidragsbelopp av 75 miljoner kronor. Vi äro fullkomligt ense om att det föreligger ett trängande behov på detta område, icke minst på landsbygden. Bostadsbyggnadsverksamheten har ytterligare aktualiserat detta spörsmål, vilket framgår av byggnadslånebyråns för en tid sedan utsända skrivelse om villkor för beviljande av byggnadsbidrag. Det är således inte på det planet, som meningarna skilja sig, utan vad som är det avgörande här är frågan om tillgången på material, frågan om arbetskraften och frågan om lämpligheten att rubba regeringens investeringsplan genom att i nuvarande inflationistiska läge öka anslaget med ett belopp av 5 miljoner kronor. Hade det funnits utsikter att få material, hade utskottet säkerligen samlat sig kring ett högre belopp än det nu av Kungl. Maj:t föreslagna.

Herr Andersson i Rixö yttrade nyss, tycktes det mig, ganska bestämt, att det skulle finnas möjligheter att under budgetåret anskaffa rör som svarade mot dessa 10 miljoner kronor. Jag vet nu inte, var herr Andersson i Rixö fått denna uppgift, men den förredragning, som vi för en tid sedan hade i statsutskottet från industrikommissionen om materialtillgången, gav ett helt annat och mera nedslående intryck. Här gäller det också speciellt rör, ett material, som tillhör dem som det är mest besvärligt att få fram. Det hjälper således inte med att höja anslaget, om man inte vet, huruvida pengarna komma till användning. Om så inte blir fallet, har man bara beviljat pengar och ökat budgeten utan att det har gagnat det ändamål, som man vill gagna, men skadat i andra avseenden genom att rubba finansieringsplanen.

När det gäller den sistnämnda saken, vill åtminstone jag för min del inte ta på mig det ansvaret att ha medverkat till ökade statsutgifter i detta läge, när besparingsåtgärder på olika områden äro så nödvändiga. Jag skulle ha gjort det, som jag sade, om det hade funnits möjlighet att få material, så att man kunde ha använt pengarna, men man måste nog hålla sig till de möjligheter som verkligen föreligga. Arbetskraftsfrågan är ju också, såsom vi alla känna till, en besvärlig fråga.

Det har yttrats — kanske inte ännu här i kammaren, men i statsutskottet — att man kunde bevilja 10 miljoner, d. v. s. 5 miljoner i ökning, och så kunde man pruta på något annat anslag. Det efterlystes i statsutskottet anvisning på

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

en sådan prutning, men det kunde inte givas. Det är inte så enkelt för ett riksdagsutskott att på det sättet kasta om siffrorna, eftersom enigheten inte håller, när det gäller att pruta på något anslag. Man kan väl vara med om att höja, men man vill inte var med om att anvisa och göra allvar av en motsvarande prutning.

När vi nu inte se oss ha möjligheter att få i gång en anläggningsverksamhet, som är större än den som förutsattes i statsverkspropositionen, ha vi ingenting annat att göra — vi som alla äro intresserade av att det göres någonting på detta område, och där förena sig både majoritet och minoritet — än att rikta oss till regeringen och vädja till regeringen att sätta in alla krafter för att få en omjustering och en annan avvägning av angelägna investeringsåtgärder. Kommunikationsministern får ta en allvarlig överläggning med finansministern och handelsministern — handelsministern när det gäller handelsavtalen, så att det kan sörjas för att å ena sidan sådant som vi nödvändigt behöva kan få importeras och å andra sidan export hindras av sådant som är erforderligt för vårt eget lands utveckling. Det är ju beklagligt att vid granskningen av årets statsverksproposition finna, att vi skola få mottaga förslag om att järnvägslektrifieringen skall inställas. Det klagas från telegrafverket vid de föredragningar vi ha haft över bristen på material, och här ha vi ännu ett område, där brist på material föreligger. Det är beklagligt, att vi ha råkat in i en sådan situation, och vår enda möjlighet är att vända oss till regeringen och hemställa om en ny avvägning och omprövning av de olika behoven, så att behov, som avse att tjäna det egna landets utveckling på så viktiga områden som dem jag här har nämnt, bli tillgodosedda i nästa års statsverksproposition. I år går det inte. Materialbristen lägger hinder i vägen. Men när statsverkspropositionen nästa år framlägges, måste vi hemställa om en annan och bättre avvägning, så att aktuella, nödvändiga behov tillgodoses till gagn för utvecklingen inom det egna landet.

Såsom läget nu är, har jag inte velat vara med om att bryta sönder regeringens investeringsplan, i synnerhet som denna investeringsplan uppgjorts med tanke på att bekämpa inflationen och man därför i rådande knapphetsläge måste följa den. Jag har således nu intet annat att göra än att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Häri instämde herr *Olsson, Oscar*.

Herr Heiding: Herr talman! När det gäller anslagen under sjätte huvudtiteln ha vi försökt att på alla punkter hålla oss inom den ram, som Kungl. Maj:t har föreslagit, ehuru vi ha vidtagit vissa jämkningar. Men det finns reservationsmedel på vissa punkter, och så småningom kunna ju dessa tagas i anspråk, vare sig det gäller det ena eller det andra väganslaget. Efter vad jag kan förstå har inte kommunikationsministern haft några anmärkningar att göra i detta fall.

Beträffande vattenförsörjning och avlopp ha reservanterna ansett, att man bör gå fram på en annan linje än Kungl. Maj:t. Vi ha ansett, att det anslag på 5 miljoner kronor, som här är upptaget, inte på långa vägar räcker till. Det skulle ta många år, innan man kunde bifalla de ansökningar som beräknas ha inkommit den 30 juni 1947 — det har ju räknats med att det då skulle finnas 600 ansökningar, som skulle gälla ett belopp av 150 miljoner kronor. Det skulle således erfordras 75 miljoner i statsbidrag. Även om riksdagen nu skulle bevilja vad reservanterna föreslagit, d. v. s. 10 miljoner kronor, skulle det ta sju och ett halvt år, innan dessa önskemål kunde bli tillfredsställda.

Det finns knappast något område, där behovet av anslag är så stort som

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

just i fråga om vatten och avlopp. De hittills beviljade anslagen ha varit ringa. Föregående år beviljades, såsom här förut är nämnt, endast ett anslag på 4 miljoner kronor, och därav fingo endast $3\frac{1}{2}$ miljoner tas i bruk för utdelning; 500 000 kronor skulle reserveras. Men även om det nu kommer att stå 5 500 000 kronor till förfogande för nästkommande budgetår, ha vi ansett, att detta belopp på grund av det stora behovet är alldeles för litet. Det är så många samhällen, som nu ha planerat att skaffa sig vatten och avlopp, att man bör försöka att hjälpa i största möjliga utsträckning. Det måste vara galet, om man skall göra s. k. dellösningar för samhällena. I vissa samhällen har bebyggelsen ökat kraftigt under senare år. De måste på ett eller annat sätt skaffa sig vatten och avlopp. Då får man planera separat för det nya område, som har kommit till. Det blir svårare att sedan i framtiden göra om detta och få en rationell lösning för samhället i dess helhet. Därför anser jag för min del, att det skulle vara klokast om man ginge in för att så fort som möjligt bevilja anslag till dessa ändamål.

Beträffande farhågan för att det inte skulle kunna finnas tillräckligt med rör vill jag nämna, att både arbetsmarknadscommissionen och industrikommisionen ha yttrat sig om det anslag på 15 miljoner kronor, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt. När vi reserverar nu hemställa om ett anslag av 10 miljoner kronor, är det i alla fall 5 miljoner kronor mindre än vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt, och därför skall det väl gå lättare att skaffa behövliga mängder material och att ställa erforderlig arbetskraft till förfogande än vad detta ämbetsverk har förutsatt. Många gånger kunna vissa av dessa arbeten utföras vintertid, och då kan det finnas bättre tillgång på arbetskraft.

Statsutskottets ärade ordförande framhöll, att det inte rädde någon meningskiljaktighet om behovet. Nej, det kan ju vara sant. Men varför kan man då inte, när behovet är så stort, gå med på den här föreslagna ökningen? Det kan ju sägas, att vi i statsutskottet, såsom ordföranden påpekade, inte kunnat anvisa någon annan summa, som vi kunde pruta på. Men det tillkommer knappast oss att göra det, utan enligt min mening bör regeringen i så fall komma med förslag därom. Det kan väl inte vara någon oöverkomlig svårighet att höja anslaget med 5 miljoner kronor, när det gäller ett så behjärtansvärt ändamål som detta.

Det talas så mycket om att man skall göra allting för att lätta husmödrarnas arbete i hemmen och för att bereda dem möjligheter att få någon lindring i sitt strävsamma arbete. Men när det sedan gäller att realisera detta tal, är man inte så hägad att gå med på anslag.

På en föregående punkt streds det mycket för att vägförvaltningarna skulle utföra snöplogningarna på enskilda utfartsvägar. Det var tydligt, att vi voro intresserade för den frågan och att vi önskade, att vi så småningom skulle komma dithän. Men här är en fråga, som är ännu mera behjärtansvärd och där man bör försöka att få fram största möjliga anslag. Jag anser, att regeringen har möjligheter att i detta fall ordna det så, att 10 miljoner kronor kunna beviljas. Det bryter inte sönder vare sig investeringsplanen eller budgeten. Det går i alla fall att balansera budgeten — vi veta ju, att det är ett belopp över där. Jag skulle för min del helst önska, att vi hade sluppit att ta något av detta överskott och att vi hade kunnat klara oss ändå, men när det gäller ett sådant anslag som detta vill jag inte motsätta mig en justering av det budgetförslag, som finansministern har framlagt. Utskottets ordförande ansåg, att man skulle vädja till regeringen, så att vi nästa år skulle kunna få förslag om ett högre anslag, men vi reserverar vilja vädja till regeringen att försöka ordna denna sak fortast möjligt.

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

Om nu riksdagen, vilket jag hoppas, beviljar det av reservanternas begärda anslaget, tror jag säkert, att regeringen också kommer att klara finansieringsfrågan.

Herr talman! Jag ber att med vad jag här har sagt få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Nilsson: Herr talman! Det är från många håll omvittnat, att det föreligger ett synnerligen stort behov av medel för vattenförsörjnings- och avloppsanläggningar. Det finns säkerligen ingen anledning för mig att ytterligare understryka detta faktum. Det är emellertid med denna angelägenhet som med så många andra, nämligen att man inte på alla punkter kan tillmötesgå de stora behov av bidrag som otvivelaktigt förefinnas.

Vad det här rör sig om har redan tidigare klarlagts. Herr Andersson i Rixö förklarade, att det föreligger ett omedelbart behov av anläggningar för 150 miljoner kronor. Därest vi skulle gå efter den principen, att vi skulle tillmötesgå behovet, skulle det således innebära ett omedelbart utlägg för staten av 75 miljoner kronor. När vi då komma med 3,5 eller 5 eller 10 miljoner kronor, kan man naturligtvis säga, att det är som att spotta i havet, om man utgår från den principen att man till varje pris måste tillmötesgå det aktuella behovet.

Utskottets värderade herr ordförande har för övrigt också i sitt anförande understrukit en del av de synpunkter, som ligga till grund för statsverkspropositionens utformning på denna punkt. Jag vill emellertid göra herrarna uppmärksamma på att det här otvivelaktigt är fråga om ett arbetsobjekt av den karaktären, att det i särskild grad lämpar sig för att utföras under en lågkonjunktur. Det är faktiskt ett typiskt arbetsobjekt för ett dylikt ändamål. Jag erinrar också om att när anslaget anvisades första gången av 1943 års riksdag, som anslag 33 miljoner kronor på allmän beredskapsstat för detta ändamål att användas under budgetåret 1944/45, utgick man just från detta faktum. Anledningen till att anslaget anvisades på beredskapsstat var, att förslag om statsbidrag till vattenförsörjnings- och avloppsföretag hade framlagts av investeringsberedningen i samband med dess utredningar rörande lämpliga arbeten under en väntad arbetslöshetskris. Även den författning, i vilken bestämmelserna rörande statsbidrag till ifrågavarande anläggningar lämnas, utarbetades av investeringsutredningen och måste anses vara av provisorisk karaktär. Den har i praktiken i åtskilliga hänseenden visat sig vara otillfredsställande och kommer därför att i sin helhet omarbetas av den den 1 november 1946 utsedda sakkunnigutredningen.

Jag skall som exempel på att bidragsbestämmelserna icke äro tillfredsställande bara nämna ett par fakta. Statsbidrag utgår endast till anläggningsutförande och icke till dess underhåll och drift. Då fråga är om anläggning för vattenförsörjning, är det emellertid ur ekonomiska synpunkter önskvärt att ta hänsyn icke endast till anläggningskostnaderna, utan även till underhålls- och driftkostnader. Med bidragsbestämmelsernas nuvarande utformning kommer bidragssökande att erhålla det största bidraget ifrån staten, om han väljer en anläggning, vars underhålls- och driftkostnader äro så låga som möjligt. En dylik anläggning kan emellertid dra väsentligt större materialkostnader och vara avsevärt mindre ekonomisk än en anläggning med lägre anläggningskostnader, men något större underhålls- och driftkostnader.

Innan sålunda statsbidragsbestämmelserna ha blivit föremål för en synnerligen ingående omprövning, är det därför ur dessa synpunkter inte önskvärt, att statsbidragsverksamheten ges en alltför vid omfattning. Den förutnämnda utredningens resultat kan möjligen bli färdigt i så god tid, att förslag till

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

nya bidragsbestämmelser kan föreläggas 1948 års riksdag. Statens medverkan till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp kan därefter intensifieras om så med hänsyn till situationen på bl. a. material- och arbetsmarknadsfronten kan befinnas påkallat.

Jag vill erinra om dessa fakta, därför att det är argument som inte tidigare ha kommit fram i den debatt som har pågått i denna angelägenhet.

Herr Andersson i Rixö påpekade, att man i den investeringsplan, som uppgjorts av regeringen, kommit fram till en summa av 40 miljoner kronor. Han sade, att man då kan räkna med att de statsbidragsberättigade arbetena uppgå till 20 miljoner kronor och de icke statsbidragsberättigade till ytterligare 20 miljoner kronor. Följaktligen skulle för dessa arbeten krävas ett statsbidrag av i runt tal 10 miljoner kronor. Jag vill emellertid förutskicka, att det nog torde vara ganska svårt att här dra en bestämd gränslinje. Det hela beror givetvis i hög grad på hur bostadsbyggandet i landet kommer att utformas. Jag är i varje fall inte beredd att utan vidare skriva under på vad herr Andersson här sagt, nämligen att man skulle kunna vara säker på att de 20 miljoner kronorna belöpa sig på icke statsbidragsberättigade arbeten.

Det är ytterligare en omständighet, som vi inte heller kunna förbise. Den investeringsplan, som uppgjordes och i vilken man taxerade dessa arbeten till 40 miljoner kronor, tog så att säga med toppen på det hela och utgjorde i själva verket den ram som man kunde sträcka sig till i yttersta nödfall. Eftersom situationen sedan dess i mångt och mycket har försämrats, finns det anledning att iakttaga en viss återhållsamhet i detta avseende.

Typiskt är för övrigt också, att man här tycks glömma bort det ursprungliga syftet med detta anslags upptagande. Jag förstår mycket väl att man med hänsyn till det stora behovet av bidrag lätt kan frestas att glömma den ursprungliga bakgrunden till detta anslag. Från riksdagens sida inriktade man sig ju från början på en bidragsform, som i första hand skulle ha ett direkt arbetslöshetsbekämpande syfte. Det ligger nu så nära till hands att, sedan riksdagen en gång beslutat denna bidragsform, glömma bort den egentliga anledningen till att den ursprungligen tillkom. Jag kan dock inte komma ifrån det intrycket, att det verkar i någon mån betänkligt, att man nu mitt under den värsta högkonjunkturen vill skriva upp anslaget för dessa ändamål. Med detta konstaterande vill jag givetvis icke i någon mån förneka önskvärdheten och behovet av de anslag, som här ifrågasätts.

Utskottets värderade herr ordförande riktade sig i slutet av sitt anförande till regeringen. Han utgick ifrån att regeringen hade gjort upp en investeringsbudget. Han påpekade, att denna hade tvingat till vissa investeringsbegränsningar, vilket ju är alldeles riktigt. Det är givet, att dessa investeringsbegränsningar, i den mån det måste ske, också måste sättas in någonstans. Det är även vad som har skett i olika sammanhang. Men sedan blir det naturligtvis alltid en bedömningsfråga, var investeringsbegränsningarna i första hand skola verka. Det kan visserligen anföras, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen här har äskat ett anslag av 15 miljoner kronor. Jag anser det i och för sig naturligt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i första hand beaktar sitt eget verksamhetsområde. Men den har inte möjlighet att överblicka alla de investeringar, som måste göras för olika ändamål. Precis på samma sätt ha vi varit med om att järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen kommit med sina äskanden. Jag finner det, som sagt, helt naturligt, att de olika verken gå till väga på detta sätt då de framlägga sina anslagsäskanden, eftersom vart och ett inom sin intressesfär försöker att uträtta det bästa möjliga på det område som verket i fråga är satt att omhänderha. Men det tillkommer sedan regeringen och departementet att sovra de olika förslagen och önskemålen med

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)
hänsyn till att vi — det erkännes väl i alla fall inte minst här i riksdagen — måste göra en investeringsbegränsning på grund av det knapphetsläge, i vilket vi för närvarande befinna oss.

Utskottets ärade herr ordförande erinrade om elektrifieringsarbetena, i fråga om vilka regeringen föreslagit, att man skall göra ett temporärt uppehåll. Han hänvisade till telegrafverkets anslagsäskanden och den återhållsamhet som departementet har påtvingat detta verk. Anledningen till denna återhållsamhet och det knapphetsläge, i vilket vi kommit, är ju helt enkelt att världen nyligen har genomlevt ett stort krig med alla dess följder. Trots att installationen av apparater för telegrafverkets vidkommande aldrig har varit större än för närvarande, kan telegrafverket ändå inte hålla jämna steg med de behov som framtråda på detta område. Trots att vattenfallsstyrelsens investeringar i nuvarande stund äro rekordartade, kommer detta verk först 1951 upp till den önskvärda torrårsreserven av kraft. Var och en vet, att vägarbetena och vägunderhållet äro eftersatta i allra högsta grad. Men vi kunna inte på grund av våra begränsade resurser i fråga om material och arbetskraft samt i viss mån även i fråga om pengar i närvarande stund tillmötesgå *alla* behov på detta område.

Man kan naturligtvis säga som den siste ärade talaren, att de fem miljoner kronor, som det här närmast gäller, inte kunna spränga investeringsplanen. Det är riktigt. Men om vi skulle tillmötesgå de samlade anspråken på alla de olika områden, som vi ha att räkna med, skulle investeringsplanen otvivelaktigt komma att sprängas. Herr Heiding kan säga, att anläggningar för vattenförsörjning och avlopp äro viktigare än allt annat. Herrarna från Bohuslän kunna säga, att elektrifieringsarbetenas fortskridande är viktigare än något annat. Andra talare kunna stiga upp och förklara, att ett annat behov är viktigare än något annat. Men om alla dessa olika behov äro viktigare än alla andra och vi därför skulle tillmötesgå dem alla, komma vi otvivelaktigt att hamna i en situation, där vilken investeringsplan som helst skulle sprängas.

Om jag, mina herrar, bara skulle utgå från personliga bekvämlighetssynpunkter, skulle jag utan tväkan anse, att det vore bäst, att man finge dessa 10 miljoner kronor, ty då skulle jag besparas åtskilliga uppvaktningar och åtskilligt missnöje. Men eftersom man i dessa angelägenheter inte kan utgå från de personliga bekvämlighetssynpunkterna och inte heller bara ifrån de behov, som man själv ifrån sina egna intressesynpunkter anser föreligga — jag tänker här på de ärade reservanterna — utan måste se läget i dess helhet, måste vi sätta stopp någonstans. Jag försäkrar, att det är detta som utgör anledningen till att jag här stannat för ett anslag av 5 miljoner kronor, vilket innebär en ökning jämfört med föregående år på 2 miljoner kronor och representerar en sammanlagd investering på 10 miljoner kronor.

Herr Bergh, Ragnar: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet anförde tre synpunkter, som förefalla mig vara av särskilt intresse.

Statsrådet förklarade, att när det gällande bidragssystemet ursprungligen utformades, var det tänkt som ett led i åtgärderna att motverka arbetslösheten under en lågkonjunktur. Han sade vidare, att innan vi bevilja ytterligare bidrag för detta ändamål, böra bestämmelserna för bidragens utgående omarbetas. Statsrådet yttrade dessutom, att när man ursprungligen diskuterade denna sak i investeringsutredningen, tänkte man sig en maximal anslagssumma av 40 miljoner kronor. Dessa tre uppgifter från herr statsrådets sida synas mig vara sådana, att de på ett utmärkt sätt belysa de kritiska synpunkter, som statsutskottets ärade ordförande anlade, när han, såvitt jag fattade ho-

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)
nom rätt, ifrågasatte, huruvida den avvägning som skett i statsverkspropositionen beträffande angelägenhetsgraden av utgifter för olika ändamål vore den lämpligaste.

Det synes mig vara ett mycket angeläget önskemål att få till stånd anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. Statsrådet Nilsson har heller inte på något sätt bestritt riktigheten av denna uppfattning. Han har tvärtom medgivit, att detta är ett mycket angeläget önskemål. Han invänder bara, att det finns så många angelägna önskemål, att vi måste pruta på någon punkt. Jag ifrågasätter emellertid, om man bedömt läget riktigt, då man vill pruta just på anslaget till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. Jag anser för min del, att detta ändamål faktiskt är ett av de viktigaste, som vi måste tillgodose. Av en sammanställning, som gjorts beträffande jordbruksfastigheterna i Norrbottens län, framgår, att av länets 20 923 jordbruksfastigheter var det hösten 1944 inte mindre än 16 548, som saknade vattenledning eller avlopp. Att befolkningen själv känner med sig, att behov föreligger av att få vatten- och avloppsfrågan ordnad, bevisas av att vid samma tidpunkt hade 18 000 av dessa jordbrukare i en eller annan form uppgjort förslag till lösande av sin vatten- och avloppsfråga eller hemställt om bidrag till nyanläggningar eller förbättringar av redan existerande anläggningar.

Jag har själv vuxit upp på landsbygden och varit med om att bära vatten, så att jag vet, vad det innebär för de arma kvinnorna i lantbrukarhemmen att behöva släpa in och ut med allt vatten till hushållet och ladugården. På grund av bristen på hjälp och ofta också på medel att leja hjälp bli dessa kvinnor ofta utslitna i förtid. Vore det inte angeläget att på något sätt försöka hjälpa dessa människor, medan de ännu äro i arbetsför ålder? Då skulle de kanske inte så tidigt som nu ofta är fallet behöva söka läkare, lägga in sig på sjukhus och anhålla om invalidpension.

Jag vill akta mig för att bli patetisk och vill inte generalisera. Var och en som vistats eller rest omkring på vår landsbygd och sett, hur förhållandena gestalta sig i lantbrukarhemmen, måste dock reagera mot den inställningen, att vattenförsörjnings- och avloppsföretag äro arbeten, som böra reserveras för en lågkonjunktur. Alla, som känna till förhållandena, måste ta avstånd från den uppfattningen, att det här är fråga om arbeten, som kunna uppskjutas, till dess att man någon gång i tidens fullbordan hunnit utarbeta ändrade bidragsgrunder, och de kunna inte heller ansluta sig till den uppfattningen, att anslagen till dessa arbeten böra maximeras till 40 miljoner kronor.

Jag håller före, att statsutskottets ärade ordförande hade rätt i sina kritiska invändningar beträffande det förvisso svåra avvägningsproblem, som man haft att ta ställning till inom regeringen. Även om det naturligtvis är svårt att på rak arm ange, var i budgeten vi skulle kunna pruta 5 miljoner kronor, vill jag deklarerat, att jag, eftersom jag tillhör dem som anse att de allmänna utgifterna på riksstaten svälla väl mycket, är beredd att pruta dessa 5 miljoner kronor på anslagsposter, som jag anser vara mindre viktiga än bidraget till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

Det invändes, att materialtillgången sätter en bestämd gräns för nyanläggningar även på detta område. Det är sant, att så är fallet, men jag anknuter därvidlag till vad statsutskottets ärade ordförande sade om systemet att sälja mer eller mindre på kredit till andra länder av vad vår industri producerar. Det förefaller mig tillhöra de angelägna avvägningsuppgifterna att tillse, att viktiga önskemål inom landet tillgodoses. Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp anser jag vara ett sådant viktigt önskemål, som bör tillgodoses.

Det framgår av handlingarna, att en del förhandstillstånd ha lämnats till

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)
anläggningar av detta slag men att det inte finns täckning för dessa anslag i innevarande års budget. Därav skulle följa, att det nu föreslagna anslaget på 5 miljoner kronor delvis skulle komma att tas i anspråk för att täcka kostnaderna för sådana anläggningar, till vilkas utförande tillstånd redan lämnats. Ett bifall till reservationen innebär således icke, att ett belopp av 10 miljoner kronor komme att stå till förfogande för nyanläggningar under budgetåret 1947/48. Denna omständighet talar, tycker jag, ytterligare för att reservationen bör bifallas.

På grund av den snedbelastning, som vår industriella apparat har fått, kan det hända, att dessa tio miljoner ändock inte kunna förbrukas. Jag anser dock, att detta högre belopp bör ställas till förfogande, så att det i varje fall inte blir bristen på pengar, som sätter en gräns för utförande av dessa arbeten, som äro betydligt mera angelägna än mycket annat som vi ha att besluta om. Jag undrar verkligen, hur en utsliten lantbrukarhustru skulle reagera, om hon finge välja mellan att erhålla 260 kronor i barnbidrag eller att i stället erhålla 200 kronor och få större hjälp av det allmänna för att hennes arbetsförhållanden skola bli drägligare genom att hon slipper sitt släp med vatten. Det skulle vara intressant att höra, vilket av dessa alternativ hon skulle välja. Detta exempel ger i varje fall en antydning om att det resultat, till vilket regeringen kommit vid sin prövning av angelägenhetsgraden hos olika anslagsbehov, icke är helt odisputabelt. Jag kan inte komma till annan uppfattning än att man inte kan godkänna den avvägning, som här skett från regeringens sida, särskilt om man vet, hur de stackars kvinnorna på landsbygden få slita ut sig med vattenbärning.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Näsström: Herr talman! När riksdagen för några år sedan första gången beslöt att anslå medel för bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp, hälsades detta i alla kretsar med stor tillfredsställelse. Jag undrar emellertid, om vi inte i våra strävanden att förbättra bostadsförhållandena i landet riskera att komma i samma situation som uppstått beträffande folktandvården och den fria sjukvården, där vi måste erkänna, att vi på sätt och vis angripit problemen från fel sida. Då riksdagen beslöt införa folktandvården, gjorde vi ju det felet att vi inrättade polikliniker för folktandvården, innan vi hade förvässat oss om att vi hade ett tillräckligt antal utbildade tandläkare till förfogande. Situationen anses av många vara ungefär densamma beträffande den fria sjukvården, där vi ju ha för få läkare och sjukhus för att kunna ta emot alla patienter som önska vård. Vi synas nu vara på väg att göra samma fel i vår bostadspolitik. Skola vi kunna förbättra bostadsförhållandena i landet, måste vi enligt min mening först och främst se till att vatten- och avloppsfrågan ordnas. Det är en integrerande del i det stora problemet att ordna bättre bostäder.

Till statsutskottets ärade ordförande måste jag tyvärr säga, att han tydligen har missuppfattat investeringsplanen och i varje fall herr Anderssons i Rixö uttalande här. De 5 miljoner kronor, som reservanterna äska, rubba icke investeringsplanen. Det är, såsom herr Andersson i Rixö sade, bara fråga om en uppdelning i statsbidragsberättigade och icke statsbidragsberättigade arbeten, vilket är en väsentlig sak i detta sammanhang.

Jag förstår mycket väl, att kommunikationsministern har stora svårigheter att få pengarna att räkna till, inte minst på detta område. Jag har för övrigt fått det intrycket, att han är den av departementscheferna som har fått pruta mest på sina anslagsäskanden. Jag förstår också, att finansministern inte kan vara särskilt förtjust i den anslagsökning som här begäres. I mina föredrag

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

brukar jag alltid säga, att om riksdagen varit ense om beslutet, skall man inte lasta finansministern för utgifterna och anklaga honom för att bara söka nya utgiftsposter. Jag tycker att det är på tiden att det säges ifrån här i kammaren, att så icke får ske. Om vi i det nu aktuella fallet kunna ena oss om det föreslagna högre anslaget, böra vi väl också tillsammans stå för beslutet och inte skylla utgiftsökningen på finansministern.

Det föreligger ett ofantligt behov av dessa bidrag. Det veta vi alla. Men jag skulle vilja fråga kommunikationsministern om en sak, som gäller väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. En kommun kan på en ansökan i bästa fall få det svaret, att utan hinder av att förlora rätten till statsbidrag kan kommunen få påbörja arbetet. Så börja kommunerna med arbetet. Något definitivt svar får man inte, i varje fall inte på lång tid, och det lär bero på att ansökningarna hoppa sig och att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser, att den i första hand måste fatta beslut beträffande de viktigaste. Nu förstår jag, att det är mycket svårt att avgöra här i Stockholm vad som är viktigt och mindre viktigt ute i landet. Jag skulle tro, att man borde gå in för en annan anordning än den som nu tillämpas på den här punkten. Om det nu är så att de fem miljoner kronor, som kommunikationsministern här har äskat, redan åtgått för arbeten, som pågå och delvis äro färdigställda, förstår jag inte vad man skall få över till nästa budgetår, 1947/48, om bidraget blir endast fem miljoner kronor.

Det är av denna anledning som vi reservanter ha ansett det vara alldeles nödvändigt att höja anslaget med ytterligare fem miljoner kronor, med den motivering, som herr Andersson i Rixö har anfört. På det sättet skulle man kunna få statsbidragsberättigade arbeten utförda — inklusive kommunernas bidrag — för omkring tjugo miljoner kronor och andra, icke statsbidragsberättigade arbeten på detta område för likaledes cirka 20 miljoner kronor. Vi anse, att detta inte är någon orättvis uppdelning. Jag tror att det är många, som ha fått för sig, att om man nu anslår fem miljoner kronor så håller man sig inom investeringsplanen, men om man anslår tio miljoner kronor går man utanför den. Så är det inte, utan med ett anslag på tio miljoner kronor blir det en enligt mitt förmenande rättvis uppdelning mellan statsbidragsberättigade och icke statsbidragsberättigade arbeten.

Jag är den förste att erkänna, att det är en allvarlig sak att gå utöver budgetens ram. Vi få också höra, att den ene har ett intresse och den andre har ett annat intresse och att det frågas, var man egentligen vill pruta någonstans. Om vi, som stå på denna reservation, skulle vilja pruta fem miljoner kronor eller kanske mycket mer på andra punkter, kan det hända, att andra riksdagsledamöter inte vilja vara med och pruta där. Så det resonemanget kanske inte är så givande, att man skall söka ange vissa punkter, där det skall kunna prutas. Jag tror emellertid, att statsutskottet vid sitt sammanträde i förrgår var inne på en viss linje, som skulle gå an att beträda.

Jag vill sluta med att vädja till kommunikationsministern och finansministern att söka ordna den här saken med hänsyn till de oerhört stora behov, som finnas ute i landet på den här punkten. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag har inte haft tillfälle att höra någon större del av den föreliggande diskussionen, men jag förmodar, att talarna från utskottsmajoriteten lika väl som kommunikationsministern anfört de speciella skäl, som ha förmått regeringen att hålla sig inom den gräns, som propositionen uppdragit. Då jag nu begärt ordet är det bara för att säga några allmänna ord om budgetläget. Jag kan inte komma ifrån det intrycket att de, som begära den här föreslagna ökningen, leva i den föreställningen, att vi ha

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)
ett mycket gynnsamt budgetläge, därför att den framlagda statsverkspropositionen visar ett överskott. Det är tydligen att man resonerar på det sättet, att eftersom vi på grund av speciella omständigheter ha ett överskott — som visserligen kommer att mycket starkt reduceras, innan denna budget är sammanknuten — kunna vi under det här halvåret tillåta oss att besluta om utgifter som vi annars inte skulle ha råd till.

Jag tror inte, att detta är ett riktigt sätt att resonera.

Jag skall inte taga upp den diskussion, som fördes i går. Tyvärr finns det omständigheter som göra, att man även från håll, där man nog annars skulle vilja vara med om att slå in på den restriktiva vägen, inte lika starkt vill understryka nödvändigheten därav. Jag vill se budgetläget inte bara som det är just nu, utan som det kommer att gestalta sig nästa år, eller låt mig hellre säga åren därefter. Då komma vi att ha ett utomordentligt ansträngt budgetläge. Vi ha redan beslutat oss för utgifter, som kräva upprätthållandet av en mycket hög beskattning. Vi komma säkerligen vid denna riksdag att besluta om ytterligare sådana utgifter. Vilja vi då samtidigt pressa ned skatterna såsom det förutsättes i den framlagda skattepropositionen, så att inkomstskatten tas ut efter 100 procent, vågar jag försäkra, att svårigheterna att balansera nästa års budget komma att bli så stora, att alla krafter måste förena sig för att hålla nere utgifter även av det slag, som vi inte gärna skulle vilja pruta på.

Det förefaller mig under sådana förhållanden inte vara riktigt att i det nuvarande läget säga, att nu kunna vi passa på att vara frikostiga, när vi ha ett litet utrymme i budgeten. Jag tror att den lilla överbalansering, som man kan åstadkomma i budgeten för 1947—1948, är så väl behövlig, att vi få lov att avstå även från önskemål, som förefalla vara mycket behjärtansvärda.

Jag vet mycket väl hur önskvärt det är med vatten- och avloppsledningar, men även bortsett från de argument som kunna anföras ur ren investeringsynpunkt, nämligen att det här gäller en besvärig sektor av vår investeringsverksamhet, vågar jag säga, att det från rent allmän statsfinansiell synpunkt inte är försvarbart att i detta läge gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vill därför vädja till alla dem av kammarens ledamöter, som inte äro bundna i sitt ståndpunktstagande och som inte av speciella anledningar anse att de måste låta reservanternas skäl väga över, utan som vilja se saken från allmän budgetsynpunkt, att inte låta sig lockas av dessa speciella pläderingar utan följa den restriktiva linje, som statsutskottets majoritet här har valt.

Herr Andersson, Lars: Herr talman! Då man läser statsverkspropositionen och speciellt den föreliggande huvudtiteln, finner man två orsaker till att såväl departementschefen som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sina medelsäskanden varit mycket återhållsamma. Dessa orsaker äro för det första arbetskrafttillgången och för det andra materialtillgången. Man kan inte frigöra sig från intrycket av att just dessa tvenne moment ha fått göra sig alltför mycket gällande, när det gällt medelsäskanden för så viktiga behov som nu föreliggande, alltså anslag till vattenförsörjning och avlopp. När man hör statsutskottets ärade ordförande här i dag, får man också det intrycket, att samma orsaker ha varit vägledande för utskottsmajoritetens ställningstagande. Frågan om vattenförsörjning och avlopp är inte en typisk norrbottensfråga, utan en fråga som berör hela den svenska landsbygden. Men det ligger ju alltid nära till hands, när man debatterar frågor av den här arten, att närmast bedöma angelägenhetsgraden och behoven med hänsyn till det läge, som är rådande i den egna närmaste omgivningen, i det här fallet länet. I Norrbottens läns landsting har gjorts en näringsutredning, varvid bland annat inven-

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

terats samtliga jordbruksfastigheter, en mycket ingående inventering, som också berört själva driftförhållandena. Man har där även kommit in på frågan om vattenförsörjning och avlopp. Jag skall, herr talman, inte trötta med siffror — sådana ha redan herr Bergh i Luleå andragit — men det är alldeles tydligt, att här föreligger ett ofantligt stort behov, som måste tillgodoses.

Här i riksdagen inte minst, men även på andra håll, såsom i vår tidningspress, talas det dagligen om flykten från landsbygden, en flykt som man numera kan säga är av den omfattningen, att den kan betecknas såsom rent av oroväckande och skadlig för den framtida utvecklingen på landsbygden. Det är klart, att vad som föranleder denna flykt är många samverkande orsaker. Att vägförbindelse saknas får man väl anse vara en av dessa samverkande orsaker. Men även den dåliga vattenförsörjningen och bristen på avlopp äro faktorer, som äro av avgörande betydelse i det här sammanhanget. Det är alldeles givet, att den sugning, som industrien utövar på landsbygdsungdomen, blir ännu starkare om man på landsbygden får dras med sådana nackdelar som dålig vattenförsörjning och brist på avlopp.

Det är lätt att säga dessa saker, men jag skulle vilja varna för att taga alltför lätt på den utveckling, som nu sker. Jag hade önskat att i detta sammanhang för kammaren kunna åskådliggöra denna utveckling med ett befolkningsdiagram, som jag har här i min hand, men formatet är nog alltför litet för att kunna ses på avstånd. Det är emellertid ett diagram, som visar befolkningsutvecklingen i två byar i Norrbottens län, Kalaträsket och Granträskmark. Diagrammet är närmast uppgjort för att motivera en framställning till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i vägfrågan. Byarna sakna nämligen utfartsväg. Men då jag hävdar, att det inte bara är vägförbindelserna utan även andra faktorer, som äro bestämmande för huruvida folk stanna kvar i sina byar eller inte, vill jag även i den nu föreliggande frågan åberopa detta befolkningsdiagram.

I Kalaträsk fanns det enligt 1937 års mantalslängd 33 män och 21 kvinnor, tillhoppa 54 personer. Vintern 1945—1946 fanns det endast elva män och fyra kvinnor. Byn består av inte mindre än elva brukningsdelar med 50 hektar odlad jord av mycket god beskaffenhet. Elva fastigheter måste således folket där överge. I Granträskmark funnos enligt 1937 års mantalslängd 24 män och 27 kvinnor. Vintern 1945—1946 hade hela befolkningsunderlaget försvunnit; ungdomen hade flyttat ut, och det fanns vid denna tid bara kvar fyra män och fyra kvinnor. Även den byn utgöres av elva brukningsdelar med sammanlagt omkring 40 hektar odlad jord av god beskaffenhet. När man ser denna utveckling framställd i ett diagram, kan man bättre fatta, vad denna flykt från landsbygden egentligen innebär.

Här har finansministern just nu på grund av statsfinansiella skäl varnat kammaren för att gå på reservationens linje, det vill säga att bifalla den av mig med flera väckta motionen. Det vore beklagligt om första kammaren följde finansministerns vädjan i den delen. Vi beklaga om det statsfinansiella läget skulle rikta sig just mot en så viktig angelägenhet för hela den svenska landsbygdsbefolkningen som den föreliggande.

Herr talman, jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bergh, Ragnar: Herr talman! Jag begärde ordet, när finansministern höll sitt anförande. Kammarens ärade ledamöter hörde hans i och för sig riktiga rekommendation; eftersom vi ha att räkna med ett ansträngt budgetläge, är det mycket angeläget att iakttaga den största återhållsamhet med statsutgifterna. Det är talat, som om de skulle ha kommit från min egen mun, så

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)
på den punkten finns det ingen som helst anledning för mig att polemisera mot den allmänna inställning, som han lät komma till uttryck.

Att jag begärde ordet berodde närmast på att finansministern tydligen har föreställt sig, att vi reservanter ha resonerat som så, att eftersom vi ha en överbalanserad budget i statsverkspropositionen, skulle dessa fem miljoner lätt kunna inrymmas där, och det skulle inte vara någon fara på taket. I varje fall har inte jag anlagt den synpunkten. Även jag vet, att budgetläget kommer att bli mycket ansträngt för de närmaste åren, i fall man fortsätter att öka den ena utgiftsposten efter den andra, och att man följaktligen inte kan på detta sätt diskontera ett tillfälligt överskott.

Det var inte alls den synpunkten, som jag gav uttryck åt. Hade finansministern hört mitt tidigare anförande, hade han alldeles säkert upptäckt, att vad jag för min del i all blygsamhet tillät mig vända mig emot, var den efter mitt sätt att se saken oriktiga avvägningen av olika utgiftsändamål. Enligt min mening hade med en bättre avvägning ett hyggligt anslag för detta ändamål fått utrymme inom budgeten; de sammanlagda utgifterna i budgeten hade då inte behövt vara större än de nuvarande. När det nu klagas över med all rätt från finansministerns sida, att vi ha ett ansträngt budgetläge, gör han saken alltför lätt för sig, då han nöjer sig med att konstatera detta faktum. Man bör inom regeringen i detta sammanhang inte bara konstatera, att vi befinna oss i ett visst läge, utan också ägna en stund åt självprövning för att uttröna hur vi ha kommit i detta läge.

När alltså vi reservanter — i varje fall jag för min del — mena, att riksdagen bör gå på reservationens linje, så är jag för min del beredd på att rösta för en motsvarande prutning på en hel del annat, som jag anser vara mindre angeläget. När man vet hur angelägen denna sak är, så vet man, att det ovillkorligen måste finnas en hel del saker, som äro mindre angelägna.

Min inställning beror sålunda inte på någon bristande omsorg om en balanserad budget, utan den är i väsentlig mån förestavad av min kritiska inställning till det sätt, på vilket regeringen avvägt angelägenhetsgraderna, när den framlagt sina förslag.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Jag noterar med tacksamhet, att såväl statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet som statsutskottets ärade ordförande ha erkänt de stora behov, som här föreligga.

Statsrådet Nilsson nämnde bland annat, att de arbetsprojekt, som det här gäller, äro särskilt lämpade för lågkonjunktur. Det är alldeles riktigt, och under arbetslöshetsperioden på 1930-talet utfördes också en hel del dylika arbeten såsom beredskapsarbeten. Under en tolvårsperiod med tyngdpunkten förlagd till 1930-talet ha utförts dylika arbeten för sammanlagt 65 miljoner kronor. Dessa arbeten ha emellertid numera praktiskt taget upphört, därför att vi ha kommit in i en högkonjunktur. Följaktligen är också den hjälpen borta. Arbetena utfördes såväl i städer som på landsbygden.

Om nu ingen lågkonjunktur inträder inom den närmaste tiden, hur går det då med dessa arbeten, och vilka bli konsekvenserna och riskerna av att dylika nödvändiga samhällsarbeten inte kunna utföras i normal omfattning? I årets statsverksproposition står det beträffande en skrivelse från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i denna sak: »Styrelsen framhåller vidare, att behovet av vattenförsörjnings- och avloppsanläggningar i ett mycket stort antal samhällen och bebyggelseområden kraftigt accentuerats på grund av de senaste årens intensiva bostadsbyggande. Ett ytterligare uppskov med lösandet av vattenförsörjnings- och avloppsfrågorna skulle på många håll innebära allvarliga sanitära och sociala olägenheter. Påtaglig risk uppstode för stagna-

Anslaa till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)
tion i eller snedvridning av berörda samhällens sunda utveckling. Flerstädes bleve faran för en begynnande tillbakagång överhängande.»

Det är således den omedelbara fara, som uppstår om inte denna verksamhet kan fullföljas, oavsett att vi nu inte befinna oss i en lågkonjunktur.

Statsrådet Nilsson anförde också med all rätt, att den anslagsökning som vi föreslå inte kunde komma att inverka på eller spränga investeringsplanen. Nej, det är alldeles tvärtom, som jag tidigare framhållit, att anslaget i stället kommer att kunna inordnas i den investeringsplan, som regeringen framlagt. Det blir bara en fråga om vem som får utföra arbetet och varifrån pengarna skola tagas, och allt detta blir i sista hand beroende av den tillgång på material och arbetskraft, som samhället kan lämna.

Statsutskottets ordförande frågade varifrån jag fått den uppgiften, att det skulle finnas så god tillgång på material att detta kunde motivera en anslagshöjning. Jag har på den punkten bara att hålla mig till vad industrikommissionen sagt i sitt avgivna utlåtande. Jag vill ånyo påpeka, att detta yttrande var avgivet i anledning av en framställning från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, där det rörde sig om ett statsbidrag på 15 miljoner kronor. I sitt yttrande säger industrikommissionen beträffande tillgången på rör och dylikt material: »Några svårigheter att för budgetåret 1947/48 ställa den ifrågasatta kvantiteten heltjocka gjutjärnrör till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande torde icke vara att befara. Vad däremot galvaniserade smidda rör beträffade, komme, såvitt nu kunde bedömas, stora svårigheter att uppstå vid deras anskaffande. Möjligheterna härutinnan vore beroende på i vad mån importen komme i gång.»

Beträffande tillverkningen av betongrör förmodar industrikommissionen, att en lättnad skall inträda beroende på att förutsättningar för en ökad cementtillverkning i landet från första halvåret 1948 kunna skönjas. Den verkligt trånga sektorn utgöres alltså för närvarande av de smidda galvaniserade rören. För två år sedan förelågo precis samma svårigheter, när det gällde gjutna rör. På denna punkt har det nu lättat, och vi kunna följaktligen hoppas, att det även skall uppstå lättnader beträffande de smidda galvaniserade rören.

Jag beklagar uppriktigt, att utskottets ärade ordförande och jag i denna fråga inte kunna komma på samma linje, då jag är övertygad om att vi i själ och hjärta äro av samma mening. Vi ha vanligen mycket lätt att komma överens i praktiska frågor, och detta är en praktisk fråga i mycket hög grad.

Finansministern berörde helt naturligt budgetläget. Även därutinnan kan man givetvis ge finansministern rätt, att det i nuvarande läge är ytterligt önskvärt att få budgeten överbalanserad. Men när det i nuvarande läge är fråga om en så begränsad anslagsökning som fem miljoner kronor, som dessutom avses för ett så utomordentligt viktigt ändamål, tvekar jag likväl inte att föreslå en sådan ökning. Jag medger gärna, att det som statsutskottets ärade ordförande påpekade inte varit möjligt att på fjärde avdelningen i utskottet finna någon punkt, där man kunde pruta detta belopp. Men jag lovar, att om statsutskottet och kammaren följer mig, skall jag vid nästa plenum i kammaren föreslå en sänkning på en annan punkt i statsutskottets äskanden, så att denna anslagsökning på fem miljoner kronor utjämnas.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp. (Forts.)

Herr *Andersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes herefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Enär således de avgivna rösterna befunnos lika delade, nedlade herr talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr talmannen fru *Alm* ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara ja-sedeln.

Kammaren hade således fattat beslut i enlighet med ja-propositionen.

Punkterna 36—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1947/48.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i postverkets fond för budgetåret 1947/48 m. m.;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa äldre anslag;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förslag till avtal mellan staten, å ena sidan, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av viss vattenrätt i Ume älv m. m.; samt

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående överskridande av anslagsposten till reparations- och underhållskostnader m. m. under karolinska sjukhusets delfond av statens allmänna fastighetsfond.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

Anslag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts under punkten 42 av sjätte huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte till Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande för budgetåret 1947/48 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 250 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr Forslund: Herr talman! Det har flera gånger, när ett ärende av enahanda slag har varit före i kammaren, diskuterats hur det i fortsättningen skall bli med den uppgift, som nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande hittills frivilligt har fullgjort. Särskilda kommittéer ha också varit sysselsatta med utredningar om hur man på bästa sätt skulle ordna denna sak; jag skall återkomma till den frågan om ett ögonblick.

Jag vill nämna, att utskottets förslag om bifall till Kungl. Maj:ts proposition innebär att riksdagen skall bifalla föreningens äskande om 250 000 kronor för finansiering av den verksamhet föreningen kan anse det lämpligt att bedriva. Det står nämligen i departementschefens yttrande såsom motivering för hans ståndpunktstagande, att han i likhet med den kommitté, som sysslar med frågan, förutsätter, »att det skall ankomma på föreningens styrelse att närmare överväga huru föreningens verksamhet lämpligen bör bedrivas i syfte att på effektivaste sätt främja trafiksäkerheten». Jag får nu säga, att även om syftet med det här föreslagna anslaget naturligtvis är gott kan det råda delade meningar om det lämpliga i att ställa ett så stort belopp som en kvarts miljon kronor av bilskattemedel till en enskild förenings förfogande, då vi äro så ovissa om användningen av medlen.

Jag vill nu påpeka, att utskottet i sitt utlåtande har återgivit föreningens redovisning för hur den tänker använda dessa 250 000 kronor. Jag vill emellertid starkt ifrågasätta, om det kan vara nödvändigt att denna förening, på sätt som framgår av sammanställningen på första sidan i utlåtandet, skall syssla med att undervisa folkskollärarna om vad dessa i sin tur skola säga till barnen vid trafikundervisningen. Det angives nämligen i uppställningen, att föreningen skall anordna trafikundervisning bland folkskollärarna, kursverksamhet för

Anslag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (Forts.)
seminarielärare och en kurs för militärer. Nog äro väl lärarna vid den ålder, då de ha fått sina arbetsuppgifter, mogna att själva bedöma vad de lämpligen skola säga till barnen i detta ämne, då det gäller att inskräpa hänsynen till de trafikregler som äro givna; sådant kommer ju för övrigt också fram genom omständigheternas makt på den plats där vederbörande verkar. Och kan någon säga mig vad det är för mening med att meddela även seminarielärarna denna undervisning? Vi ha sedan år 1937 i ett kungl. brev haft ett påbud om att undervisning rörande trafiksäkerhet skall ske i folkskolan, och det skall vara ett obligatoriskt läroämne. Föreskriften är ju utfärdad så som i dylika fall sker, och jag har vid tidigare tillfällen påpekat, att om det är någonting nytt som skall tilläggas så bör det ankomma på den, som eljest giver besked till lärarna, alltså skolöverstyrelsen, att ordna den saken. En enskild förening kan knappast vara lämplig lämna direktiv i undervisningsfrågor. Vi ha dessutom sedermera fått en utvecklad vägorganisation, som i sin mån kan giva råd och anvisningar rörande de lokala trafikförhållandena. Vägmyndigheterna äro också genom sina instruktioner ålagda att granska planläggning av vägar och dylikt såväl på landet som i städerna.

När man vidare säger, att föreningen skall bedriva instruktionsverksamhet bland polismännen, då vill jag fråga: skall verkligen denna enskilda förening ge instruktioner till folk som undergår polisutbildning eller som redan har undergått sådan? Det måste ju ingå i polisernas utbildning att de skola ha lärt sig vad som fordras för trafikens skötande i den stad där de skola ha sin verksamhet. Och skall det vara en uppgift för denna förening att hålla kurser med militärer, som skola kommendera stora skaror av manskap? Skall det komma en civil person från en förening och tala om för militärerna hur de skola dirigera sina kompanier eller plutoner eller vad det nu är? Utan att vilja vara hård i detta fall vill jag säga, att det sprider ett visst löje över föreningen när den tar upp sådana saker som det sistnämnda på sitt program.

Föreningen skall även hålla en tre månaders kurs för utbildning av körskoleinstruktörer. Dessa instruktörer måste ju vara trimmade chaufförer, om de skola kunna lära andra hur de böra köra.

Detta är bara ett axplock av vad föreningen skall syssla med.

Jag vill, herr talman, ifrågasätta, om denna förenings ledning är organiserad på ett sådant sätt att man får ut en tillräckligt god effektivitet av verksamheten för att den skall förtjäna att erhålla så stora anslag som man här har föreslagit. Jag har så mycket större anledning att fråga om det därför, att så sent som förlidet år, då en av de trafiksäkerhetskommittéer, som Kungl. Maj:t har till sitt förfogande, anordnade en trafiksäkerhetskampanj, uppdrogs det inte åt föreningen att sköta denna kampanj. Jag måste säga, att jag tycker den saken är ett bevis för föreningens oförmåga att ta hand om en sådan stor uppgift som kommittén tänkte sig, där det gällde att sätta liv i de olika institutioner i vårt land som under en viss tid skulle medverka aktivt i denna verksamhet. Föreningen ledes tydligen inte på ett sådant sätt att en stor uppgift kan anförtros åt den.

Jag kommer inte att låta mitt resonemang leda till något avslagsyrkande, men jag vill med protokollet skicka den hälsningen, att jag anser att riksdagen i fortsättningen måste få litet bättre reda på huruvida föreningen är förtjänt av så höga anslag som det nu är fråga om. Skall man i fortsättningen bygga trafiksäkerhetsarbetet på den enskilda föreningens verksamhet, eller skall man få något annat? Kanske ett organ inom departementet, som tidigare förordats, kunde följa och kontrollera utvecklingen på området. Jag för min del har ju den uppfattningen, att det väsentliga i trafiksäkerhetsarbetet är att det skapas

Anslag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande. (Forts.)
tillfredsställande vägar och ett sådant signalsystem, att förhållandena bli tillfredsställande för de vägfarande.

Jag vill för övrigt framhålla, att arbetet med att fostra trafikanterna, vare sig de äro fotgängare eller andra vägfarande, naturligtvis är en stor uppgift, men jag tror att det i vissa fall är litet svårt att fullgöra den på den väg som det nu är fråga om. När det gäller fotgängare får man inte glömma bort, att de, som drabbas av trafikolyckor, huvudsakligen äro barn under skolåldern och åldringar över 60 för att inte säga över 70 år. En närmare undersökning av saken skulle bekräfta vad jag här säger. Det stora antalet olyckor bland fotgängare drabbar barnen från tvåårsåldern upp till skolåldern. I åldrarna 20 till 40 år förekom det häromåret inte något olycksfall, och olycksfallen bli vanliga först i åldersgruppen över 60 år och bli starkt ökande vid 70-årsåldern.

Nu har jag angivit vad jag skulle önska beträffande den här verksamheten. Men jag vill också nämna en annan sak. Det är en mängd personer här i landet som syssla med utredningar på detta område. Vi ha inte mindre än två kommittéer med en landshövding som chef för vardera kommittén, och en av dessa landshövdingar var också chef för den nämnda trafiksäkerhetskampanjen i fjol. I den ena kommittén sitter det sju personer, i den andra tolv, och därtill komma tretton experter. Det är alltså cirka trettio personer som syssla med de ting vi skulle kunna kalla trafiksäkerhetsproblemen, och vi ha ännu inte fått någon antydning om när det hela skall sluta. Kommittéerna ha redovisat, att de hålla på med att studera rattfylleriet, därjämte undersökes möjligheten av att konstruera signaler, som kunna vara tjänliga även för färgblinda. Jag skall inte klandra kommittéerna, långt därifrån, men nog kommer jag till den slutsatsen, att när vi ha en utredningsverksamhet på detta område, vilken sysselsätter trettio personer, så borde man ha kunnat förvänta att man redan fått klarhet över huruvida denna enskilda förening skall bli den institution som skall sköta trafiksäkerhetsförkunnandet här i landet eller om det skall bli någon annan institution som skall göra det.

Jag har en känsla av att sådan föreningen har varit under en följd av år — vi hoppas att det skall bli en bättring nu, när vi ha fått en landshövding till chef även där — har hållit på att nära nog utveckla sig till en lekstuga. Vi få nu hoppas att inte de pågående utredningarna draga allt för lång tid, innan man kommer till resultat. Den ena kommittén har till uppgift att utarbeta förslag till trafiksäkerhetsarbetet, under det att den andra har haft till uppgift att omarbeta gällande författningar. Jag tror att i Kungl. Maj:ts kansli även ligger ett förslag, tidigare utarbetat av en enda man, som i några få paragrafer har sammanfattat vad som lämpligen bör kunna ingå i vägtrafikstadgan i stället för den ofantliga vetenskap, som representeras i den gamla stadgan.

Utän att på något sätt vilja yrka avslag på utskottets hemställan skulle jag alltså vilja skicka med den hälsningen, att det bör bli klarhet om vem som skall handhava denna verksamhet, och jag vill påminna om att statsutskottet tidigare har understrukt samma sak. Det bör också övervägas, huruvida någon del av verksamheten kunde överflyttas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, sedan vi där ha fått den organisation, som man tyckte skulle vara lämplig, och den vägförvaltningsorganisation, som vi ha ute i landet. Den nuvarande ordningen är icke tillfredsställande.

Det är bara detta jag har velat påpeka, herr talman.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av vissa till församlingskyrkor utgående ersättningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 till vissa om- och nybyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet m. m.;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att erlägga överruttagningsavgift för gas;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetsrådet för budgetåret 1947/48;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till C. H. Magnusson m. fl. i anledning av olycksfall i arbete;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Halmstad—Bolmens m. fl. järnvägar;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning stående fastigheter vid Falsterbokanalen; samt

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av vissa kronan tillhöriga markområden i Stockholm m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsfonder jämte i ämnet väckta motioner;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar; samt

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående postverkets ensamrätt till brevbefordran m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande inköp av nya maskiner för riksbankens sedeltryckeri m. m.; och

nr 26, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 61, hade herr *Ericsson, Carl Eric*, m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta tillerkänna under år 1917 vid krigsförlisning omkomne förste styrmannen C. W. A. Anderssons änka Märta Are en årlig pension med belopp som kunde befinnas skäligt samt dessutom ett engångsbelopp, motsvarande denna pension sedan 1939.

*Om pension
åt förste styrmannen C. W. A. Anderssons änka.*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att förevarande motion I: 61 icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Herr *Ericsson, Carl Eric*: Herr talman! Den motion, som behandlas under denna punkt, gäller pension till en änka efter en sjöman, som krigsförliste under det första världskriget. Änkan fick en pension av 750 kronor om året, vilket med hänsyn till då gällande bestämmelser och överenskommelser var riktigt. Penningvärdet har emellertid numera i väsentlig grad försämrats, och denna pension representerar i dag en betydligt mindre förmån än då pensionen beslutades.

Jag bör kanske till komplettering av vad som står i utskottets utlåtande nämna, att de pensioner, som annars utgå i liknande fall, för dagen skulle ha utgått med ett belopp av ungefär 2 500 kronor.

Utskottet har icke ansett det möjligt att tillmötesgå framställningen om en förbättring av denna pension, eftersom det här gäller ett principspörsmål av stor räckvidd. Jag förstår, att så är fallet. Utskottet har emellertid yttrat följande: »Därest det anses påkallat, att åtgärder vidtagas i det syfte som avses i motionen, bör initiativet härvidlag komma från Kungl. Maj:t.» Jag förmodar att detta innebär, att det bör anses vara Kungl. Maj:t obetaget att medge en förstärkning av den här ifrågavarande pensionen.

Jag har nu intet yrkande att framställa, utan jag vill endast i anledning av detta utskottets yttrande hemställa till statsrådet och chefen för handelsdepartementet, som torde komma att handlägga denna fråga, att han måtte behandla den så välvilligt som det är honom möjligt. Jag vill ännu en gång understryka, att jag mycket väl förstår att principiella betänkligheter kunna göras gällande, men det finns å andra sidan så många skäl som tala för att man i detta fall skulle kunna göra ett undantag, att jag hoppas att det skall visa sig möjligt att tillmötesgå motionens önskemål.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 11—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckt motion om pension åt f. d. lokmästaren vid Varberg—Åtrans järnväg A. Larsson; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot politiska uniformer; samt

nr 24, i anledning av väckt motion angående viss ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten i fråga om barn i och utom äkten-skap.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Lagförslag om
ändring i
lagen ang.
stenkolsfynd-
igheter m. m.*

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 57 och 64 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.

Genom en den 7 mars 1947 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 172, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 57 och 64 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag om ändrad lydelse av 57 och 64 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.

Herr Krügel: Herr talman! Jag ber att få säga några ord i denna sak. Det är inte min mening att kritisera det förslag till lagändring, som här föreligger. En sådan torde vara ofrånkomlig, om Kvarntorpsbolaget, som närmast föranlett förslaget härom, skall kunna ostört fortsätta sin verksamhet med utvinning av olja ur skifferfyndigheterna i dess omgivning. Det är ju också så, att Kungl. Maj:ts proposition i ärendet tillkommit på framställning av bolaget för att säkra dess verksamhet, och bolagets skrivelse till Kungl. Maj:t har i sin ordning aktualiserats på grund av ett par fall, som åberopas i bolagets skrivelse.

Men då jag väl känner de lokala förhållandena — jag är ju bosatt blott några kilometer från Kvarntorp — skulle jag likväl vilja säga att de jordbrukslotter, som åberopas i bolagets skrivelse såsom belysande för behovet av lagändringen, icke böra tillmätas alltför stor betydelse. Det rör sig här om en mycket liten yta och en skifferförsörjning för bolagets del motsvarande blott någon eller ett par månaders drift, och det stora skifferbärande område, varpå bolaget för framtiden byggt sin verksamhet, ligger gräns i gräns med den mark, som nu är föremål för brytning.

Den tvångsbehandling, varpå bolaget i sin framställning tagit sikte för att komma över nämnda små jordlotter, synes mig därför inte stå i rimligt förhållande till värdet av åtkomsten. Visserligen är den bjudna ersättningen mycket hög, och själv skulle jag — jag erkänner det gärna — med hänsyn till lotternas nu mycket tråkiga belägenhet — de äro som öar i ett dött område —

Lagförslag om ändring i lagen ang. stenkolssfyndigheter m. m. (Forts.)

finna mest lämpligt att avyttra dem. Men det anmäler sig trots allt ännu i vår tid människor, som anse att det finns värden som ej kunna betalas med pengar, och här är det fråga om familjer, som generation efter generation bebott och brukat sina ägototter. Ibland kallar man ju ett sådant ställningstagande som deras en smula hänfullt för bonderomantik, men jag tillåter mig fråga vem det vara månne, om vi ha råd att undvara en sådan romantik?

Om dessa synpunkter alltså förtjäna att uppmärksammas, vad angår de berörda fallen, så är det så mycket större anledning att beakta den nya lagtextens innehåll med hänsyn till att flera sådana fall helt säkert komma att anmäla sig efter hand som brytningen fortskrider, ty avverkningsområdet är relativt tätt befolkat.

Emellertid har jag detta till trots — sedan jag läst propositionen och utskottets utlåtande, varav framgår att varje fall skall bedömas för sig och att därvid, såsom utskottet uttrycker det, skall beaktas att bifall är av intresse inte bara för koncessionsinnehavaren, utan att det också är betingat av ett betydande allmänt intresse och vidare att största varsamhet tillämpas med hänsyn till den enskilde, som drabbas av intrånget — intet att erinra mot förslaget.

Jag anser, att vi ordsbor ha anledning att vara tacksamma mot justitieministern och mot lagutskottet, som visat sådan hänsyn till ortsbefolkningens intressen, som kommit till uttryck i såväl propositionen som utskottsutlåtandet.

Slutligen vågar jag vördsamt hemställa, att statsrådet Zetterberg eller annan vederbörande inom regeringen, som kommer att handlägga ärenden hänförliga under denna lag, måtte följa utvecklingen på området med största uppmärksamhet.

Jag har, herr talman, intet yrkande i ärendet.

Herr Schlyter: Herr talman! Av den föregående ärade talarens yttrande och särskilt av hans citat från utskottets utlåtande framgår tydligt, att utskottet icke har tagit någon ställning till det specialfall han talade om, även om det har ingått i det material, som givit uppslaget till den här ifrågavarande lagändringen.

Av de citerade yttrandena framgår, att utskottet har ställt sig ytterligt försiktigt till den utvidgning av rätten att tillgodogöra sig fyndighet, som här är föreslagen, och förutsatt att Kungl. Maj:t kommer att begagna den utvidgade möjligheten med allra största varsamhet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 21, i anledning av väckta motioner om inrättande av vägombudsstämma inom varje vägnämndsområde;

nr 22, i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m.;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fiskprisreglering samt främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stöd-
jande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m. jämte i ämnet väckta
motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täck-
dikningsförsök m. m.; samt

nr 29, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i grunderna för be-
viljande av bidrag till anläggning av vatten- och avloppsledning m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Om decentrali-
sation av
statsförvalt-
ningen m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8,
i anledning av väckt motion angående en allmän decentralisering av statsför-
valtningen m. m.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att första kammaren för sin del,
i anledning av en inom kammaren väckt motion, nr 45, av herr *Persson, Ivar*,
m. fl., ville besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla
om utredning rörande en decentralisering av statsförvaltningen på de områden,
där detta med fördel låte sig genomföra.

Herr **Forslund**: Herr talman! När man tar del av den motion, som har varit
föremål för granskning i detta utskottsutlåtande, och även läser mellan rader-
na, skulle man kunna få den uppfattningen, att det här är fråga om en verk-
ligt stor reform i syfte att åstadkomma en genomgripande decentralisering av
statsförvaltningen. Men ser man närmare efter i motionärernas framställning,
skall man finna att det egentligen är ganska små ting de ha anfört såsom ex-
empel på att en förskjutning i fråga om beslutanderätten skulle kunna tas un-
der övervägande. Med hänsyn härtill är yrkandet i motionen alltför omfat-
tande.

Motionen har varit föremål för remiss både till stadsförbundet, landstings-
förbundet och landskommunernas förbund, och jag måste säga att alla dessa tre
instanser i sina remissyttranden ha använt uttryck, som kunna betecknas så-
som överord. Man kan ändå inte med fog tala om en »betänkelig urartning av
den offentliga förvaltningsorganisationen» till följd av statens arbetssätt så-
dant det för närvarande har utkristalliserat sig eller om att »den ansvällning
av statsverksamheten, som ägt rum i senare tid, i hög grad försvårat det kom-
munala arbetet ute i bygderna». Skall man uppfatta detta senare uttalande så,
att de av staten beslutade stödåtgärderna — som i många fall bringa hjälp
just till invånarna ute i våra kommuner — skulle i hög grad ha försvårat det
kommunala arbetet, så tycker jag att det skulle vara ganska otacksamt att
fatta beslut om sådana åtgärder.

Utskottet borde enligt min mening på något sätt ha modererat intrycket av
dessa uttalanden. De ha emellertid återgivits utan kommentarer och fått pas-
sera utan vidare. Det ser nästan ut som om utskottet för sin del godtagit dem.

Nu säger man ju, att denna decentralisering av statsförvaltningen skall
ske på de områden, där detta med fördel låter sig göra. Men leva vi för när-
varande i en tid, då någonting nämnvärt faktiskt låter sig decentraliseras?
Hur är det med våra kommuner? Och hur är det med våra landsting? Kan nå-
gon här stiga upp och förklara, att landstingen decentralisera sin verksamhet?
Nej, de centralisera den. Våra sjukhusdirektioner t. ex. ha för närvarande inte
samma betydelse som fordom. Landstingen själva ha ej heller samma frihet
och samma möjligheter som tidigare. De ha numera ofta att pro forma god-

Om decentralisation av statsförvaltningen m. m. (Forts.)

känna vad en liten delegation vid centrala förhandlingar har kommit fram till, och hela verksamheten i övrigt är sådan, att den inte ger rum för så mycket av ett decentraliserat system.

Det är klart att en decentralisering i fråga om en del detaljer kan låta sig göra, men jag skulle för min del ha önskat, att utskottet sagt något ord om huruvida våra lokala förvaltningsorgan, landsting, länsstyrelser och kommunala förvaltningar, äro kapabla att mottaga några nämnvärt ökade arbetsuppgifter. Landstingen ha faktiskt numera — det låter kanske överraskande för många — fått tillräckligt att syssla med. De orka inte med mycket mera. Icke heller länsstyrelserna ha, sådana de för närvarande äro organiserade, några nämnvärda möjligheter att övertaga nya arbetsuppgifter. Det finns möjligheter att organisera om länsstyrelserna, och vi hoppas ju att det skall ske någon gång, men så som de för närvarande äro skapade tror jag inte att det finns plats för ökade arbetsuppgifter där.

Redan på detta stadium skulle jag därför vilja säga, att jag är starkt pessimistisk i fråga om möjligheterna att åstadkomma verkliga resultat av vare sig det motionärerna ha föreslagit eller det utskottet har stannat vid.

Herr Söderkvist: Herr talman! Herr Forslund sade bland annat, att han tyckte att utskottet i någon mån borde ha modererat sitt yrkande, så att det inte haft ett så vidsträckt innehåll. Det framgår ju av klämman i utlåtandet, att utskottet har gjort en dylik modifikation i sitt yrkande, då det tillägges: »där detta med fördel låter sig genomföra».

För övrigt framgår det ju av utlåtandet, att samtliga de inkomna remissvaren tillstyrka den begärda utredningen på detta område. De institutioner som yttrat sig äro statskontoret, tre länsstyrelser, stadsförbundet, landstingsförbundet och landskommunernas förbund, och de ha samtliga med hänvisning till sina erfarenheter tillstyrkt den begärda utredningen. Med den blygsamhet, som bör känneteckna ett tillfälligt utskott, ha vi inte ansett oss kapabla att intaga en annan ståndpunkt än dessa högtstående institutioner, utan vi ha funnit det vara rätt och riktigt, att utskottet för sin del skulle tillstyrka de slutsatser, vartill dessa institutioner kommit.

Jag ber, herr talman, att få tillstyrka utskottets förslag.

Herr Bergquist: Herr talman! Jag kunde inte underlåta att begära ordet med anledning av herr Forslunds anförande. Herr Forslund uttalade den djupaste pessimism inför tanken, att det överhuvud taget skulle vara möjligt att decentralisera någon del av statsförvaltningens uppgifter till de lokala organen. Jag har för min egen del arbetat både i den centrala och i den lokala förvaltningen, och jag har under min verksamhet i den lokala förvaltningen fått den bestämda uppfattningen, att det inte bara finns stora möjligheter att decentralisera statsförvaltningen, utan att det också ur många synpunkter är synnerligen önskvärt att en sådan decentralisering kommer till stånd.

Det är inte någon tvekan om att vi under de senaste årtiondena ha kommit in i ett skede, då beslutanderätten i nästan alla frågor förlägges till Stockholm, antingen till Kungl. Maj:ts kansli eller till de centrala verken. Jag tror inte att det är till gagn vare sig för landet eller för förhållandena i dess skilda delar, att beslutanderätten så starkt som för närvarande är fallet har koncentrerats till myndigheterna i Stockholm. Detta har direkta nackdelar med sig. Det blir lätt en generalisering när myndigheter här i Stockholm skola reglera förhållandena över hela landet och ge direktiv för hur frågorna skola

Om decentralisation av statsförvaltningen m. m. (Forts.)

lösas. Man ger allmänna bestämmelser om att en fråga skall lösas på det och det viset, och det är inte säkert att de regler, som fastställas här i Stockholm, alltid äro lämpliga för de olika landsdelarna. I den faktiska tillämpningen bör en viss anpassning efter de lokala förhållandena vara tillåten.

Den centralisering, som kännetecknar vår tid, medför också att myndigheterna ute i landet kanske inte alltid kunna känna samma arbetsglädje och visa samma initiativkraft som de skulle kunna lägga i dagen, om de själva hade större beslutanderätt och större möjligheter att träffa definitiva avgöranden i frågorna. Hur man än är konstruerad blir det faktiskt så, att om man inte själv har att avgöra ett ärende utan bara skall avge ett yttrande eller göra en framställning, så får man inte samma starka intresse för att tränga in i frågan som om man vet, att man själv skall ta det slutgiltiga ansvaret för frågans lösning.

Centraliseringen medför dessutom enligt min erfarenhet ett stort slöseri med arbetskraft och tid. Den minskar inte på något sätt de lokala myndigheternas arbete. Dessa myndigheter skola nämligen i varje särskilt fall avge yttranden rörande de frågor, som skola avgöras av de centrala organen, och det tar inte mindre tid för de lokala myndigheterna att skriva dessa yttranden än det skulle göra om de själva hade att fatta beslut om hur frågorna skola lösas. Min erfarenhet är, att det blir mycket mera skrivelser och pappersexercis genom att frågorna skola gå upp till något centralt verk här i Stockholm eller till Kungl. Maj:t, än om man får avgöra dem i de lokala instanserna.

Enligt min uppfattning har det nu gått för långt på detta område. Snart får man inte träffa avgörande i någon enda betydelsefull fråga ute i landsorten. Jag sitter t. ex. på ämbetets vägnar som ordförande i direktionen för ett sinnessjukhus hemma i Växjö. Ledamöter äro fem kloka och förståndiga män, som blivit utsedda av Kungl. Maj:t för att utgöra styrelse för detta sinnessjukhus. Denna direktion får nästan inte avgöra några ärenden själv, utan vi måste göra skriftliga framställningar till kungl. medicinalstyrelsen, att den ville bifalla det eller det önskemålet. Härom dagen förekom t. ex. en mycket enkel fråga. Sinnessjukhuset hade fått en kylanläggning, och det var nödvändigt att låta sjukhusets maskinist resa upp till Motala för att lära sig sköta kylanläggningen. Det skulle ta två dagar för honom att resa dit och lära sig detta, men i direktionen fingo vi icke besluta att låta denne maskinist resa till Motala för att lära sig tekniken med denna kylanläggning. Vi måste i stället göra en vördsam framställning till kungl. medicinalstyrelsen. Medicinalstyrelsen gav i sin tur skriftligt besked, att maskinisten fick resa, och sedan fick vi ta detta besked till vårt protokoll och tillse, att maskinisten reste. Ett sådant exempel visar, att centraliseringen har drivits alldeles för långt och att man verkligen har anledning att göra en översyn av maktfördelningen mellan de centrala och de lokala myndigheterna. Jag tror att det skulle vara till gagn även för de centrala myndigheterna, om en decentralisering kunde komma till stånd.

Nu brukar man gentemot ett sådant resonemang framhålla, att det ligger en stor fara i att decentralisera för mycket. Man förlorar nämligen i enhetlighet, och det blir skilda riktlinjer för tillämpningen av bestämmelserna i olika delar av landet. Nu är det i och för sig inte någon fara om tillämpningen blir olika på skilda håll. Och i den mån tillämpningen skulle bli alltför divergerande, finns ju alltid besvärsrätten, som innebär att man kan gå till Kungl. Maj:t för att få ett beslut underkastat ny prövning.

Med den erfarenhet jag har vill jag alltså, herr talman, varmt understryka vad det tillfälliga utskottet här har sagt, nämligen att en allmän översyn av

Om decentralisation av statsförvaltningen m. m. (Forts.)

möjligheterna att motverka centraliseringstendensen är synnerligen önskvärd och att man bör söka befrämja en decentralisering av beslutanderätten.

Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Bergquists yttrande instämde herrar *Gustaf Iwar Anderson, Dahlström, Mannerskantz, Linder, Ström, Isaksson, Andréén, Tjällgren, Jones Erik Andersson, Krügel, Hage och Ekströmer.*

Herr **Sundvik**: Herr talman! Herr Forslund efterlyste exempel på sådana ärenden, vilkas behandling skulle kunna decentraliseras.

Jag kom genast att tänka på att de, som ute i kommunerna ha att i någon mån söka ordna med byggnadsverksamheten, inte gärna kunna undgå en känsla av att en stor del av de mindre ärendena, där nu en hänvändelse till byggnadslånebyrån är nödvändig, gott skulle kunna handläggas av länsarkitekterna, för den händelse deras befogenheter utvidgades. Jag tror att en sådan reform i stor utsträckning skulle underlätta arbetet för byggnadslånebyrån. Samtidigt skulle det bli mindre besvär för kommunerna, om de kunde vända sig till länsarkitekten och få en del smärre ärenden avgjorda direkt av honom.

Detta är i nuvarande läge ett mycket viktigt område, där en decentralisering enligt min mening skyndsamt borde ske.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, *Ang. tilldelningen av koncession för luftfart.*

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 155, hade herr *Elon Andersson* m. fl. föreslagit, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville underställa riksdagens prövning allmänna riktlinjer för tilldelningen av koncession för bedrivande av luftfart med svenska luftfartyg.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att ifrågakvarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Löthner* och *Albertsson*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville underställa riksdagens prövning allmänna riktlinjer för tilldelningen av koncession för bedrivande av luftfart med svenska luftfartyg.

Herr **Löthner**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att närmare utveckla den tankegång, som kommit till uttryck i reservationen.

Vi reservanter, herr *Albertsson* och jag, ha funnit att svensk reguljär linjeflytttrafik hittills i *stort* sett varit förbehållen ett enda företag, varvid vi åsyfta AB Aerotransport, som ju i dagligt tal brukar kallas ABA. Vi ha skrivit »i stort sett», men vi kunde också på goda grunder ha uteslutit de tre orden, därför att den enda inskränkningen i ABA:s rätt till linjeflytttrafik består i

Ang. tilldelningen av koncession för luftfart. (Forts.)

den rätt, som sedan några år tillkommer Svensk interkontinental lufttrafik AB, gemenligen kallat SILA, att befara linjen Sverige—Amerika. Men SILA har i huvudsak ingen egen trafikorganisation, utan trafikflygningen har för dess räkning utförts av ABA. ABA har också ensamt ombesörjt den inrikes linjelufttrafiken.

Jag har berört dessa detaljer, därför att jag vet, att det emellanåt under hänvisning just till SILA göres gällande, att ABA icke innehar någon ensamrätt till svensk linjelufttrafik. Enligt vår åsikt äro SILA:s rättigheter icke sådana, att de förtaga ABA dess monopolställning inom den trafiken.

Enligt 60 § regeringsformen må ej till vinning för kronan eller enskilda personer och korporationer några monopol fastställas utan genom lag, stiftad av Konung och riksdag samfällt. Detta stadgande innebär, att varken Konung eller riksdag ensam kan besluta införandet av monopol, utan att de endast kunna göra det i samförstånd med varandra på det sätt, som i regeringsformen är föreskrivet för stiftande av vanlig civillag.

Om någon gör gällande, att ABA:s särställning inom svensk lufttrafik icke innebär monopol i regeringsformens mening, därför att man därmed icke förbundit några skattepolitiska avsikter utan endast velat skydda nedlagt kapital, så måste jag för min del invända, att i realiteten denna bolagets ställning är till vinning för det statsägda företaget och ytterst alltså för staten själv. Och det är just vinningsmomentet, som enligt regeringsformen konstituerar monopolbegreppet. I ABA:s gestalt existerar alltså, om inte till namnet så dock till gagnet, ett monopol i regeringsformens mening.

Skälet till att lagstiftaren för införandet av monopol fordrat samfällt beslut av Konung och riksdag i den ordning, som föreskrives i regeringsformen för stiftande av vanlig civillag, är att monopolet närmast framstår såsom en be-
gränsning av den enskildes frihet att bedriva näring.

På grund av dessa rent formella skäl anse reservanterna, att riksdagen bör bifalla motionärernas yrkande om en utredning rörande grunderna för tilldelning av trafiktillstånd inom svensk linjelufttrafik.

Även ur allmänna ekonomiska synpunkter anse vi det påkallat, att en sådan utredning kommer till stånd. Meningarna om lämpligheten av ett luftfartsmonopol äro nämligen delade. Så mycket angelägnare framstår därför kravet på utredning. Det har gjorts gällande, bland annat från utskottsmajoritetens sida, att frågan blivit för tidigt väckt med anledning av att svensk linjelufttrafik är så nära sammanbunden med den internationella lufttrafiken. Det är sant att vissa svårigheter just nu föreligga, om man vill åstadkomma en utredning, vars resultat skulle bli giltiga för någon längre tid. Men dessa svårigheter kunna enligt reservanternas mening icke anses större än att man bör kunna åstadkomma en utredning avseende den närmaste tiden. Och detta är så mycket viktigare som en hel del företag måhända umgås med planer att investera kapital och i övrigt ordna för sin tilltänkta lufttrafik. De böra ha möjligheter att redan nu bedöma de grunder, efter vilka regeringen kommer att behandla deras ansökningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Herlitz* och *Albertsson*.

Herr **Elowsson, Nils**: Herr talman! Det är ganska anmärkningsvärt, att numera knappast någon principiell fråga tycks kunna bli behandlad här i riksdagen utan att man på någon punkt åberopar grundlagens bestämmelser. Även i detta fall har grundlagen anförts såsom ett hinder för bland annat den ståndpunkt, som regeringen har intagit.

Ang. tilldelningen av koncession för luftfart. (Forts.)

Jag ifrågasätter för min del, huruvida något sådant hinder verkligen kan föreligga. Alla, som känna till linjelufttrafikens utveckling inom vårt land och från Sverige till utlandet — och det göra väl de flesta av oss — veta mycket väl, att vi inte skulle haft någon linjelufttrafik, om inte staten hade satsat mycket stora belopp på denna trafik. Staten har åtminstone hittills inte gjort sig någon vinst på denna trafik, och det lär komma att dröja ganska länge ännu, innan så blir fallet. Om det skulle bli så, att staten ensam kommer att driva såväl den inhemska som den internationella linjelufttrafiken — något som vi ännu inte veta — torde man också kunna utgå från att staten inte kommer att inrikta sig på att förtjäna pengar på denna verksamhet, utan syftet kommer att vara att gagna förbindelserna mellan olika orter i vårt land och mellan Sverige och utlandet.

Jag finner det också ganska anmärkningsvärt, att ingen särskild iver att starta enskilda lufttrafikbolag kunnat förmärkas under den långa tid, då linjefarten byggdes upp och då det bara gällde att satsa pengar utan att några utsikter att inhösta vinster förefunnos. Under hela denna tid var det inte tal om att den privata företagsamheten borde få vara med. Men nu, sedan linjefarten har fått en sådan omfattning, att man kan räkna med att insatt kapital åtminstone inom den närmaste framtiden kan komma att lämna avkastning, sätter man genast i gång med att bilda nya, privata bolag.

Jag tror att man vid ställningstagandet till dessa frågor inte bör nonchalera de svårigheter, som äro förknippade med att uppdraga riktlinjerna för en koncessionslagstiftning. Luftfartsfriheten är i hög grad omdiskuterad, och den har efter det andra världskriget blivit det i ännu högre grad än tidigare. Hela problemet har ytterligare komplicerats i och med att teknikens utveckling resulterat i framställningen av raketdrivna och icke av människor styrda plan. Osäkerheten rörande utvecklingen på luftfartens område är så stor, att man överhuvud taget inte kan veta något om i vilken riktning denna utveckling kommer att gå. I detta läge bör det framstå såsom ganska klart, att det, såsom jag nyss nämnde, är praktiskt taget omöjligt att uppdraga några riktlinjer för en koncessionslagstiftning.

Det finns också ett annat moment, som måste tillmätas utomordentligt stor betydelse när det gäller att bedöma frågan, huruvida staten skall handha linjelufttrafiken eller huruvida fri konkurrens bör råda. Man måste nämligen räkna med att säkerheten i luften kommer att få sitta emellan, för den händelse en knivskarp konkurrens mellan olika flygbolag skulle etableras. Om linjelufttrafiken drives i statlig regi, torde man kunna utgå från att allt kommer att göras just för säkerheten i luften, medan det finns en viss risk för att säkerhetsmomentet inte skulle bli på samma sätt beaktat vid en fri konkurrens mellan privata företagare.

Därmed må emellertid förhålla sig hur som helst. I sakens nuvarande läge har utskottsmajoriteten icke funnit, att det på något sätt brådskar med att från riksdagens sida begära, att Kungl. Maj:t skall utarbeta riktlinjer för tilldelningen av koncessioner på detta område. Det är ingenting som försittes. Den trafik, som skall drivas, är redan i gång, och de enda, som eventuellt kunna finna en väntan ofördelaktig, äro de, som ha för avsikt att i vinningssyfte satsa kapital i företag på detta område.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Jag kan på sätt och vis vara ense med herr Elowsson, nämligen då han uttalade att det var beklagligt, att grundlagen aberopas i varjehanda olika sammanhang. Jag skulle dock vilja turnera den

Ang. tilldelningen av koncession för luftfart. (Forts.)
satsen så, att jag finner det beklagligt, att grundlagen skall behöva återopas i så många sammanhang.

Här gäller det nu verkligen en sak, varom grundlagen innehåller en bestämmelse, och då förhållandet är detta, förstår jag inte annat än att man bör tänka på denna bestämmelse och överväga, vad den innebär. Grundlagsbudet i fråga är mycket enkelt. Det säger — såsom herr Löthner redan har utvecklat — att ifall staten vill inskränka den enskilda näringsfriheten i ett bestämt syfte — nämligen till kronans vinning — går det inte för sig annorledes än genom en av Konung och riksdag stiftad lag.

Vad är det nu som har skett i här förevarande fall? Jo, man har byggt på den kungl. förordningen om luftfart av år 1922, som säger, att den, som vill driva luftfart i regelbunden trafik, skall ha Kungl. Maj:ts tillstånd. Efter vilka synpunkter har nu Kungl. Maj:t bedömt den ansökan från Svenska Lloyd, som det här närmast gäller?

Herr Elowsson antydde något om att det möjligen var med hänsyn till faran för driftsäkerheten. Ja, om det har återopats — jag erinrar mig inte precis vad som har sagts i saken förut — är det ingenting annat än vad man alltid får höra vid sådana tillfällen, då kronans ekonomiska intressen göra sig gällande; det dras fram andra skäl också. Men i detta fall äro vi lyckliga nog att ha papper på saken. Frågan har varit föremål för debatt i andra kammaren. Kommunikationsministern har uttalat sig om saken, och vad har han anfört för skäl? Jo, han har helt enkelt och simpelt anfört det skälet, att — jag citerar naturligtvis inte ordagrant, utan ur minnet — det väl vore för tokigt, om staten, som nu genom ABA har tagit hand om flygtrafiken, skall underkasta sig den ekonomiska förlust, som ligger däri, att man släpper in ett nytt företag. Kan man egentligen begära någon klarare dokumentation för att Kungl. Maj:ts beslut här har dikterats av syftet att skaffa kronan den vinning, som består däri, att en besvärlig konkurrent utestänges?

Jag tror det är ganska viktigt att sätta fingret på sådana här punkter. Socialiseringen går mångahanda olika vägar. Det är mycket intressant att studera med vilka rättsliga medel den kommer fram. Ett av dessa medel är detta obehöriga utnyttjande av en tillståndsgivning, som har anordnats för helt andra syften än att tillgodose statens ekonomiska intressen.

Herr talman! Jag finner de erinringar, som i detta sammanhang gjorts från reservanternas sida, fullkomligt befogade. Och jag skulle vilja tillägga, att om vi acceptera ett förfarande som detta, är det skäl att tänka på alla de andra områden, där författningarna säga ifrån, att det ena och det andra, som skall göras, är beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd. Det kan vara lämpligt att betänka i vad mån på dylika områden kronan kan finnas ha något liknande ekonomiskt intresse som gör att man plötsligt slår in på den bogen, att det sägs nej åt allt annat; så ha vi socialisering genomförd på det området.

Detta ämne är, såsom jag sagt, ganska intressant ur grundlagssynpunkt. Herr Elowsson, och jag har därför inte annat än kunnat ansluta mig till de synpunkter som ha utvecklats av reservanterna.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Andersson, Elon: Jag är, herr talman, i mångt och mycket förekommen av den argumentation, som herr Herlitz nyss har fört. Jag tänkte också erinra herr Elowsson dels därom, att den omständigheten, att man inte kan komma förbi grundlagen i vissa sammanhang, väl är någonting som herr Elowsson får lov att tåla, eftersom de ärenden vi här behandla av åtminstone vissa av kammarens ledamöter anses tangera grundlagens bestämmelser, dels därom.

Ang. tilldelningen av koncession för luftfart. (Forts.)

att det ju också kan anses vara ett tecken på att man vill skapa en monopolställning, när man genom sina åtgärder vill utestänga en konkurrent.

Herr Elowssons resonemang om huruvida den företrädesplikt, som staten ansett sig ha på dessa områden, också i framtiden skulle skapa en ovillkorlig rätt för staten att ensam härska på områdena i fråga, vet jag inte heller om jag kan acceptera. Det betyder ju till sina konsekvenser, att på områden, där staten en gång har lagt beslag på initiativet och där staten har börjat funktionera, det enskilda initiativet och det enskilda intresset inte har någon rätt att göra sig gällande.

Det skulle vara rätt intressant, om herr Elowsson vore benägen att medge, att även det rakt motsatta förhållandet kan vara rådande; att således på områden, där det enskilda initiativet och intresset en gång har börjat arbeta och uppenbarligen fungerar till belåtenhet, staten inte heller bör ha rätt att i framtiden träda in. Ett sådant medgivande tror jag emellertid inte herr Elowsson är beredd att vilja ge.

Jag skulle dessutom, herr talman, vilja påpeka ett par saker i samband med den förberedande behandling, som utskottet har underkastat detta ärende. Utskottet har, såsom sed är, inhämtat yttranden från en hel del organisationer och myndigheter. Jag konstaterar att dessa yttranden gå ut på ett mer eller mindre kraftigt tillstyrkande av de synpunkter, som motionärerna anført. Så är fallet med, utom de intresseorganisationer som ha hörts i ärendet, kommerskollegium och luftfartsstyrelsen. Utskottet hänger upp en betydande del, ja, så gott som hela sin motivering på det yttrande som luftfartsstyrelsen har avgivit, i vilket erinras dels om frågans internationella sammanhang och dels om de internationella förhandlingar som pågå i ärendet, ett förhållande som enligt luftfartsstyrelsens mening åstadkommer betydande svårigheter att nu fastställa allmänna riktlinjer för koncessionstilldelningen. Det är, såvitt jag kan förstå av utskottsutlåtandet, och efter vad jag också trots mig kunna utläsa ur herr Elowssons yttrande, det allra starkaste skälet för utskottet att nu avstyrka bifall till motionen. Det är ingen tid förliden, säger herr Elowsson, utan vi kunna mycket väl vänta. Vid sådant förhållande, att någon enighet om de internationella bestämmelserna inte har kunnat ernås, anser utskottet att frågan om att uppdra allmänna riktlinjer för beviljande av koncessioner för svensk luftfart är för tidigt väckt. Detta är en motivering, som man har hämtat ur den redogörelse för frågans läge, som luftfartsstyrelsen har lämnat.

Men det är rätt anmärkningsvärt att utskottet har stannat vid denna del av luftfartsstyrelsens yttrande. Om utskottet, jag vill inte säga gjort sig besvär att läsa längre, ty det har naturligtvis utskottet gjort, men om utskottet hade velat lämna samma vitsord åt luftfartsstyrelsens slutsatser som åt innehållet i styrelsens redogörelse, borde utskottet ha kunnat komma till ett helt motsatt resultat. Luftfartsstyrelsen säger nämligen, och det är styrelsens slutsats av dess kunskap om frågans läge, att det synes skäligt, »att företag, som inriktat eller önska inrikta sin verksamhet på yrkesmässig luftfart, i den mån så är möjligt erhålla klarhet — med tanke på planering för framtiden, materielanskaffning m. m. — rörande de grunder som, såvitt nu kan bedömas, komma att tillämpas vid behandlingen av hithörande frågor. Med hänsyn härtill anser sig luftfartsstyrelsen böra för sin del biträda den av motionärerna gjorda framställningen».

Den redogörelse för de internationella svårigheterna, som luftfartsstyrelsen lämnat och som utskottet tillmäter så stort vitsord, utgör således inte alls något hinder för luftfartsstyrelsen att tillstyrka en utredning om de svenska

Ang. tilldelningen av koncession för luftfart. (Forts.)
principerna för beviljande av koncession nu omedelbart. Tvärtom anser styrelsen det skäligt att, trots dessa internationella svårigheter, en undersökning igångsättes för att skapa klarhet för de företag, som i väntan på den kommande utvecklingen dock måste i ganska god tid förbereda de åtgärder som äro nödvändiga för att kunna upptaga den trafik, till vilken tillstånd i framtiden eventuellt kommer att beviljas.

Jag finner det vara ett rätt anmärkningsvärt förhållande att utskottet i sin motivering bara tar ut det som utskottet för sin del anser vara av värde för dess ståndpunktstagande, vilket, såsom framgår av herr Elowssons yttrande, är byggt på en principiell åskådning, men icke skänker någon uppmärksamhet åt de slutsatser, som vederbörande myndigheter, efter redogörelse för frågans läge sådant det i dag är, anse sig kunna dra.

De skäl, som utskottets talesman anfört gentemot motionen, kan jag för min del icke finna bärande. Jag anser att reservanterna åberopat mycket starkare skäl för sin ståndpunkt, och jag ber därför, herr talman, i likhet med ett par föregående talare att få yrka bifall till reservationen.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! Vi ha naturligtvis inom utskottsmajoriteten varit på det klara med att anledningen till att man ville ha fram denna fråga i riksdagen kanske inte så mycket var det förhållandet, att man ville skapa möjligheter för ett eller annat bolag att arbeta in sig på marknaden, utan att man efter det interpellationssvar, som kommunikationsministern avgivit, ville ha en principdebatt rörande frågan, huruvida det skulle smygsocialiseras på detta område. Vi kunna naturligtvis vara överens om att det är detta som saken närmast gäller.

Det är emellertid inte alls fråga om något sådant. Den statliga företagsamheten och den privata företagsamheten få i detta fall, liksom i så många andra, försöka att trivas sida vid sida. Det är alldeles givet, att om staten har fått ett grepp om linjefarten, när det gäller lufttrafik, vill inte staten — och det tycker jag är klokt — gå med på att denna trafik splittras på en hel mängd bolag, som skola ligga i inbördes konkurrens. Det är inte klokt bland annat med hänsyn därtill, att dessa bolag i så fall helt enkelt kunna komma att länka utvecklingen på linjefartens område med hänsyn till sina intressen, vilket kan ställa staten inför ett fait accompli, som gör det nödvändigt för staten att handla på ett annat sätt än den skulle ha handlat, i händelse den haft möjlighet att bestämma utvecklingen från början. Att staten i detta fall skulle avsäga sig initiativrätten finner jag, såsom jag sade, mycket oklokt, och det är naturligtvis också av den anledningen som vi inte velat vara med om en åtgärd i denna riktning.

Det är riktigt, såsom herr Elon Andersson säger, att vi fästa huvudvikten vid detta förhållande, att man inte nu kan närmare ange de riktlinjer, efter vilka en koncessionslagstiftning bör dragas upp. Detta gör ju att saken för närvarande inte är aktuell. Hur det kan komma att ställa sig i framtiden, såväl när det gäller dessa riktlinjer som när det gäller samarbetet mellan enskilda bolag och statliga bolag på linjetrafikens område, är en sak som man får ta ställning till, när den dagen kommer.

Då man sedan, såsom herr Herlitz, också söker utnyttja grundlagen och gör gällande, att regeringen inte skulle ha tagit tillbörlig hänsyn till den, när regeringen fattade ståndpunkt i denna fråga, få vi väl ändå hålla i minnet, att regeringen har fått i uppdrag av riksdagen att lämna de tillstånd som lämpligen böra lämnas. Det är detta som regeringen alltjämt rättar sig efter, och vi för vår del inom utskottsmajoriteten ha inte funnit någon anledning att

Ang. tilldelningen av koncession för luftfart. (Forts.)

skriva till regeringen med begäran om att få en ändring på den punkten, då vi anse att frågan är för tidigt väckt.

Herr Herlitz återkom sedan till frågan om vinningen för staten. Jag skulle hålla för sannolikt, såsom jag nyss sade, att det inte blir någon vinning. Jag skulle tro att det inte ens blir så mycket vinning, att man kan räkna med att kunna ta igen alla de kostnader från statens sida, som varit förenade med flygtrafikens utveckling hittills i vårt land. Men det ligger ju dess värre så illa till för närvarande, att alla de fyra nordiska staterna hålla på att bygga storflygfält i stället för att det i god tid borde ha tagits initiativ till ett gemensamt storflygfält och mindre flygfält för den lokala flygtrafiken och trafiken från storflygfältet. På det sättet skulle de nordiska staterna sammanlagt kunnat spara många hundratals miljoner kronor både i nutiden och under den närmaste framtiden. Jag är för min del övertygad om att om de enskilda bolagen skulle få hand om denna trafik och få utveckla den som de tänkt sig, skulle det bli nu som det blev, när överenskommelsen träffades om hur den transoceaniska trafiken skulle bedrivas, då vi fingo den transoceaniska trafiken på Sydamerika och därutöver ingenting. På det sättet blevo vi åsidosatta. Jag kan inte tänka mig, att man skulle kunna ordna dessa viktiga internationella trafikfrågor utifrån de enskilda bolagens synpunkter, utan jag är fullt övertygad om att det måste bli staterna som i det sammanhanget måste ha ledningen. Om staterna sedan vilja överlåta till enskilda bolag att driva trafiken eller de vilja driva den själva eller tillsammans med enskilda bolag, blir en sak, som man får ta ståndpunkt till vid den tidpunkt, då frågan blir aktuell.

Herr **Andersson, Elon**: Herr talman! Jag noterar med mycket stort intresse herr Elowssons förklaring, att även på detta område statlig företagsamhet och enskild företagsamhet komma att få trivas sida vid sida. Men det förefaller mig, som även herr Elowsson då borde ha ett visst intresse av att låta riksdagen yttra sig om de förutsättningar, under vilka den statliga och den enskilda företagsamheten skola trivas sida vid sida.

Vad motionärerna begärt är ingenting annat än att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa, att Kungl. Maj:t ville underställa riksdagens prövning allmänna riktlinjer för tilldelningen av koncession för bedrivande av luftfart med svenska luftfartyg. Om herr Elowsson således inte har någonting att invända mot principen att statlig och enskild företagsamhet skola trivas sida vid sida, förstår jag inte, varför han skall vara så rädd för att Kungl. Maj:t skall låta riksdagen vara med och yttra sig om i varje fall under vilka förutsättningar denna trivsel bör skapas.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Jag måste med ett par ord precisera, varför jag anser herr Elowssons resonemang felaktigt. För det första gör han gällande, att det här inte är fråga om någon vinning för kronan. Han hade några resonemang, som ungefär gingo ut på att detta företag inte blir någon särskilt bra affär för kronan. Jag ser det emellertid så, att så snart överhuvud taget ett privat företag utestänges till ekonomisk förmån för det statsdrivna företaget, föreligger det fall, som regeringsformen avser, eftersom det gäller en inskränkning i den enskilda näringsfriheten till kronans vinning.

Det andra felet i herr Elowssons resonemang ligger däri, att han säger, att riksdagen genom luftfartsförordningen givit Kungl. Maj:t frihet att ge eller vägra tillstånd efter behag. Det är utomordentligt viktigt att man sätter fingret på detta fel. Man får icke läsa alla dessa bestämmelser, som finnas runt om i författningarna om att Kungl. Maj:t eller myndigheterna skola bevilja tillstånd till det ena eller andra, på det sättet, att myndigheterna därvid ha

Ang. tilldelningen av koncession för luftfart. (Forts.)

rätt att anlägga vilka synpunkter som helst, och framför allt har man icke anledning, om icke särskilda skäl därtill förefinnas, att tolka sådana författningsbestämmelser så, att kronan medelst dem kan tillgodose statens ekonomiska intressen.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! Jag skulle tro att även herr Herlitz är på det klara med att när regeringen, och likaså utskottsmajoriteten, tagit ställning till denna fråga, det inte skett med utgångspunkt från att bakom regeringens åtgärd legat ett vinningssyfte, utan man har gjort det, därför att man befinner sig i ett ovisst läge beträffande luftfartens utveckling under den närmaste framtiden och överhuvud taget i framtiden. Man vet ingenting om denna utveckling, och eftersom man ingenting vet, anser man sig vara på så osäker mark, att man inte vill gå vidare, och eftersom inte heller några som helst svårigheter föreligga beträffande våra förbindelser, när det gäller flygtrafiken, vare sig med utlandet eller inom vårt land, sker ju icke någon skada genom att man väntar.

Herr Herlitz: Herr talman! Herr Elowsson vill alltså bestrida, att kronans ekonomiska intressen i detta fall gjort sig gällande. Jag vill på denna punkt återropa kommunikationsministerns uttalande, i vilket det heter på följande sätt: »Med hänsyn till de stora uppoffringar, som staten under en så lång följd av år nedlagt på olika anordningar för luftfarten, och till det pionjärarbete, som statens organ ABA utfört på linjefartens område, kan det enligt min mening ingalunda anses oberättigat om staten, när sådden av dess mångåriga bemödanden nu synes långsamt mogna till skörd, icke utan vidare faller undan för en enskild företagares intressen.»

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Elon*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om en utredning angående järnvägsnämnder, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt:

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om beredande av skydd för yrkeschaufförer i persontrafik; samt

nr 6, i anledning av väckt motion om sådan ändring i gällande bestämmelser, att barn under 6 års ålder få resa fritt på statens järnvägar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr **talmannen** yttrade: Jag vill erinra, att, enligt vad som tidigare meddelats, nästa arbetsplenum kommer att hållas tisdagen den 29 april. Med ändring av vad som förut planerats kommer emellertid detta plenum att börja kl. 11 fm.

Vid detta sammanträde kommer att givas tillfälle till bordläggning av utskottsbetänkanden, som avses komma till avgörande vid arbetsplenum lördagen den 3 maj.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 120, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 57 och 64 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 26 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser: nr 125, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 126, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 127, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till avlöning åt landsantikvarier jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid läroanstalterna för blinda m. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 130, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med

förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 131, angående ökad delaktighet för danska, finländska, isländska och norska medborgare i rättigheter och förmåner, som tillkomma svenska medborgare;

nr 132, angående vidsträcktare publicering av Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet; samt

nr 133, angående adoptiv- och utomäktenskapliga barns kyrkobokföring.

Anmälades jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 134, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 26 bifölles även av andra kammaren.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 227.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 276, av herr *Bergquist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantmäteripersonalens organisation och avlöningsförhållanden m. m.; och

nr 277, av fru *Scenon* och herr *Johansson, Johan Bernhard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantmäteripersonalens organisation och avlöningsförhållanden m. m.

*Interpellation
om ökat skydd
för omyndigs
rättssäkerhet
m. m.*

Herr **Ström** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Det har ofta påpekats, att det skydd, som gällande lagbestämmelser om förmynderskap avse att lämna omyndiga i fråga om förvaltningen av deras egendom, i förekommande fall visat sig icke vara tillfredsställande och effektivt. Det har dess värre förekommit, att omyndiga genom oärliga eller försumliga förmyndare helt eller delvis frånhänts sin egendom. Några fall, som nått offentligheten, ha i hög grad upprört den allmänna opinionen. Jag tänker därvid främst på fallet *Palmerantz*, i vilket fall den omyndige genom sin förmyndare berövades hela sin egendom, omkring $\frac{1}{4}$ miljon kronor. Fallet *Unman* är ett annat.

Till min kännedom har nyligen bragts ett tredje fall, som jag finner i hög grad upprörande för rättskänslan och som jag därför anser det vara befogat att påkalla statsrådets och chefens för justitiedepartementet uppmärksamhet på. Även i detta fall har, enligt utlåtande av två auktoriserade revisorer, den omyndige gått förlustig egendom till ett belopp av bortåt $\frac{1}{4}$ miljon kronor. Det gäller kompositören *Nils Carl Olof Gadde*. Hans fader, auditör *Nils Ohlsson Gadde* i Malmö, och hans farfader, medicine professor *Nils Ohlsson Gadde* i Lund, avledo innan han uppnått ett års ålder, hans farmoder, professorskan *Otilda Gadde*, född *Bruzelius*, avled då sonsonen endast var 7 år gammal. Efter dessa, sin fader och sina farföräldrar, ärvde *Nils Gadde* en förmögenhet

Interpellation om ökat skydd för omyndigs rättssäkerhet m. m. (Forts.)

å ca 300 000 kronor. Efter vartannat förordnandes fyra förmyndare att förvalta den omyndiges egendom. Förvaltandet därav skedde emellertid på sådant sätt, att säkra inteckningar och aktier (i Skånska Cement AB) realiserades och därvid erhållna penningmedel delvis blevo utlånade till en anhörig till den första förmyndaren och delvis placerade i högt liggande, mer eller mindre värdelösa inteckningar i en fastighet, som sedan gick till exekutiv försäljning. På detta sätt försvann det mesta av den omyndiges arv. Enligt 6 kap. 9 § förmynderskapslagen är förmyndare pliktig ersätta skada, som han uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat den omyndige.

Efter uppnådd myndig ålder instämde Gadde klandertalan mot den fjärde och siste förmyndaren. Domstolarna i alla instanser, således även högsta domstolen, dit målet fullföljdes, funno emellertid, att denne förmyndare, som fungerat under de 12 sista åren av omyndighetstiden, icke begått något fel i sin förmyndarförvaltning och följaktligen icke kunde åläggas någon skadeståndsplikt gentemot myndlingen. Både justitiekanslern och justitieombudsmannen ha undersökt saken och kommit till samma resultat.

Häri ligger svårigheten att komma till rätta med saken. Det har konstaterats, att den siste förmyndaren icke är skadeståndspliktig, utan att det är de tre första eller — kanske riktigare — de två första förmyndarna, som begått de manipulationer, vilka medfört, att egendomen gått förlorad för myndlingen. Dessa förmyndare fungerade under myndlingens levnadsålder från 1 till 9 år, och om dessa manipulationer varit aldrig så brottsliga, så äro de i varje fall för länge sedan preskriberade. Desutom äro alla personerna för länge sedan döda. Myndlingen står berövad större delen av sitt arv och har endast kunnat hålla sig till den siste förmyndaren, som emellertid befunnits klanderfri; beträffande de tre första förmyndarna, som äro de verkligt skyldiga, är allt preskriberat, och myndlingen står på detta sätt rättslös i vad det gäller att få tillbaka den förlorade egendomen. Ett sådant sakernas tillstånd kan icke tolereras såsom tillfredsställande i ett rättssamhälle utan rättelse bör så vitt möjligt åstadkommas, och jag föreställer mig, att statsrådet och chefen för justitiedepartementet såsom högste vårdare av rättsväsendet i landet skall vilja ägna fallet sitt intresse.

En bemärkt ledamot av den hovrätt, som dömde i förenämnda mål, har i ett brev — jämte det han framhöll beskyllningarna mot den siste förmyndaren vara fullkomligt ogrundade — tillika uttalat följande: »Jag ansåg myndlingen mycket illa behandlad av någon eller några tidigare förmyndare.»

Två av vederbörande handelskammare auktoriserade revisorer, Emil Månsson och lektor Otto Ask i Malmö, ha vid verkställd undersökning funnit Gaddes anspråk gentemot ovan antydde anhörig till den förste förmyndaren, vilken anhörig var den som dragit nytta av förmyndarnas ifrågavarande manipulationer, vara principiellt berättigade samt fixerat Gaddes direkt påvisbara förluster till kr. 225 756:84, vartill komma indirekta förluster, som visserligen konstaterats föreligga men ej kunnat till beloppet fixeras.

F. d. rådmannen Carl Johansson i Malmö har i avgivet intyg ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke de två första förmyndarna, därest ej preskription mellankommit, genom sina åtgärder gjort sig förfallna till ansvar jämlikt 22 kap. strafflagen; i varje fall hade de genom åsidosättande av den omtanke och varsamhet, som de vid förvaltningen av myndlingens gods enligt lag varit pliktiga att iakttaga, otvivelaktigt blivit skyldiga ersätta den skada, som därigenom tillfogats honom; den del av det direkta förlustbeloppet för myndlingen, som härvid avsågs, beräknades till kr. 73 422:04.

Ovannämnda brev, ställt till författaren Artur Möller, som i livstiden i dåvarande Socialdemokraten skrivit en uppmärksamman artikel i ämnet rubricerad

Interpellation om ökat skydd för omyndigs rättssäkerhet m. m. (Forts.)
 »Skydd för omyndiga», samt revisorernas och rådman Johanssons uttalanden äro i styrkt avskrift till mig överlämnade. Detta och annat skriftligt material kan tillhandahållas för blivande undersökning.

Med stöd av vad sålunda anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

Är herr statsrådet villig att låta undersöka det fall av förvaltning av omyndigs egendom det här gäller och, om så finnes befogat, medverka till att den förutvarande myndlingen i skälig omfattning ekonomiskt gottgöres för honom genom de två eller tre första förmyndarnas åtgöranden tillskyndade förluster?

Kan man förvänta ytterligare åtgärder till skydd för omyndigs rättssäkerhet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om kompensation åt vissa befattningshavare vid exekutionsverken.

Ordet lämnades ånyo till herr **Ström**, som nu yttrade: Den av 1945 års riksdag beslutade omläggningen av uppborgsorganisationen har haft till följd, att de befattningshavare — stadsfogdar och exekutionsbiträden — som omhänderta denna verksamhet fått vidkännas avsevärda inkomstminskningar, för vilka de hittills icke erhållit någon kompensation. Av Kungl. Maj:ts proposition nr 382/45, vilken låg till grund för riksdagens beslut, framgår av föredragande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet, att man vid förslaget framläggande förutsatt, att ifrågavarande befattningshavare skulle erhålla kompensation för mistade inkomster till följd av omläggningen av uppborgsväsendet. Härvidlag gjordes ingen skillnad mellan ordinarie och extra befattningshavare. Att döma av den inställning, som en del kommuner ha till frågan, finnes det emellertid anledning antaga, att de extra befattningshavarna komma att försättas i ett sämre läge än deras ordinarie kolleger. Det förtjänar därför påpekas, att utredningar om ett nytt uppborgssystem med övergång till s. k. källskatt pågått under en lång tid. Under denna tid ha i många städer exekutionsbiträdesbefattningar endast tillsatts på extra stat och detta icke endast när det gällt erforderliga utökningar av personalen utan även i fråga om ledigblivna ordinarie befattningar. Tillvägagångssättet är i och för sig förklarligt med hänsyn till att frågan om en omläggning av uppborgssystemet stått på dagordningen i flera år. För nu ifrågavarande befattningshavare har det emellertid kommit att innebära ett befodringsstopp. Till alla de nackdelar, som detta befodringsstopp i och för sig inneburit, hotas nu dessa befattningshavare dessutom av att i kompensationshänseende bliva sämre ställda än sina ordinarie kolleger. Det synes rimligt och naturligt, att full rättelse beredes dem, så att de icke bliva offer för statsmakternas svårigheter att definitivt lösa uppborgsfrågan.

Det torde vara statsmakternas moraliska skyldighet tillse, att alla befattningshavare erhålla den kompensation, som avsetts, och att denna fråga jämväl löses inom rimlig tid. För de befattningshavare, vilkas lön i huvudsak består av sportler och för vilka den fasta lönen varit förhållandevis ringa, måste nämligen med den minskning av sportelinkomsten, som uppborgsreformen medfört, situationen i många fall bli mycket svår.

Med stöd av det ovan anförda hemställes vördsamt om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1) Är statsrådet beredd medverka till att även icke ordinarie befattningshavare vid exekutionsverken må erhålla av statsmakterna påtagligen avsedd kompensation för minskade sportelinkomster med anledning av den nya uppborgsreformen?

*Interpellation om kompensation åt vissa befattningshavare vid exekutions-
verken. (Forts.)*

2) Är statsrådet vidare beredd att vidtaga erforderliga åtgärder, därest någon kommun eventuellt skulle visa sig ligkiltig för att bereda vederbörande befattningshavare den kompensation, som statsmakterna avsett?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.59 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
